LUMEA ROMÂNEASCĂ LA 1900

Imagine de la primul 1 Mai sărbătorit în România.

ZIARISTICA

CHESTIUNEA FONDURILOR

Edouard-René de Laboulay, publicistul francez care credea în marea putere a presei, scria în 1883: „Spuneţi-mi cîte ziare apar într-o ţară şi vă voi spune gradul de civilizaţie la care a ajuns." Desigur, o exagerare a unui element cantitativ într-o epocă pozitivistă. Contau mai mult valoarea ziarului şi tirajul lor. Dar nu-i mai puţin adevărat că numărul avea însemnătatea sa. Crea ziarişti, forma condeie şi, pînă la urmă, dădea şi valori. În România de atunci presa se număra între factorii cei mai sesizanţi ai epocii înnoitoare pe care românii o trăiau după unirea de la 1859. Se crease repede o şcoală de ziarişti, reporteri, administratori ş.a. foarte pricepuţi, unii adevărate talente. Pe urmele lui C.A. Rosetti, M. Eminescu făcuse foarte mult pentru a impune în ţară, încă la sfîrşitul veacului al XIX-lea, o ziaristică ardentă, oricînd în stare să susţină o idee de larg interes, să îmbrăţişeze o iniţiativă generoasă, să sprijine efortul cultural, să fie totdeauna capabilă de replică. Sînt scriitori, cum ar fi Vlahuţă, de pildă, care erau mai cunoscuţi atunci din articolele lor de presă decît din poezie (Eminescu însuşi trăise aceeaşi stare). Mai mult, dacă poezia unor autori şi-a diminuat valoarea o dată cu trecerea timpului, ziaristica lor impresionează şi astăzi prin forţă, spontaneitate şi asociaţii de idei.

În 1908, apăreau în România 588 de publicaţii, ziare şi reviste. Lor li se adăugau alte 69 publicaţii ale românilor din afara graniţelor Regatului. Erau scrise în limba română, dar şi în limba franceză (4), în germană (3), în ebraică (1), în greceşte (1), în ungureşte (2). Cele mai numeroase erau cele social-politice (219). Urmau cele economice (91), enciclopedice (37), medicale (36), umoristice (20), sportive (15), militare (11), pedagogice (10) ş.a. Capitala deţinea întîietatea numărului. Aici apăreau nu mai puţin de 250 de publicaţii, din care 17 cotidiane. Urmau Iaşii (31), Craiova (30), Galaţi (30) ş.a. Revistele economice apăreau mai toate în două şi trei limbi. Tirajul, cu excepţia „Universului" şi „Adevărului", cele mai răspîn-

dite, era restrins. Multe publicaţii erau efemere, mai cu seamă cele social-politice. Partidele politice guvernante creau mai în fiecare centru două-trei ziare pentru apărarea intereselor lor. De obicei, erau ocazionale. Chestiunea fondurilor rămînea foarte importantă. Ziarele nu puteau depăşi preţul de 5 bani (atît costau toate ziarele principale), căci, din start, n-aveau vînzare. Sistemul de abonamente funcţiona cu dificultate. Oameni puşi de administraţiile publicaţiilor, un fel de comis voiajori ai presei, lăsau sau trimiteau ziarele la adrese anume alese sau la întîmplare. Reluau itinerarul la apariţia următoare. Dar prea puţini din cei care primeau „foaia" trimiteau şi banii la redacţie. „Primim, citim şi nu plătim!", exclama revoltat, mai tîrziu, Gh. Cotescu, directorul „Gazetei Tribunalului" în deceniul patru. Şi după numeroase înştiinţări publice cu numele acelora care n-o făcuseră. Şi nu lipseau nume simandicoase. Şi nu era singurul care recursese la acest procedeu. În anii '80 ai veacului trecut Al. Macedonski avea mari greutăţi financiare cu „Literatorul". Recurge la contribuţii benevole. Nu-i uită însă pe cei care nu voiseră să plătească abonamentul. Îi citează deopotrivă cu cei care refuzau să încurajeze revista. „Iată acum şi persoanele din aristocraţie care au refuzat să se aboneze la «Literatorul» sub cuvînt că citesc ziare străine şi că nu se ocupă cu literatura românească: Prinţul Bibescu, Lascăr Catargiu, Profesor Danielopol, Mihail Balş, Gr. Vulturescu, Dr. Brîndză, Menelos Ghermani, colonel Lahovari". Urmau îndată alţii, care, „străini de literatura românească sînt şi contra prosperării ei". Între ei, Pană Buescu, Eugen Stătescu, An. Stolojan, Al. Giani, M. Ferechide, C. Robescu ş.a. Într-unul din numerele revistei, Macedonski îi încadrează pe toţi în chenar negru „ca pentru veşnică pomenire". Şi scrie: „Trebuie, odată pentru totdeauna, să afle ţara întreagă că tocmai oamenii bogaţi refuză de a citi aceea ce se scrie în literatura noastră. Nu vroim să facem abonaţi cu sila şi dovadă că nu ţinem la banii celor ce ne-au refuzat revista este că le oferim de cap cîte 20 lei noi pe care-i ţinem oricînd la dispoziţia d-lor — însă nu este mai puţin adevărat că este o ruşine pentru România ca o revistă literară ca a noastră... să nu aibă între cinci milioane de români, decît 1200 de cititori! Repetăm ce-am spus totdeauna: a nu voi literatură română e a nu vroi ţara română. Mulţi ne-au criticat pentru măsura ce am luat (publicarea listelor cu cei care nu s-au abonat — n.n)". Dar „din ele se va vedea în ce stare se afla societatea noastră morală în anul 1882: se va vedea cum oameni care au 10 000 pînă la 20 000 galbeni venit, refuză de a plăti 20 lei pe an pentru a se abona la unica revistă ce apărea în Capitală în acel timp — se va vedea în acelaşi timp că oamenii care au sprijinit-o au fost cei săraci. Prinţii Ghica, Bibescu şi alţii, părinţii voştri au fost prinţi români, dar d-voastră v-aţi înstrăinat de ţară. Înstrăinaţi să rămîneţi!"

Carol Szathmari, celebrul artist fotograf de la sfîrşitul veacului trecut.

Nu-i însă mai puţin adevărat că abonarea cu anasîna nu putea constitui o soluţie viabilă. Gustul şi obiceiul cititului se cultivă pe alte căi, nu pe cea a publicării listelor de neabonaţi şi a chenarelor negre. În ceea ce priveşte oferta de a da celor care nu s-au abonat cîte 20 de lei, este clar că Macedonski blufa. În realitate, directorul „Literatorului" avea mare nevoie de bani, iar dacă cei pe care i-a apostrofat s-ar fi prezentat să ridice banii oferiţi, Macedonski n-ar fi avut de unde să li-i dea.

Lipsa de solicitudine a cititorilor bogaţi era desigur o cauză importantă a efemerităţii multor publicaţii. O cauză mai era şi încă defectuoasa organizare a serviciului de abonare. Radu D. Rosetti îşi amintea dintr-o perioadă mai tîrzie, din anii interbelici, cînd şi presa era mai bogată. Procedeul curent de abonare era cartea de telefon. „Se ia alfabetul la rînd, şi te pomeneşti, avocat fiind, cu... *Curierul Morilor;* negustor, cu... *Gazeta romilor;* medic, cu... *Foaia Notarilor*, şi aşa mai departe. Propaganda de dreapta, de stînga, de mijloc etc... Îţi umple cutia de scrisori zilnic şi ele continuă să sosească prăpăd, chiar dacă le restitui cu — «Nu, mersi, n-am timp» sau «Nu mă interesează». E drept că unele au grijă să fie expediate după categoria profesioniştilor, dar şi ele sînt azi atît de numeroase, încît îi este cu neputinţă unui specialist să se aboneze la toate". De pe poziţia cititorului asaltat, Radu D. Rosetti avea dreptate.

CUM SE FĂCEA O GAZETĂ

Pe lingă bani, trebuia inițiere în meserie. Fără practică îndelungată, mai cu seamă din partea directorului, se pierdeau la sigur mulți bani, iar fără aceștia din urmă, firește, nu se mai punea problema. Dacă în Anglia, de pildă, la *Daily Chronicle* sau *Daily News* sau la altul, proprietarii numeau ei directorii, la noi, cu excepția organelor partidelor politice, directorii erau și proprietarii ziarelor pe care le conduceau. Directorul putea să nu scrie un rînd, dar el era sufletul gazetei. De cele mai multe ori venea primul la redacție, deschidea corespondența, o clasa și dădea secretarului de redacție tot ce privea redacția și administratorului ceea ce privea administrația. Directorul foileta celelalte ziare, constata lipsurile din gazeta lui, împărțea critici și laude (acestea din urmă totdeauna mai puține). Dacă scotea un ziar politic, tot el era acela care primea vizite, uneori numeroase, care indica redactorului principal ce trebuia să facă într-o chestiune sau alta sau dădea instrucțiuni administratorului. Acestea toate, pe lingă hotăririle ce trebuia să le ia cu privire la publicarea unui articol sau altul aduse de secretarul de redacție. Un rol însemnat îl avea primul redactor (i se mai zicea uneori și redactor șef). El răspundea de partea politică a ziarului. Acestuia nu-i ajungea să fie inteligent, ci la curent cu tot ce se petrecea în culisele politice. Cancanurile politice erau, de regulă, foarte încurcate. („Din cauza marelui număr de nepregătiți, cari în lipsă de altceva mai bun, fac politică", cum se exprima „Anuarul general al presei române"). Un prim redactor trebuia să fie gata la riposte, dar fără să compromită cauza pe care o apăra. Redactorii (termenul era vag, aproape toți colaboratorii unui ziar se puteau numi astfel) comentau diversele întîmplări sau traduceau articole din presa străină. Aceasta cînd se întîmpla „cîte-o chestie" și telegramele nu ajungeau pentru a satisface curiozitatea publicului. Nu era redactor să nu știe sau să nu se descurce în două-trei limbi. Așa că din lectura unor ziare ca „Petit Parisien", „Le Journal", „Le Matin", „Die Zeit", „Neue Freie Presse", „Berliner Tageblatt", „Daily News" redactorul scria un articol de cîteva coloane cu multiplicarea știrilor și supozițiilor. La începutul veacului, la mai toate ziarele începuseră să se înmulțească reporterii. De fapt, jumătate din personal ei îl formau. Și ei erau tot mai căutați. Unii își petreceau ziua pe la diferite ministere în căutare de informații, informații date de obicei de șefii de servicii sau de birouri, uneori de secretarul general, dar reporterul trebuia să știe să le obțină. Începuse chiar să se organizeze un sistem practic de cartelare. Un reporter mergea la unul sau două ministere, lua informații, se întîlnea cu alții, puneau toți informațiile alături și cu ajutorul unei mici piese făceau copii și fiecare pleca la ziar cu știrile sale și ale celorlalți. Modelul era luat de la confrații din Paris.

Alți reporteri erau cei judiciari, în general mai puțini. Genul era mai dificil, cerea multe cunoștințe și mult fler pentru a alege din numeroasele procese de la Palatul de justiție

ANECDOTE DIN TOATĂ LUMEA

● Un medic îi cere infirmierului să-i facă externarea unui bolnav.

— Bine, bine, se miră acesta, dar abia ieri susținea că e Napoleon.

— Nici o problemă, precizează doctorul, astăzi mi-a prezentat scrisoarea de abdicare la tron.

● Un bețiv bate la toate ușile și deranjează o stradă întreagă. Un polițist îl vede și-l ia cu binișorul: Omule, de ce nu te duci acasă?

— Acasă vreau să ajung, spune bețivul, dar aștept să mi se trîntească o glastră în cap, ca să știu unde locuiesc.

● Pacientul către doctor:

— Spune-mi, doctore, dacă într-adevăr m-am făcut bine, pot să mănînc tot ce-mi face rău?

● Soțul îi comunică soției sale că a cumpărat două bilete la teatru.

— Atunci, zise soția, mă duc să mă îmbrac.

— Desigur, spune soțul, spectacolul are loc mîine seară.

● Un copil scrie într-o compunere: „Cînd ne primim părinții la naștere, ei sînt de acum atît de mari încît nu le mai putem schimba obiceiurile rele".

● — Cum, iar bei? Dar doctorul ți-a interzis alaltăieri să bei.

— Da, însă doctorul a murit ieri.

● — Vă duceți la Rio de Janeiro? N-ați auzit că acolo sînt 40 de grade la umbră?

— Da, dar nu mă obligă nimeni să stau la umbră.

● Doi bețivi merg pe calea ferată.

— N-am văzut în viața mea atîtea trepte, zice unul.

— Ce mă îngrijorează, răspunde celălalt, e că balustrada e atît de joasă.

● — I-ați pus termometrul soțului dumneavoastră? o întreabă doctorul pe soția unui pacient.

— Degeaba, domnule doctor, îl ține sub braț de trei zile, dar tot tușește.

● — Aveți poftă de mîncare? Dormiți bine?

— Mănînc ca un lup și dorm ca un urs.

— De ce nu încercați la un veterinar?

Culese și prelucrate de
DOINA LINCU ■

Piața Teatrului Național din București în 1896...

...și fosta piață a Teatrului Național, astăzi.

pe cele mai importante. Erau, apoi, reporterii de fapte diverse, „les faits divers", cum le ziceau francezii, care totdeauna la 10,30 — 11 ore dimineața, se aflau la poliția Capitalei, cercetînd faptele petrecute pînă la acea oră în oraș sau făcînd, pe socoteala lor, anchete într-un caz sau altul, poliția fiind, în general, curtenitoare cu reprezentanții presei. Alții erau în serviciul de noapte așteptînd „ora crimelor". Ziarele mai importante aveau trimiși speciali în provincie atunci cînd se întîmpla ceva care să merite osteneala și cheltuiala unei anchete la fața locului. Ei trimiteau în urmă note telegrafice și scrisori amă-

nunțite. Pentru alte întîmplări, să le zicem obișnuite, fiecare ziar avea corespondenți plătiți, oameni de meserie, care lucrau pe lîngă alții, nenumărați, ce trimiteau dări de seamă ziarelor din Capitală cu diverse prilejuri. Orice publicație avea de obicei colaboratori gratuiți. Dacă era ziar politic, numărul acestora era, desigur, mai mare din dorința de a combate adversarii. Existau și colaboratori ocazionali care duceau redacțiilor relatări despre întîmplări din diverse locuri și pentru care chiar primeau o mică răsplată. Englezii, în acea epocă, le spuneau acestora *liners*, adică colaboratori plătiți cu linia, cu rîndul, care nu aparțineau nici unui ziar dar care cîștigau, dînd informații mai multor ziare odată. Fără să fie același lucru, colaboratorii întîmplători ai ziarelor românești puteau fi încadrați în aceeași familie.

*

Cel care strîngea toate materialele era secretarul de redacție. Erau ziare care apăreau într-o singură ediție, altele în mai multe; la toate secretarul de redacție era acela care dădea forma gazetărească a articolelor (atunci cînd acestea n-o aveau, firește), compara ziarul lui cu altele, stabilea paginația. De regulă, la ora 12 ediția era gata. Uneori, cînd apărea un fapt nou, demn de reținut, secretarul „lăsa afară" alte materiale pentru a face loc celui nou. La ora 14, ediția se punea în circulație iar secretarul de redacție începea să se îngrijească de apariția numărului de a doua zi. Și totul era luat de la capăt...

Iată, de pildă, „Universul", ziarul cel mai popular, avea tirajul de 80 000 exemplare. Adică cel mai mare. Nu era un ziar politic, ci de informații. De obicei, cuprindea un articol de fond, un articol despre o chestiune externă trimisă de un corespondent particular de la Petersburg, Viena, Berlin sau Paris, o cronică feminină, un articol „Din Transilvania", o traducere dintr-un ziar străin, o corespondență judiciară, un fragment dintr-un roman „de mare senzație", de obicei străin, cîteva desene. Așa arăta numai prima pagină. În a doua — fel de fel de anunțuri, știri din țară și din străinătate, informații. La fel și în a treia, unde mai erau și telegrame particulare ale ziarului, *Ultima oră, Ecouri*. A patra pagină cuprindea reclame. De ele se ocupa administratorul ziarului; erau bine plătite și asigura publicației un venit constant. „Universul" nu practica deloc moda articolelor lungi. Nici „Adevărul" sau „Dimineața" sau altele n-o practicau. „Astăzi cînd o gazetă, la noi chiar, este citită de cel puțin o sută de mii de inși, dacă nu de mai mulți, cînd în străinătate edițiile ziarelor mari se urcă zilnic la milioane de exemplare, cînd presa s-a ieftinit și cade în mîna tuturora, scria C. Mille, fatalmente și ea a trebuit să evolueze și să devie un fel de enciclopedie zilnică, un fel de cinematograf, în care publicul pentru cinci bani să găsească totul, dar absolut totul ce-l interesează". Mille avea dreptate. Ziaristica evolua spre presa de informații. Dar informația nu putea fi totul. Trebuia o linie de conduită, o bază de principii. Adică ziarul „să vrea ceva", să nu fie „un fel de afiș, fără de individualitate, care nu are asupra publicului absolut nici o înrîurire, oricît ar fi citit". Și nu numai ziarului îi trebuia o personalitate, ci și ziaristului. „Dacă te faci ziarist, scria C. Bacalbașa, unul din marii gazetari ai vremii, să rămîi legat de o idee, căci ziaristul care face ziarism fără o credință este ca femeia care se apropie de bărbat fără să iubească". Și tot el sfătuia: „Luînd pildă de la cei dinaintea noastră să rămînem statornici în nobila profesiune ce ne-am ales. Dar să o iubim, nu atît pentru pîinea pe care am putea-o găsi în altă parte, și mai mare și mai albă, dar mai ales să o iubim fiindcă — chiar atunci cînd ne lasă fără pîine — ne lasă în suflet un ideal".

Luni, 13 martie 1906. Societatea de binefacere „Obolul", una din cele 200 cîte erau atunci în București, condusă de soția liderului liberal M. Pherekyde, organizează la Teatrul Național o reprezentație cu cîteva piese franțuzești, în limba franceză. De ce piese franțuzești, e puțin important, dar de ce în limba franceză și încă tocmai la Teatrul Național, adică pe prima scenă a țării? „Pătura cultă și avută a societății noastre, declara Emil Costinescu, tocmai acela care ar avea și timpul și mijloacele de a cultiva mai bine limba românească și de a-i da toată strălucirea de care este primitoare, cultivă din contră o limbă străină care oricît ne-ar fi

Portret de bucureșteancă.

de simpatică și oricît am admira-o nu trebuie să ne facă să părăsim și să disprețuim limba noastră națională". Într-adevăr, aristocrația românească vorbea cu mare dezinvoltură și oriunde limba franceză și foarte puțin și foarte prost limba română. Doamnele din societatea „Obolul" voiau să facă un gest filantropic pentru sărăcimea Bucureștiului. Și cum știau că „lumea bună" se ducea mai degrabă la o piesă franțuzească zisă în limba lui Voltaire erau și ele la modă. Numai că... cu o zi mai înainte, la 12 martie, N. Iorga publica în: „Epoca": „O rugăminte". „Nu vom cere mulțimii, fie și mulțimii studenților, să se amestece. Dar rugăm — prin mine, unul dintre cei mulți, roagă trecutul și viitorul unui neam, care nu e doar menit unei umilinți și unei batjocuri pentru toate veacurile —, rugăm pe oricine simte că are o țară, pe oricine aude glasul poruncitor al sîngelui său, pe oricine se poate gîndi la moșii, la strămoșii săi, trăiți cinstit, în țara românească, cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vălmășagul neamurilor, fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia care vor veni după dînșii, îi rugăm, cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, *să nu vie la Teatrul Național* în seara de 13 martie și în seara de 15 martie 1906. Au luat bilete; au făcut o faptă bună pentru săraci. *Să nu vie* la reprezentație, căci ar face o faptă rea față de sufletul chinuit al acestui popor". Al. Vlahuță se întreba: „este vreun român, printre cei ce în adevăr simt și gîndesc românește care să nu iscălească aceste înălțătoare cuvinte?" Președintele Ligii Culturale, Petre Grădișteanu, cere public să se țină două conferințe, la 13 și 15 martie (zilele programate de Teatrul Național pentru reprezentația franțuzească), asupra „Primejdiei naționale ce rezultă din înstrăinarea claselor diriginte" și cheamă la ele pe toți acei care urmau a se duce la teatru. După aceea revine, aflînd că între cele 4 piese ce urmau a se juca era și una românească.

Orele 18, în aceeași zi de 13 martie 1906. În sala Eintracht din str. Sf. Ionică, N. Iorga ține o conferință. Mesajul ei: solidaritatea națională nu poate exista dacă nu există unitate de limbă. În lipsa unității politice, cea mai trainică legătură între românii din Regat și cei din afara lui este limba română. Disprețul pe care îl arăta aceasta aristocrația este cu desăvîrșire condamnabil și trebuie să înceteze. Sala Eintracht era plină de lume. Majoritatea o formau studenții, cărora profesorul Iorga le mai vorbise în același sens la cursurile sale. Chiar la 12 martie el le spunea: „Domnilor, temeiul vieții oricărui popor este *limba lui*. Temeiul acesta al vieții oricărui popor care se numește *limba* a fost înțeles și recunoscut în toate timpurile. Nu există o singură operă în viața omenirii în care poporul să nu se fi adunat în jurul cultului pentru limba lui cea adevărată". Pentru Iorga limba era „forma cea mai înaltă, cea mai deplină în care se putea exprima sufletul unui popor". Tînărul istoric, în mijlocul evocării trecutului, trăia prezentul cu efuziune și angajare. Cuvîntarea sa e acoperită de aplauze frenetice. Apare Al. Marghiloman, liderul junimist, și îi cere lui N. Iorga, în numele doamnelor de la societatea „Obolul" să roage studenții să se împrăștie și să nu tulbure reprezentația anunțată. Aduce în schimb promisiunea lor că de acum înainte nu se vor mai prezenta piese în limbi străine pe scena Naționalului. N. Iorga i-a răspuns că ar fi bine să se renunțe chiar din acel moment și reprezentația din acea seară să nu mai aibă loc.

Orele 19. De la conferința lui N. Iorga, studenții, în număr de peste 1500, au pornit pe str. Sf. Ionică și Calea Victoriei spre Teatrul Național. Cîntau cu toții „Deșteaptă-te române!" Aici au continuat a cînta și a protesta contra franțuzomaniei. Cîțiva studenți pătrund în antreu. Îi întîmpină directorul Al. Davila, care nu se sfiește să folosească bastonul împotriva studentului N. Săvescu, care-l insultă. Sosesc jandarmii și sergenții de stradă și începe o adevărată

Pe străzile Bucureștiului pe la 1900...

...și în 1986.

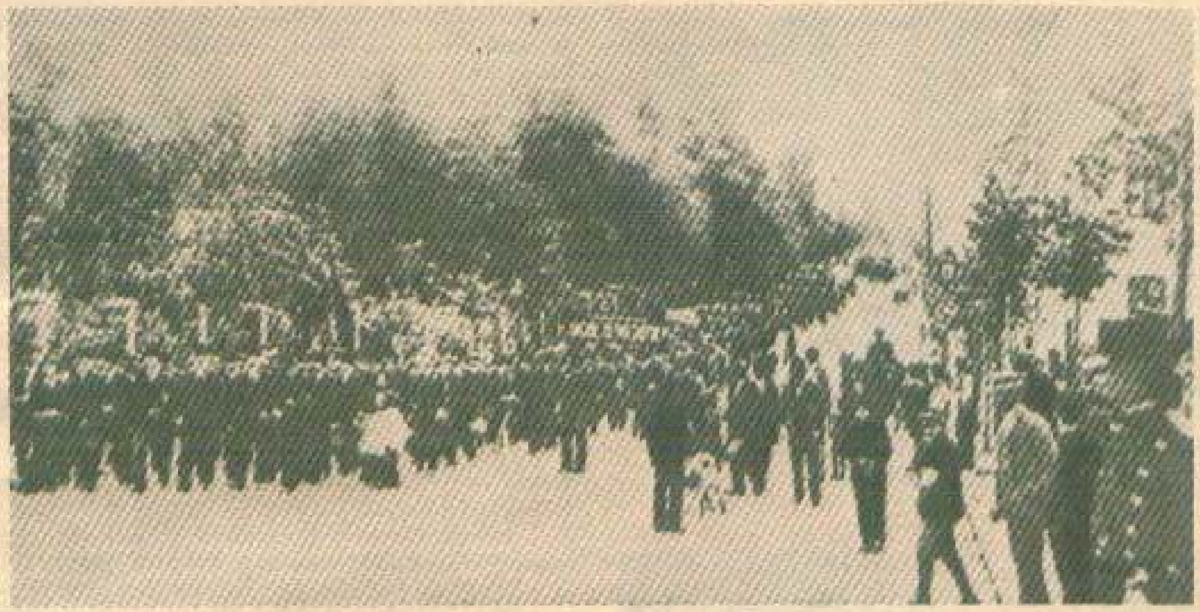

Demonstrație de 1 Mai în București, la începutul secolului.

încăierare. Studenți și trecători de o parte, jandarmii, sergenții și gardiștii, de cealaltă. Cei dintîi folosesc pietrele trotuarului, ceilalți patul puștilor și tesacele (baionetele). Strigăte, fluierături și trîmbițe militare răsunau în toată piața. Ceea ce la început părea un fel de joc devine o veritabilă bătaie. Între timp vin jandarmi călări pe str. Cîmpineanu, șarjînd cu săbiile. Mare învălmășeală peste tot. Publicul dă năvală în berăria „Cooperativa", la „Gambrinus", la hotel „Continental", prin toate casele din apropiere. Jandarmii și sergenții îi urmăresc pe oameni peste tot, lovind în dreapta și stînga, dar și primind lovituri. Manifestanți sau străini de manifestație, prinși în învălmășeală, se apără cu scaune, pahare, talere, farfurii. În Piața Teatrului oamenii se apără cu pietre și bucăți de cărămidă punîndu-i pe fugă pe jandarmii călări și rănind pe locotenentul Ioan Moescu. Geamurile de la Hotel „Continental", de la băcănia Subănescu, frizeria Nigh-Life, berăriile „Cooperativa" sau cea din str. Nouă sînt sparte. Pe str. Regală, lîngă hotelul „Union", manifestanții au oprit patru vagoane de tramvai, le-au scos de pe șine și două le-au așezat în strada Regală, de-a curmezișul, unul pe str. Academiei spre biserica Enei, altul pe aceeași stradă spre Ministerul de Interne. Erau cele dintîi baricade din București. În spatele lor s-au înarmat cu grămezi de bolovani pe care îi adunau cu droagele de gunoi, auxiliarii, băieții de la prăvălii și de la tipografii. Vorbitori înflăcărați, suiți pe tramvaie, îndemnau tinerii fluturînd steaguri tricolore. Grămezi de pietre cădeau peste trăsurile și cupeurile celor care veneau la teatru. Strigăte de „Jos ciocoii! Jos înstrăinații!" se auzeau pretutindeni. În ajutorul forțelor de ordine sosesc două companii din batalionul 6 de vînători, un batalion din regimentul 2 roșiori, un batalion din regimentul 6 Mihai Viteazul. Teatrul Național a fost complet înconjurat. Ofițerii n-aveau însă instrucțiuni precise și și-au lăsat oamenii expuși loviturilor mulțimii fără a le ordona să se retragă sau să înainteze. De aici numărul mare de răniți din rîndurile forței publice. Holul Teatrului Național e transformat în infirmerie improvizată unde sînt aduși jandarmii, sergenții și vînătorii răniți. Victimele din rîndurile mulțimii, numeroase și ele, erau îngrijite în farmacii, case particulare sau la spitalul Colțea. Din toate părțile se auzeau zvonuri că un student sau altul ar fi murit. Ca de obicei, de cîte ori erau mișcări de stradă în București, se anunțau și cîțiva morți. Dar tot ca de obicei, pînă la urmă, nu era nici unul. Prefectul poliției Capitalei, Moruzzi, anunță că reprezentația de la Teatrul Național nu se mai ține (lucru de la sine înțeles) și cere manifestanților să se retragă. Studenții nu cred și cinci dintre ei sînt lăsați să pătrundă în teatru și să se convingă. La orele 11, studenții anunță că nu se vor retrage pînă ce nu se va da voie tuturor manifestanților să treacă prin fața teatrului cîntînd „Deșteaptă-te române!" Prefectul Moruzzi admite și un cortegiu impunător trece cîntînd printre rîndurile de soldați, îndreptîndu-se prin str. Regală și a Academiei la statuia lui Mihai Viteazul. De aici manifestanții se duc la localul prefecturii poliției Capitalei unde protestează vehement contra brutalităților și arestărilor. După 11 jumătate, trupele se retrag. Treptat se retrage și mulțimea. Multe, foarte multe geamuri sparte, pietre și bucăți de bastoane rupte, trăsuri și automobile stricate, vagoane

Clubul biciclistelor, la 1900.

Un meci de tenis la 1900.

de tramvai deteriorate, mai multe berării și magazine devastate ș.a. „mai aminteau groaznicele turburări întîmplate, turburări așa cum niciodată încă n-a văzut Capitala noastră", cum scria „Universul". După lista oficială erau 26 de răniți din rîndurile manifestanților (16 studenți) și 111 polițiști, sergenți și soldați (adevărata cifră de o parte și de cealaltă a rămas necunoscută); 33 de manifestanți sînt arestați (între ei 12 studenți). Și astfel s-a sfîrșit acest episod din istoria Teatrului Național, „astfel s-a sfîrșit în libera Românie o tristă luptă pentru libertatea limbii poporului" — scria M. Sadoveanu în „Epoca" (an XII, nr. 74 din 18 martie 1906).

A doua zi, 14 martie, frămîntarea studenților continuă. La 10 jumătate dimineața circa 300 de studenți se întîlnesc la statuia lui Mihai Viteazul. Vorbitorii veștejesc fapta săvîrșită de poliție, cu concursul trupelor de jandarmi infanterie și cavalerie. În urma unui tricolor îndoliat manifestează în fața Teatrului Național în strigăte de „Jos asasinii studenților!", „Jos franțuzomanii!" În fața Prefecturii poliției se protestează minute în șir și se lasă steagul îndoliat. Delegații de studenți se duc la legațiile franceză și engleză, la ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, M. Vlădescu, la prefectul poliției Moruzzi. La legația Franței studenții declară secretarului legației că manifestația n-a fost împotriva Franței ci „a maniei de a vorbi franțuzește" a unei părți a societății românești.

La 20 martie, în sala Dacia, în fața unui public puternic încălzit de cuvintele avîntate ale lui B. Delavrancea, N. Iorga înfățișează telegramele primite din țară și din toată lumea românească: de la studențimea română din Budapesta, de la A. Suluțiu, profesor la Brașov, de la tinerimea brăileană, profesorii din Craiova, Roman, de la numeroși scriitori și oameni de cultură: I. Al. Brătescu-Voinești I.A. Bassarabescu, Elena Farago, I. Adam, N. Gane. Pînă și B.P. Hasdeu, cel cu care N. Iorga polemizase mult în paginile „Sămănătorului", felicită studenții și profesorii lor. La fel Eugen Lovinescu și redacția „Vieții românești". Cu o zi mai înainte, la Iași, N. Iorga spunea: „vă aduc vestea că în seara de 13 martie 1906, în capitala României s-a ivit o faptă mare, care va revoluționa cugetarea românească și va îndrepta acțiunea noastră a tuturora în altă direcție. În acea seară de 13 martie s-a născut conștiința românească". Îndelungi ovații îi însoțeau vorbele. Nu se născuse atunci, firește, acea conștiință. Dar în acea seară a arătat că există.

Al. Vlahuță adresa la 15 martie 1906 o „Chemare" scriitorimii române pentru „unirea în același gînd și grai românesc a toată suflarea neamului nostru".

Ce înseamnă toată această manifestare? Unele ziare, „Acțiunea", „Cronica", „Conservatorul", „La Roumanie", apropiate guvernului conservator, oficioase chiar, acuzau opoziția liberală și junimistă de instigare. Toată mișcarea nu era decît opera acestei instigări. Altele, „Voința Națională", „Epoca" ș.a. acuză guvernul de incapacitate, nepregătire și lipsă de decizie, că toate au transformat o pașnică demonstrație într-o sîngeroasă confruntare. Nu-i mai

București, Hotel de Franța, la începutul secolului.

puțin adevărat că organizarea de care dăduseră dovadă manifestanții făcea să se presupună și intervenția „strategilor" cetelor de „alegători" atît de binecunoscuți în epocă. După cum lipsa de energie și deruta forțelor de ordine în loc să potolească au agravat dezordinea. Dar și un fapt și celălalt rămîn secundare. Nu bătăușii opoziției și nici deruta autorităților organizaseră acțiunea studenților (și nu numai a lor, ei fiind doar elementul inițiator). Nu, ci „necesitatea unui trai cu desăvîrșire românesc pentru oricine se zice român și-și are un rost în România", cum scria N. Iorga într-o scrisoare trimisă ziarului „Universul", la 16 martie 1906. Tineretul fusese împins nu de interese meschine sau coterii politice, ci de conștiința națională care nu încetase să sporească în spațiul și sufletul românilor. Ea nu mai suferea să fie jignită „nici în forme delicate și cu intențiuni de binefacere". Dacă o anume protipendadă înțelegea viața națională în alt sens decît poporul și intelectualii săi, rostul ei social și politic înceta. Preferința pentru o limbă străină și disprețul pentru limba proprie nu erau „un semn de distincțiune", ci de exagerat snobism, de incapacitate civică și neînțelegere a țării. La un neam din care o

Chermesă în Grădina Cișmigiu, pe la 1895.

însemnată parte suferea prigoniri tocmai din cauza stăruinței necurmate cu care își apăra limba proprie, sensibilitatea într-o atare chestiune era foarte mare. Și nici nu putea fi altfel.

ION BULEI ■

IARNA

ORIZONTAL: 1) Prozator contemporan (1919–1972), semnatarul poeziei „Zăpadă" – Poet și filozof (1895–1961), autorul poeziei „Sfîrșit de iarnă". **2)** Capabilă – Poet și romancier francez, autorul poemului „Trandafirii iernii" (Louis). **3)** Aici doar zăpadă și nămeți! **4)** Poet și prozator ceh (1834–1891), semnatarul ciclului de poeme „Iarna". **5)** Primele la săniuș! – Popas nocturn – Erbacee. **6)** Răsăritean – Clasic român (1881–1913), autorul poeziei „Ghețarul de la nord". **7)** Trăgător nordic la sanie – Rea de gură. **8)** Poet muncitor (1859–1904), autorul poeziei „Iarna". **9)** Notă muzicală – Radu Ivănescu – Județ în sudul țării. **10)** Bardul de la Mircești, autorul pastelului „Iarna". **11)** Cu părul nins (fig.) – Poet contemporan, semnatarul poeziei „Iarna" (Mircea).

VERTICAL: 1) Renumită cîntăreață de muzică populară (1913–1963), interpreta de odinioară a melodiei „Astă iarnă era iarnă" – Liric clujean, autorul poeziei „Ninge". **2)** Iarna se transformă în gheață (pl.) – Asociația Sportivă Recolta (siglă) – Refren oltenesc. **3)** Poet contemporan ce ne-a dăruit o „Sanie" (Tiberiu) – Obraz subțire – Erbiu. **4)** Cută! – Inegalabilul nostru poet, autorul cunoscutei poezii „Cînd crivățul cu iarna..." **5)** Onomatopeea broaștei – Staniu. **6)** Imediat (pop.) – Alb ca zăpada. **7)** Poet contemporan, autorul volumului „Zăpezile de acasă" (Ion) – Scriitor contemporan, autorul piesei „Sigilii pe zăpadă" (Liviu). **8)** Reputată cîntăreață gorjeană, renumită interpretă a cîntecului „Sanie cu zurgălăi" (Maria) – Dan Mocanu. **9)** Munte în Togo – Umblă iarna din casă în casă (pl.). **10)** Soi autohton de viță de vie – Sferă de plumb. **11)** Se schimbă doar iarna (pl.) – Roșu la frig.

Dicționar: MAS, RUHN, ASR, OBAC, AMUS, AGU, GORDIN.

ANCA SIMIONESCU ■
GIUSEPPE ISPAS ■
Piatra Neamț

LUMEA ZÎMBEȘTE

DESCOPERIRI

ELVEȚIA

Biroul de obiecte pierdute.

DANEMARCA

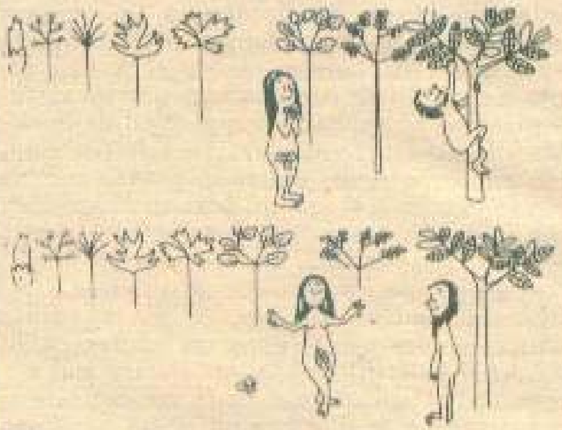

Moda e schimbătoare...

R.S. CEHOSLOVACĂ

U.R.S.S.

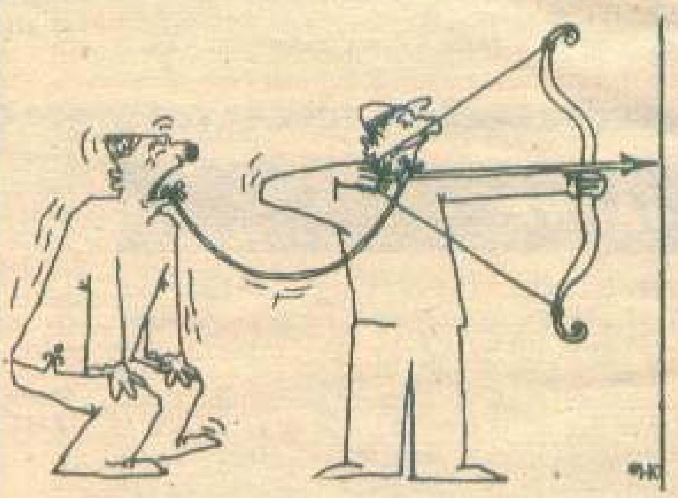

OLANDA

„V-am spus că sînt doar cîteva amintiri din Scoția !"

DANEMARCA

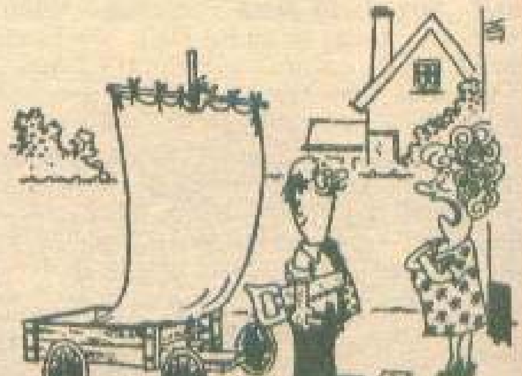

„Da, înțeleg cum merge. Dar cînd nu va bate vîntul cum o să ajungi la serviciu ?"

ÎNVAȚĂ SINGUR SĂ ÎNOȚI

Oare se poate învăța înotul de unul singur, fără ca un „specialist" să te supravegheze? Să-ți dea anumite indicații?

Răspunsul este afirmativ.

Da! Se poate, dacă... vă veți conforma întocmai celor ce urmează, iar „specialistul" veți fi chiar dumneavoastră.

Poate vă veți întreba: chiar la orice vîrstă se poate învăța înotul?

Răspunsul este din nou afirmativ. Da! La orice vîrstă. Chiar la — nu zîmbiți — vîrsta senectuții.

Este necesară o specificație.

Aceste lecții de înot se adresează în mod special adulților și vîrstnicilor. Ele diferă, nu chiar în totalitate, de cele care se predau copiilor și tinerilor, care tind spre marea performanță.

Ele sînt rezultatul unei îndelungate experiențe acumulate de-a lungul anilor.

Ce poate fi mai plăcut și reconfortant în timpul caniculelor verii decît un plonjon în valul înspumat al mării, în apele curgătoare ale unui rîu, în cristalul unui lac sau în cea a unui bazin.

Cu o condiție. Să știi să înoți!

Oare cîți dintre cei trecuți de prima tinerețe știu?

Cîți se bucură de această imensă plăcere, izvor de sănătate, care este înotul?

Nu posedăm nici o statistică. Ar fi interesantă. Noi înclinăm a crede că unul la o mie.

Deși am fi tentați să facem aprecierea: unul la zece mii.

În antica Eladă, cetățenii care nu știau să înoate, erau priviți și compătimiți cu egală ironie ca cei care nu știau să citească.

Și asta cu secole înaintea erei noastre.

Semnul egalității între aceste două lipsuri, sugerează dincolo de legendă, aspirație spre desăvîrșirea fizică a omului comparată cu cea spirituală.

„Mens sana in corpore sano" grăiește dictonul antic străbătînd veacurile.

Marele Platon își începea activitatea zilnică înotînd în apele line ale Egeei, considerînd sănătatea trupului absolut necesară îndeletnicirilor sale spirituale.

„Încredințîndu-mi corpul apei și soarelui, spunea el, spiritul meu se fortifică."

Simbioză între spiritualitate și sport.

Înotul, recunoscut ca cel mai complet dintre sporturi, este dovada capacității omului de a se autodisciplina, autodepăși, devenind stăpînul elementelor naturii.

O întrecere sportivă, indiferent de disciplina practicată, a fost, este și va fi, spectacolul care entuziasmează miile de spectatori din tribune ca și milioanele din fața micilor ecrane.

Ne mîndrim privind la T.V. sau pe viu, evoluțiile minunatelor noastre gimnaste, ale alergătoarelor noastre de demi-fond, Maricica Puică, campioana olimpică, Doina Melinte, campioana europeană, sau efortul superb al Ancăi Pătrășcoiu, medaliată cu aur la Moscova în fața unor stele ale înotului european, cu mișcările ei grațioase, desăvîrșite, puternice, în drum spre infinitul gloriei sportive.

Privim... Dar cîți dintre noi am încercat măcar o singură dată?

Ce minunat ar fi dacă doar o infimă parte a acestor milioane ar plonja măcar o dată într-un bazin, nu pe zi, ci pe săptămînă.

Ce spectacol tonic ar fi!

Admirația pentru măiestria sportivă a altora, privită din fotoliu, nu ne aduce din păcate robustețe, suplețe și în ultimă instanță sănătate.

Iar ironia cu care este privită de unii activitatea sportivă a vîrstnicilor să nu vă îngrijoreze. O astfel de ironie este apanajul ignoranței și neputinței.

Dumneavoastră, cei care răsfoiți, sper cu interes, aceste pagini, învingeți șovoiala, reținerea, provocată — de ce să nu o spunem — de jena vîrstei, încercați.

Veți avea numai de cîștigat.

În decursul anilor, în exercitarea funcției de antrenor, ne-a fost dat deseori să auzim întrebarea, pusă nouă de părinții copiilor pe care îi inițiam în tainele înotului, chiar și de alte persoane.

Oare numai copiii pot învăța înotul?

Ghicind în această întrebare, pusă cu reținere, o dorință nemărturisită, răspunsul nostru a fost invariabil și ferm.

— Oricine, indiferent de vîrstă și sex, poate învăța. Numai să vrea.

Interlocutorii, uneori vîrstnici, bunicuțe, bunici, alteori în floarea vîrstei, surîdeau sceptici, dar cu speranță în privire.

„Chiar și noi? La vîrsta noastră?"

Răspunsul este unul singur. Înotul nu are vîrstă. Poate fi învățat și practicat de oricine, indiferent de vîrstă.

Şi mulţi au fost „convertiţi" să practice înotul. Putem prezenta nenumărate exemple. Am ales pe cel mai convingător, cu permisiunea persoanei respective.

Se numeşte Elisabeta Blaj. Avea 64 de... primăveri, cînd timidă s-a prezentat la prima lecţie. Cursul a durat 21 de zile. Atît. Acum poate fi văzută vara în orice loc — bazin sau lac — unde se poate practica înotul.

Suplă, surîzătoare, străluceşte de sănătate şi... tinereţe.

Acesta este înotul.

Fără alt comentariu.

Înaintea începerii lecţiilor propriu-zise sînt necesare cîteva sfaturi.

În primul rînd este absolut nevoie de un colac din plastic pe măsura dumneavoastră.

Nu începeţi şedinţa de instruire cu stomacul plin. Cît despre alcool nici nu poate fi vorba.

De la ultima masă lăsaţi să treacă un timp de 2—3 ore.

Nu intraţi imediat după dezbrăcare în apă. Lăsaţi timp suficient corpului să se obişnuiască cu atmosfera.

Un duş înaintea intrării în apă este util.

Colacul din plastic să nu fie strîns pe corp, nici să joace. Să fie la înălţimea pieptului, sub axile (subsuori). Nu-l umflaţi pînă la refuz. Vă incomodează.

...Şi înaintea primei şedinţe, ca şi în cele următoare, lăsaţi... teama şi jena la vestiar.

Pentru practicarea înotului există diferite procedee tehnice. Le enumerăm pentru a le cunoaşte.

„Brassul". Este un procedeu simplu, natural, eficace, care imită stilizat mişcările broaştei. Uşor de asimilat şi care nu necesită eforturi deosebite.

„Crawlul". /Se citeşte Crol/ Înot de viteză dar şi de rezistenţă. Cele mai valoroase performanţe au fost realizate prin aceşt procedeu tehnic.

„Delfinul". Un procedeu tehnic rapid. Atît. Nu este de rezistenţă.

În trecut s-au mai utilizat şi alte procedee azi depăşite.

Totuşi le menţionăm. „Trujon". „Ower". „Indianul".

De asemenea s-a încercat dar fără succes un procedeu numit fluture. /Papillion/ A fost abandonat.

După această trecere în revistă a diverselor procedee tehnice utilizate de înotători — de performanţă — noi ne vom axa pe procedeul numit brass pe care îl veţi învăţa şi practica.

Menţionăm că vă vom preda un Brass „Frumos". „Plăcut". „Elegant", bazat pe o alunecare lină la suprafaţă cu capul deasupra oglinzii apei, astfel chiar în timpul cînd veţi înota, puteţi întreţine, eventual, o conversaţie cu partenera dumneavoastră.

Ceea ce vă va face plăcere atît dumneavoastră cît şi partenerei dumneavoastră. Dacă...

Este de la sine înţeles că înaintarea în apă se face cu ajutorul braţelor şi picioarelor printr-o continuă mişcare, ce alternează. Mişcarea braţelor şi a picioarelor, făcută „cu încetinitorul" în trei timpi, va fi uşor asimilată de subiect.

Pentru a coordona alternaţia, timpii braţelor făcuţi cu încetinitorul vor fi numerotaţi cu cifrele 1.- 2.- 3.-. Iar timpii picioarelor cu cifrele 2. - 3.- 4.-

Fig.1

Întrebare. De ce?

Răspuns. Pentru coordonarea alternaţiei.

Considerînd că a sosit momentul să începem seria de lecţii, vă invităm să luaţi... loc, conform figurii Nr.1.

Cu picioarele perfect întinse, apropiate, vă sprijiniţi pe mîini. Aceasta este poziţia iniţială de la care veţi începe mişcările. O vom numi poziţie „0". — (zero) Prima mişcare o vom face cu picioarele. Figura 2. Deci. Trageţi picioarele

Fig.2

spre interior, îndoind genunchii spre exterior, cît se poate mai mult. Numărînd -2.

Din această poziţie, / Fig. 2/ împingeţi uşor picioarele înainte, desfăcîndu-le în acelaşi timp în lă-

Fig.3

turi, cît se poate de mult. Figura 3. Numărînd în acelaşi timp „3".

Această mişcare de desfacere în lături a picioarelor o vom numi „Foarfeca picioarelor în lături" şi am numerotat-o cu cifra „3". După care urmează ultima mişcare a picioarelor, închiderea foarfecii, revenind la poziţia ini-

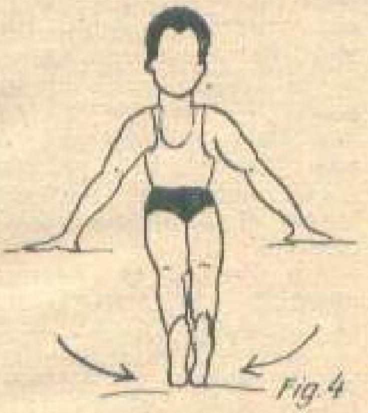

Fig. 4

ţială. Poziţia zero. După cum se vede în fig. 4.

Aşadar am efectuat cele trei mişcări ale picioarelor, plecînd de la poziţia „0" zero (Fig. 1.) continuînd cu numărătoarea doi /Fig. 2/ Apoi cu trei /Fig. 3/ şi sfîrşind cu închiderea foarfecii. /Fig. 4/ numărînd patru. Prin aceasta revenind la poziţia iniţială. Zero.

Recapitulăm cele arătate. Schema „1".

Exersaţi mişcările „2" — „3" — „4" — ale picioarelor pînă la completa lor însuşire, fără ezitări şi greşeli. Mişcările devenind automate. Presupunînd că sînt perfect însuşite, le vom exersa în apă.

Ţinîndu-vă de un punct fix al marginei piscinei, cu colacul pus pe dumneavoastră, vă întindeţi pe suprafaţa apei şi începeţi să exersaţi mişcările învăţate. Schema „2".

Exerciţiul trebuie repetat de foarte multe ori.

Acum după ce v-aţi însuşit temeinic mişcările picioarelor, să trecem la mişcarea mîinilor. — Aşadar să luăm poziţia iniţială. Poziţia „0". /zero/ Figura Nr. 5.

Fig. 5

Fig. 6

Labele mîinilor perfect întinse. Degetele perfect lipite. Figura Nr. 6.

Din poziţia „0" /zero/ în care ne găsim, desfacem uşor braţele în lături, nu prea mult, doar pînă în dreptul ochilor şi cu pal-

Fig. 7

mele în spre afară. Figura Nr. 7. — Şi numărînd „Unu".

Numărînd doi, tragem braţele spre noi, lateral îndoind coatele care se lipesc de coaste, în timp ce palmele întinse înainte, apropiate, se află la înălţimea bărbiei, ajungînd în final la poziţia din fig. „8" —

După care numărînd „Trei", împingem energic

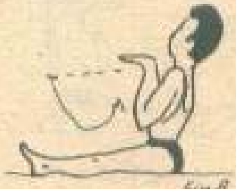

Fig. 8

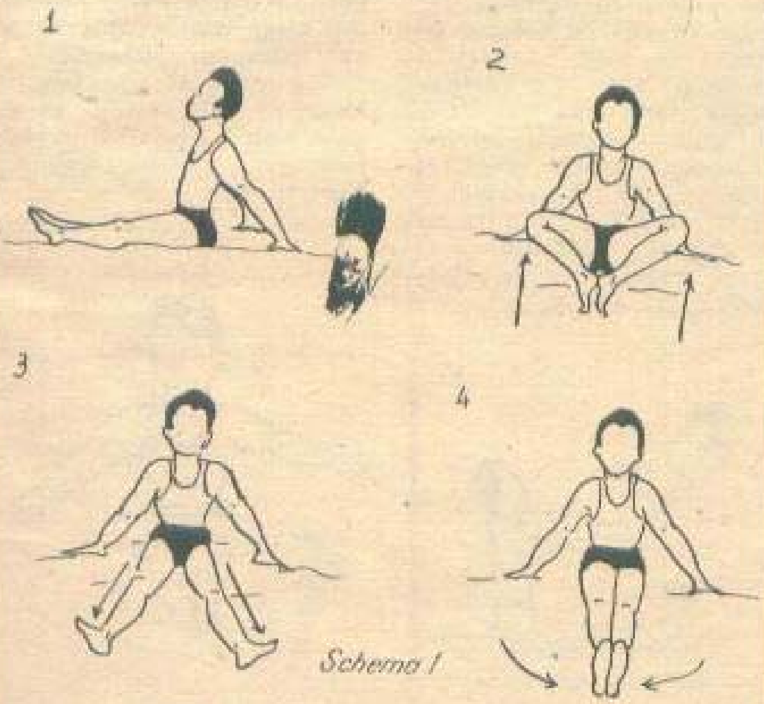

Schema 1

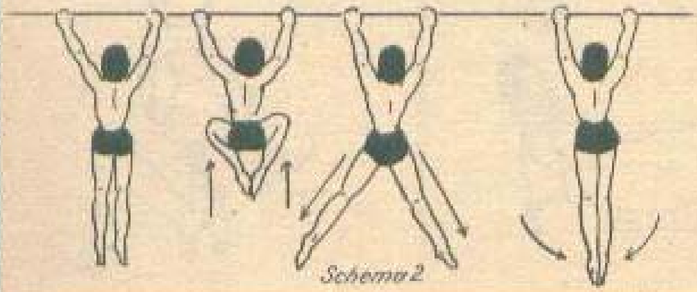

Schema 2

brațele înainte. Fig. „9".— De fapt am ajuns la poziția inițială sau zero. Dar noi mai numărăm și „Patru" deși nu am mai făcut nici o mișcare a mîinilor.

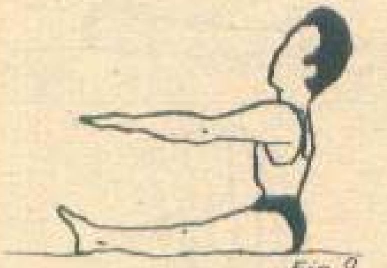

Fig. 9

Explicația: Cînd mișcările brațelor și ale picioarelor vor fi corelate, la acest „Patru" se va produce închiderea foarfecii picioarelor.

Recapitulăm ceea ce am învățat pînă acum. Schema „3".

Un lucru extrem de important, pentru toate sporturile în general, dar pentru înot în special, îl reprezintă respirația. Dacă vom respira corect, vom înota corect fără să obosim. Respirația în apă se face în felul următor. Atunci cînd desfacem brațele (Figura 1 din schema 3) și în continuare le aducem sub bărbie (Figura 2 din schema 3) inspirăm aerul. Iar atunci cînd împingem brațele înainte /Figura 3 din schema 3/ expirăm aerul inhalat.

De asemenea, de mare importanță este antrenarea ochilor în contact cu apa. Pentru a vă obișnui ochii cu apa, veți face următorul exercițiu acasă.

În chiuveta din baie, sau într-un lighean umplut cu apă, închizînd pleoapele, băgați capul. Apoi deschideți brusc pleoapele. Nu vi se va întîmpla nimic. Dimpotrivă.. Acest antrenament al ochilor este absolut necesar.

Recapitulînd cele de pînă acum, putem afirma că am realizat un progres. Am învățat mișcările mîinilor și ale picioarelor, dar separat.

Exercițiul care urmează va fi ceva mai dificil. Veți intra în apă cu colacul petrecut pe corp, vă veți întinde pe apă, „La LIBER" adică fără a vă sprijini de marginea piscinei, cu brațele întinse înainte, ochii deschiși /doar am exersat acest lucru/ și veți începe să mișcați picioarele conform exercițiilor învățate. Adică „2", „3" și „4". — și veți începe a înainta în apă. Vă atragem atenția. Mișcările nu trebuie făcute cu bruschețe. Ci cît se poate, ele trebuie să fie line. Ca și cum ați mîngîia apa. /La fel veți proceda și cu mișcarea brațelor, atunci cînd mișcările vor fi corelate/

Am învățat și exersat mișcările brațelor. Le-am și numerotat. /1. —2. —3. — și 4. —/ Vă reamintim. La /4/ brațele stau imobile, bine întinse.

Am învățat și exersat mișcările picioarelor. Le-am și numerotat. / 2. —3. — și 4.—/

Le-am învățat și exersat separat. Să le exersăm împreună.

Am învățat că la „1" mișcăm brațele în lături, iar la „2" le tragem înspre noi cu coatele îndoite și palmele înainte aduse în dreptul bărbiei. Dar în același timp am învățat că la „2" strîngem picioarele.

Așadar: „1" brațele în lături și „2" brațele aduse pînă sub bărbie și picioarele strînse, concomitent. Figura 10.

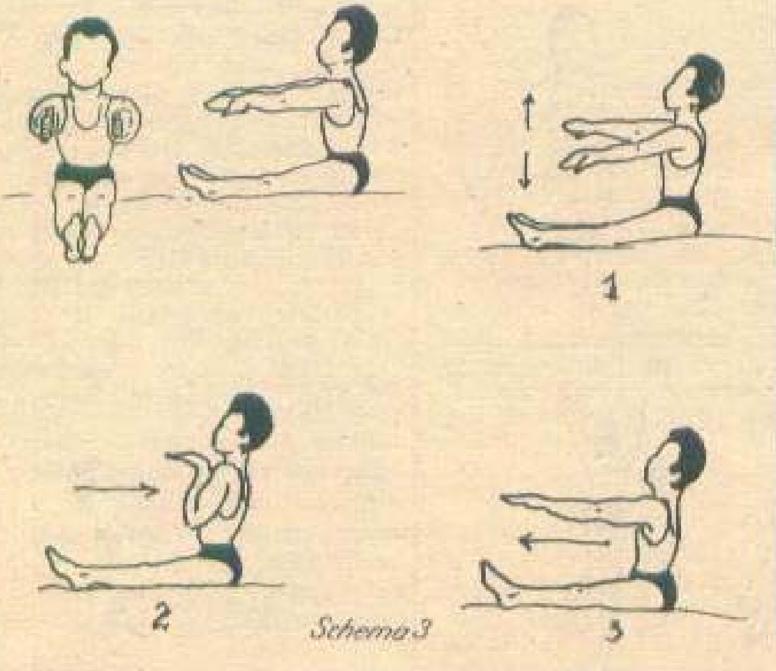

Schema 3

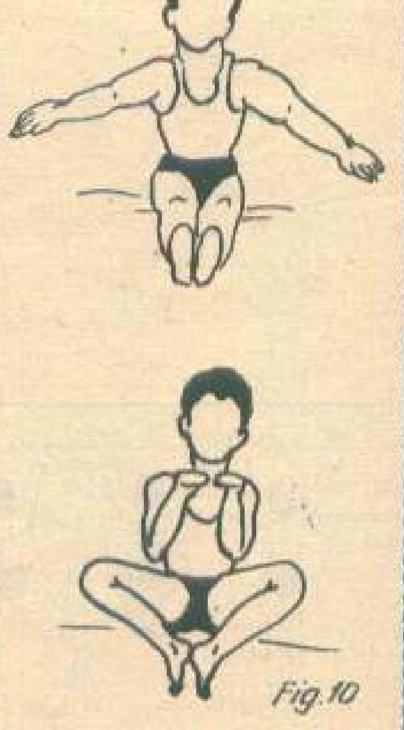

Fig. 10

Acum, după ce am realizat timpii „1" și „2", urmează timpul „3". — Împingem brațele înainte și desfacem picioarele în lături. Figura 11.—

Fig. 11

Și urmează timpul „4". — Apropiem picioarele în timp ce brațele rămîn întinse. Figura 12.

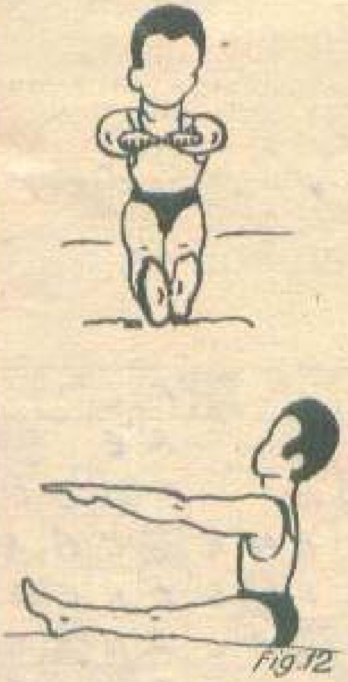

Fig. 12

Să recapitulăm mișcările corelate. Pe uscat. Nu în apă. (Schema „4").

Exersați cît se poate de mult mișcările corelate. Fără să vă plictisiți. Cînd le veți executa fără dificultate și greșeli, vă puteți considera... înotător. După care intrînd în apă — nu uitați colacul — efectuați mișcările brațelor și ale picioarelor corelate.

Iată deci că... înotați.

Am ajuns așadar la un stadiu înaintat al cursului nostru.

A sosit timpul să ne despărțim de bunul nostru prieten colacul. Hai să intrăm în apă fără colac.

Desigur că aveți rețineri. Teama vă dă tîrcoale. Așadar, ce facem? Cum rezolvăm problema?

La acest punct ne permitem să vă reamintim un principiu enunțat cu trei secole înaintea erei noastre, care își va menține valabilitatea în infinitul timpurilor.

Principiul lui Arhimedes. (287 î.e.n.)

„Orice corp introdus într-un lichid, pierde o parte din greutatea sa, iar dacă greutatea sa este egală cu greutatea volumului deplasat, atunci plutește."

Să-l punem în aplicare. Intrăm în apă la o adîncime de circa un metru și ne întindem pe apă în poziția din figura 12. — Desigur fără colac. (Schema „5").

Brațele sînt întinse și apropiate. Capul în apă. Pleoapele deschise. Picioarele mult desfăcute în lături și întinse. Pentru a menține echilibrul.

Iată că plutiți.

Bătrînul Arhimedes nu se desminte.

Repetați acest exercițiu de cîteva ori, după care în cadrul acestuia, procedați la mișcările corelate învățate.

Veți înainta 2—3 metri

Să vă relatăm o anecdotă referitoare la cîștigătorul Maratonului al recentei O-

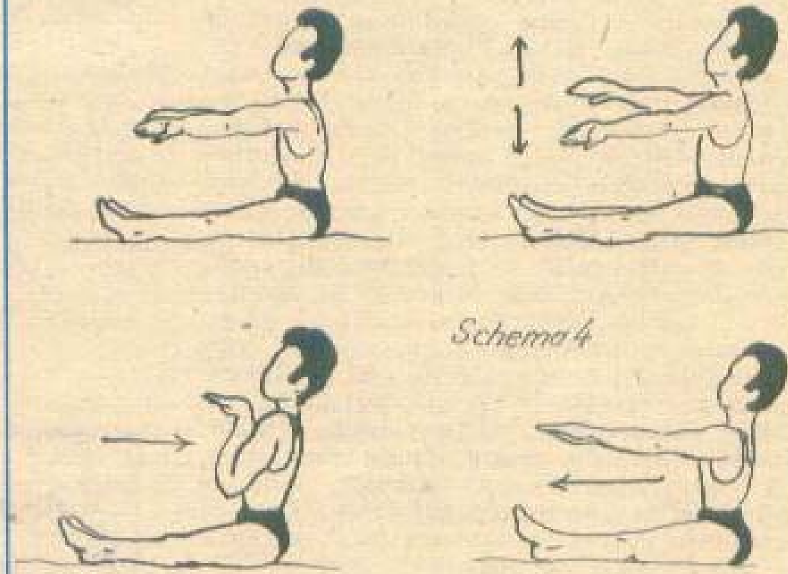

Schema 4

Schema 5

limpiade. Întrebat cînd a întîmpinat cea mai mare dificultate pe parcursul celor 42.195 de metri, a răspuns simplu:

— Cînd am făcut primul pas.

Dumneavoastră ați făcut primii 2—3 metri. Insistați. Veți putea face 10—15... După care 30—50. —... și așa mai departe.

Lecția noastră a luat sfîrșit. De acum înainte totul depinde de voința dumneavoastră.

Noi vă dăm un ultim sfat. Exersați, exersați, exersați!

Antrenați-vă contra timp. O oră-două pe zi, nu strică.

Iar în scurt timp veți simți plăcerea unui plonjon în apă în stilul marilor campioni.

Încă ceva. Atrageți și pe alții. Pe cei din familia dumneavoastră. Pe prieteni... Pe colegi. Experiența ați căpătat-o. Sînteți stăpîn pe „meserie"... Putînd da chiar și sfaturi.

Noi vă mulțumim anticipat și pentru acest efort.

Antrenor MIHAIL COCIU ■

TRENURI

ORIZONTAL: 1) Pianist și compozitor contemporan (Radu; n. 1927), autorul corului a cappella „Trenul Griviței" pe versuri de Lucian Rădan — Scriitor și om de teatru român (Victor Ion; 1895—1946), căruia îi aparține povestirea „Dușmanul trenurilor". **2)** Municipiu în vestul țării, unde se află o importantă uzină pentru construcția de vagoane — Pictor român (Lascăr; 1879—1918), semnatarul compoziției „În tren, la clasa a II-a". **3)** Cuvînt care imită piuitul puilor de pasăre — Plante leguminoase comestibile — Otilia Cazimir. **4)** Platforme special amenajate în stațiile de cale ferată, de-a lungul liniilor, pentru înlesnirea accesului în vagoane — Abreviere pentru „Control automat al amplificării". **5)** „Expresul de...", povestire a scriitorului Constantin Stoiciu (pl.) — Conducător auto. **6)** Prozator german (Thomas; 1875—1955), autorul nuvelei „Catastrofa de cale ferată" — Lucrător feroviar. **7)** Hectogram, în Țările de Jos — Locomotiva cu..., epocala realizare din anul 1825 a inginerului englez George Stephenson — Petre Ghelmez. **8)** Simbolul ruteniului — Localitate în Norvegia — Poet japonez (m. 1725). **9)** Compozitoare contemporană (Hilda; 1916—1980), din a cărei creație cităm cîntecul pentru cor de copii „Trenul" — Specie de moluște gasteropode. **10)** Actriță franceză (Anouk; n. 1932), partenera lui Yves Montand din filmul „O seară, ...un tren" — „Trenul...", nuvelă aparținînd umoristului Valentin Silvestru. **11)** Produs lactat — Actor francez (Michel; 1895—1975), unul din interpreții principali ai filmului „Trenul".

VERTICAL: 1) Scriitor de naționalitate maghiară (Ferenc; n. 1924), semnatarul nuvelei „Locomotiva nouă" — Actriță franceză (Jeanne; n. 1928), protagonista filmului „Trenul", în care a jucat alături de Burt Lancaster și Michel Simon. **2)** Prozator contemporan (Ion; n. 1930), autorul nuvelei „Trenul albastru" — Plantă textilă. **3)** Sculptor francez (Henri; 1885—1954), cel ce a realizat decorurile la spectacolul „Trenul albastru", unul din celebrele balete ruse ale lui Deaghilev — Siglă pentru Republica Unită Tanzania. **4)** Alexandru Davila — Localitate în Suedia — Rîu în Irlanda. **5)** Stațiuni balneare — Actor american (Lew), partenerul actriței Dorothy Lamour din pelicula „Ultimul tren spre Madrid". **6)** Slujitorul contesei Maria Baranova, din povestirea „În călătorie" de Guy de Maupassant, a cărei acțiune are loc într-un vagon de tren — Oraș antic din Focida. **7)** Acest scriitor contemporan (Corneliu, n. 1936), a publicat volumul de povestiri „Între două trenuri" — Încheietura brațului. **8)** La intrarea în Predeal! — Dată — Ecaterina Oproiu. **9)** Octav Enigărescu — Schiță... tematică de I.L. Caragiale, inclusă în filmul „Mofturi 1900" — Diviziune a corpurilor din natură. **10)** Actriță română (Maria), protagonista filmului „Așteptînd în tren", regizat de Mircea Veroiu — Scriitor român (Sașa; 1902—1981), semnatarul povestirii „Vagoane încălzite". **11)** Scriitor clasic român (1852—1912), autorul schiței „Tren de plăcere".

Dicționar: GAA, ONS, LYA, ABAI, EYA, JMT, ORN, LEE, ABAE, ARM.

GH. AL. KISSLING ■
CORNELIU FLORENȚA ■
Bîrlad

ÎNCERCAȚI-VĂ PERSPICACITATEA

Problemele de perspicacitate, adevărată „gimnastică" a minții, au căpătat în ultimii ani o tot mai mare extindere. Sînt foarte numeroase publicațiile care abordează în fiecare număr acest gen, fără a mai vorbi de cărțile care cuprind exclusiv asemenea probleme. Logica, spiritul de observație, puterea de discernămînt sînt chemate să fie puse în valoare cu prilejul dezlegării unor asemenea probleme și reușita în final, de ce n-am spune-o, dă o adevărată satisfacție cititorului care a reușit, prin gîndirea sa, să ajungă la răspunsul corect, după cum îi dezvăluie celui care n-a ajuns la acest rezultat, căile raționale pe care trebuia să meargă.

Autorul problemelor care urmează, Valentin Rădulescu, a publicat mai multe cărți în genul amintit, printre care „Duelul minții", „Sclipirea minții", „Izbînda minții", „Măiestria minții", „Iscusința minții" și altele. Problemele sale au calitatea ca, pe lîngă logica propriu-zisă ce i se solicită cititorului, să aducă și unele elemente interesante, din diferite domenii, sub forma unor istorioare care fac lecturarea și mai plăcută, pe acestea fiind de fapt grefate problemele respective.

Sperăm că citind cu atenție aceste istorioare-probleme veți ajunge la răspunsurile corecte, pe care le puteți compara cu cele tipărite pe alte pagini ale acestui almanah. Și acum, vă dorim succes!

1. VREȚI SĂ FACEȚI PE DETECTIVUL „INTERPOLULUI"?

Astăzi există în lume aproximativ 12 000 de muzee. Printre cei peste 250 de milioane de vizitatori care le trec anual pragul se mai găsesc, din păcate, hoți de opere de artă care încearcă să intre în posesia lor, de cele mai multe ori cu scopul de a le vinde, pentru sume mari, unor amatori de artă lipsiți de scrupule, care nu se prea întreabă de unde provine obiectul rar ce li se oferă. În urmă cu vreo 20 ani, un tablou al lui Rembrandt, intitulat „Aristotel contemplînd un bust al lui Homer", a fost „plasat" la New York cu suma fabuloasă de 2 300 000 de dolari; pentru o asemenea sumă, hoțul riscă!

Tablourile celebre au fost prezente totdeauna în afacerile de acest gen. În decursul anilor, pînze renumite au fost sustrase din muzee sau colecții particulare, unele din ele regăsite, altele nu. Pînă și cea mai celebră pînză din lume, „La Gioconda" sau „Mona Lisa", cum i se mai spune, pictată în anul 1504 la Florența de neîntrecutul Leonardo da Vinci, a fost furată de la Muzeul Luvru din Paris la 21 august 1911. Din fericire, după doi ani și jumătate de cercetări, „Mona Lisa" a fost găsită în Italia și s-a întors la Luvru însoțită de 20 de polițiști. De atunci, sub pază strașnică, „Mona Lisa" continuă să adreseze zîmbetul său enigmatic milioanelor de vizitatori ai muzeului.

Pentru Organizația internațională a poliției criminale — denumită pe scurt, Interpol — problema furturilor de opere de artă nu s-a rezolvat pentru că, dacă cea mai mare parte a tablourilor au fost găsite, mulți din autorii furturilor n-au fost prinși nici astăzi, cu toate că de multă vreme a luat ființă o secție anume pentru delictele de acest fel și numeroși „specialiști" ai genului au fost identificați și au fișe complete imprimate în memoria computerelor instituției.

Destul de recent, Interpolul a reușit să elucideze — într-un timp record — cazul furtului prin spargere, care a avut loc la Milano, din colecția unui cunoscut anticar, în timp ce acesta era plecat pentru mai mult timp din localitate. Iată cum au decurs cercetările:

Poliția italiană a anunțat autoritățile elvețiene că în trenul expres Milano-Berna-Zürich călătorește, cu pașaport pe numele Otto Mann, un individ suspectat de Interpol ca fiind mișit de tablouri furate. La Zürich, Otto Mann s-a întîlnit — pe rînd — cu trei indivizi, bănuiți de poliția locală că, de asemenea, fac afaceri dubioase cu opere de artă. Era vorba de proprietarul unui mic magazin de jucării, de un șofer pe un camion de curse internaționale și de un avocat fără clientelă, om singuratic, fără rude sau prieteni și despre care nimeni nu putea spune precis din ce trăiește.

În tot cazul, în cele patru zile cît a stat la Zürich, nimic n-a putut determina reținerea lui Otto Mann, așa încît acesta și-a continuat drumul spre Hamburg, unde-și avea locuința. N-a trecut decît puțin timp și cei trei cetățeni cu care se întîlnise Mann au primit cîte un mandat poștal cu „greutate". Numai mandatul lui Pontini, bunăoară, ceva mai mic decît celelalte, era în valoare de cîteva zeci de mii de franci elvețieni! Cum se explica această „dărnicie"?

Am redat toate aceste amănunte pentru ca cititorul să-și facă o idee asupra modului cum lucrează Interpolul. După cum ați vă-

zut, poliţiile naţionale n-au reuşit să-i descopere pe hoţi; în schimb, toate datele care păreau să fie în legătură cu furtul au fost transmise cu operativitate acestei organizaţii internaţionale. Coroborate cu altele de acelaşi gen, acumulate în timp, ele au condus — ca în foarte multe cazuri — la descoperirea autorilor delictului comis.

Aşadar, pe lista suspecţilor se aflau, de această dată, alături de Otto Mann, trei persoane: Carlo Pontini, Bad Tortti şi Erich Müller. Un indiciu, nu lipsit de interes pentru Interpol, a fost şi faptul că Bad Tortti era căsătorit cu sora şoferului.

Cu migală, dar cu perseverenţă, un detectiv al Interpolului a dezlegat iţele acestui caz. Otto Mann, care s-a dovedit că a fost misit de tablouri furate şi urmărea să facă o tranzacţie în numele unui bogat colecţionar, a fost dat în judecată pentru tăinuire. Nu cunoaştem rezultatul procesului acestuia. Singurul care şi-a ispăşit imediat pedeapsa a fost şoferul, condamnat la 4 ani închisoare. Ceilalţi doi, avocatul şi proprietarul magazinului de jucării, care au reuşit să dispară în ultimul moment, au fost judecaţi în contumacie iar ulterior au fost prinşi şi, de asemenea, au stat în închisoare potrivit condamnării date.

Pentru cititorul acestor rînduri constituie un prilej de a-şi încerca perspicacitatea, făcînd într-un fel pe... detectivul Interpolului. Întrebarea la care trebuie să răspundă, bizuindu-se pe datele pe care i le-am furnizat în scurta noastră istorioară, este următoarea: care din cele trei nume amintite este al avocatului, care al proprietarului magazinului de jucării şi care al şoferului?

2. „NU-I ADEVĂRAT"

Ce înseamnă creierul uman? „Materia cenuşie", al cărei volum nu depăşeşte 1 420 cm³ şi cîntăreşte în medie 1 320 g, are o activitate care este greu de imaginat în totalitatea ei, pentru că aici „lucrează" pînă la 15 miliarde de celule nervoase. În urmă cu vreo 15 ani se considera că fiecare celulă nervoasă ar putea avea vreo mie de legături posibile, dar astăzi se afirmă că cifra de 300 000 de asemenea legături cu alte celule nervoase nu este deloc exagerată. Aşadar, 300 000 înmulţit cu miliardele de celule existente ne oferă o imagine fantastică a reţelei de conexiuni din creierul uman!

Şi chiar dacă, după cum se afirmă, zilnic în sistemul neurocerebral al omului mor aproximativ 100 000 de celule nervoase, fără ca ele — spre deosebire de alte structuri celulare — să se mai reîmprospăteze, celulele acestui sistem tot îi sînt suficiente omului pentru cîteva sute de ani!

Este adevărat, o dată cu înaintarea în vîrstă, cea mai mare parte a oamenilor resimt unele neajunsuri caracteristice ale sistemului cerebral, ca diminuarea atenţiei, a memoriei şi aşa mai departe. Fireşte, nu-i vorba de o regulă generală, fiindcă viaţa oferă nenumărate exemple cînd oameni de vîrstă înaintată au creat lucruri extraordinare, cînd mari savanţi şi-au dobîndit renumele mondial tocmai prin lucrările făcute spre bătrîneţe. Astfel, pe bună dreptate se poate afirma că există oameni bătrîni în ani şi tineri la minte!

Pornind de la aceste adevăruri, veţi putea înţelege mai bine dialogul, pe picior de egalitate, purtat de doi oameni de ştiinţă francezi, d'Alembert şi Lagrange, unul mai tînăr, altul mai vîrstnic, în care ultimul, filozof şi matematician — într-o vreme cînd se considera că viaţa de societate şi chiar căsătoria nu erau potrivite pentru un matematician, deoarece îl sustrăgeau de la preocupările ştiinţifice — îi spunea celuilalt: Am aflat că ai făcut, ceea ce noi filozofii numim „saltul mortal". Un mare matematician trebuie, înainte de toate, să-şi calculeze fericirea...

La care, matematicianul îi răspunde: Nu ştiu dacă rezultatul va fi bun sau nu, dar îmi pare chiar bine că n-am făcut nici un calcul pentru că aş fi păţit ca Leibniz, tot socotind, să nu ajung niciodată la socoteală!

După cîteva replici pe această temă, unul din ei, cel mai înalt şi brunet la înfăţişare, vrînd probabil să-l convingă pe celălalt că are dreptate, zice: Sînt mai tînăr! (Nu ştim dacă el s-a referit la numărul de ani pe care îi avea sau la tinereţea spiritului său.) La care, celălalt, mai mic de statură, blond, îi răspunde, fără a sta prea mult pe gînduri: Ei şi !? Eu sînt mai bătrîn! (De asemenea, nu ştim dacă a avut în vedere vîrsta sau vioiciunea spiritului său.)

— Nu-i adevărat! se auzi deodată vocea unui amic care ascultase convorbirea. Şi, într-adevăr, incontestabil, omul avea dreptate. Întrebarea se pune însă cui s-a adresat el atunci cînd a spus: „Nu-i adevărat!" şi ce l-a îndreptăţit să facă această afirmaţie?

3. COINCIDENŢE BIZARE

Mii şi mii de file s-au scris pe marginea asasinării preşedintelui S.U.A., John Kennedy, la Dallas, în anul 1963. Tomuri întregi au relatat împrejurările în care s-a produs evenimentul.

Mai puţin s-a scris şi s-a vorbit despre un alt prese-

dinte al S.U.A., Abraham Lincoln, de asemenea, asasinat în public, în împrejurări care, în multe privințe, sînt similare. Totodată, între cele două asasinate există cîteva coincidențe bizare. Tocmai despre acestea va fi vorba în cele ce urmează. Rugăm pe cititori să urmărească cu atenție textul de mai jos, în care vom enumera cîteva din coincidențele amintite și apoi să descopere în acest text încă trei coincidențe, pe care noi nu le indicăm.

Așadar, să începem: 1. Atît Abraham Lincoln, cît și John Kennedy au fost aleși președinți în ultimul an al deceniului al șaselea din secolul respectiv (Lincoln —1860, Kennedy — 1960). 2. Atît președintele Lincoln, cît și președintele Kennedy au fost susținători ai drepturilor civile ale populației de culoare. 3— 4. Ambii oameni de stat au fost asasinați într-o zi de vineri, în prezența soțiilor lor. 5 — 6. Amîndoi președinții au fost împușcați în cap, pe la spate. 7. Pe secretarul lui Lincoln îl chema Kennedy, iar secretarul lui Kennedy se numea Lincoln. 8. Fiecare din cei doi secretari l-a sfătuit pe propriul său președinte să nu întreprindă ieșirile care le-au adus moartea. 9. John Wilkes Booth l-a împușcat pe Lincoln în loja unei săli de spectacol, refugiindu-se apoi într-un depozit de mărfuri; Lee Harwey Oswald, presupusul asasin al lui Kennedy, a tras asupra președintelui dintr-un depozit de mărfuri, refugiindu-se apoi într-o sală de spectacol. 10. Amîndoi asasinii erau locuitori din sud și nutreau concepții reacționare. 11. Atît Booth, cît și Oswald au fost asasinați înainte de a fi judecați. 12. Cei doi succesori ai președinților asasinați s-au numit Johnson. Andreew Johnson, succesorul lui Lincoln, s-a născut în anul 1808, iar Lyndon Johnson, succesorul lui Kennedy, s-a născut cu 100 de ani mai tîrziu, cifră ce reprezintă exact intervalul care a trecut între alegerile celor doi președinți. 13. Ambii succesori ai președinților asasinați erau democrați din sud și membri ai Senatului.

În cele de mai sus v-am relatat nu mai puțin de 13 coincidențe curioase între cele două asasinate. Cu puțină perspicacitate, citind textul, după cum v-am sfătuit, cu atenție, veți putea descoperi încă trei asemenea coincidențe.

4. BORGIA

În revista „Veac nou" nr. 1 din 4 ianuarie 1974 a fost publicat un articol despre „patul-asasin" al lui Cesare Borgia. Cumpărat acum cîțiva ani —deci la atîta vreme de la moartea nobilului italian de origine spaniolă — de un bogătaș englez, în timpul unei licitații publice organizate la Florența, acesta a avut groaznica surpriză de a constata că cine dormea o noapte în fastuosul pat, a doua zi dimineața se trezea... mort! Investigațiile au dovedit că somiera patului, precum și perdelele baldachinului conțineau o puternică otravă care se degaja numai la căldura corpului și respirației celui care dormea în acest pat. După cum relatează revista, patul a fost ars.

Familia Borgia s-a stins acum aproape cinci veacuri, dar iată că după atîta timp ea a mai făcut patru victime: un prieten al proaspătului posesor al patului, o fată tînără angajată pentru a da îngrijiri soției bogătașului englez, îmbolnăvită de spaimă, după ce căzuse prima victimă, servitorul bogătașului, și un detectiv care se ocupa cu cercetarea cazului. Cîte victime a avut pe conștiință această familie de nobili italieni din secolul XV? Oare poate ști cineva? Cesare Borgia își ucidea dușmanii nu numai în patul în care, în calitate de amfitrion, îi invita ca „prieteni". Existau atîtea și atîtea mijloace la îndemîna unui om bogat și influent pentru a scăpa de cei care nu-i erau pe plac.

Omorul era o îndeletnicire obișnuită a unor membri ai acestei familii. Frumoasa Lucreția Borgia, bunăoară, își ucidea rivalele oferindu-le băuturi înmiresmate, în care picura o anume licoare necruțătoare. De asemenea, ea avea ciudata manie de a se despărți pe veci... de cei cu care petrecea cîte o noapte de amor, dîndu-le un ultim sărut spre ziuă, cu buzele sale, e drept, frumoase, dar rujate ușor cu o puternică otravă împotriva căreia avusese grijă să se imunizeze. A doua zi fericiții de-o noapte erau găsiți în apa lagunei. Cîți amanți ai Lucreției Borgia au primit funestul sărut? Nimeni nu poate ști. Se pare că au fost mulți...

O veche scriere, după cîte mi-aduc aminte, îi atribuie tot lui Cesare Borgia una din cele mai bizare crime din cîte s-au săvîrșit vreodată.

Aflîndu-se la o vînătoare într-o mică localitate mai îndepărtată, Cesare Borgia a fost invitat să-și petreacă noaptea într-un modest castel — dacă-l putem numi așa — al unuia dintre rivalii săi politici. Borgia nu fusese niciodată nu numai în castel, dar nici măcar în acest orășel. Amfitrionul a cedat oaspetelui propriul său dormitor, el mulțumindu-se cu canapeaua din bibliotecă. Servitorii, care locuiau într-o mică clădire ridicată în curtea castelului, au fost trimiși la culcare, iar cei doi nobili au rămas în bibliotecă continuîndu-și discuțiile.

Dis-de-dimineață, așa cum stabilise încă din ajun, Borgia, împreună cu cei doi servitori ai săi, a pornit la drum, fără a mai aștepta ca gazda să se trezească...

De fapt, gazda nu s-a mai trezit niciodată. Spre amiază, cînd a fost spartă ușa bibliotecii, omul era întins pe dușumea, cu propriul său pumnal înfipt în spate pînă la plăsele.

Se pare că însuși dogele, după ce Borgia l-a încredințat că personal era străin de această crimă, a ordonat cea mai severă anchetă. Și iată ce s-a stabilit cu certitudine:

I. Biblioteca nu avea nici ferestre, nici vreo ușă secretă, vreo trapă sau ceva de acest fel, prin care criminalul să fi putut intra sau ieși. Nu exista nici un indiciu că vreun perete ar fi fost spart și apoi reparat.

II. Ușa bibliotecii fusese încuiată pe dinăuntru, iar după forțarea ei de către personalul castelului, cheia a fost găsită pe masa din lemn de nuc acoperită cu catifea, aflată în mijlocul încăperii.

III. Broasca ușii nu putea fi deschisă decît cu cheia care fusese găsită pe masă, fiind exclusă, după probe certe, posibilitatea ca cineva să fi făcut o copie a acesteia.

IV. Dacă cheia ar fi rămas în broască, pe dinăuntru, ușa s-ar fi putut într-adevăr deschide, deoarece vîrful cheii ieșea puțin în afară; în acest scop s-ar fi putut folosi un clește pentru a o răsuci, mai ales că cheia mergea foarte ușor în broască. Este interesant că, într-adevăr, ea prezenta la vîrf cîteva rizuri lăsate, probabil, de clește, dar tot atît de bine acestea ar fi putut proveni și ca urmare a răsucirii forțate a cheii înainte de a fi intrat complet în broască. Mai mult chiar, unul dintre servitori a declarat că ar fi uitat în dormitorul unde fusese găzduit Borgia un clește cu care ar fi făcut cîndva o reparație. Firește, era greu de pus preț pe asemenea declarații. Ele nu puteau dovedi nimic, fiind probabil rodul fanteziei unor oameni care voiau să-și explice un lucru de neexplicat. Este adevărat că, răsucind cheia cu cleștele, criminalul ar fi reușit să intre în bibliotecă. Dar după ce ar fi ieșit și ar fi încuiat ușa, cum ar mai fi pus cheia pe masă? Ea nu a putut fi aruncată în cameră, întrucît, după cum s-a arătat, nu existau ferestre, în partea de jos a ușii se afla un prag înalt, în timp ce prin partea de sus abia putea pătrunde o dîră de lumină.

V. Presupunerea că asasinul s-ar fi ascuns în bibliotecă, pentru a ieși apoi la momentul potrivit, s-a dovedit a fi, de asemenea, neîntemeiată.

Acestea au fost faptele. Singura explicație „plauzibilă" a morții rivalului lui Cesare Borgia se baza pe prezumția potrivit căreia, printr-o nefericită întîmplare, omul s-a împiedicat de covor, a căzut pe spate și, avînd pumnalul în mînă, iar mîna la spate, s-a străpuns singur! Slabă explicație, e drept, dar decît nici una...

Ei, dar au trecut atîtea secole de atunci. Și iată că acum, tocmai dumneavoastră, stimate cititor, vi s-a oferit ocazia să demonstrați că, împotriva tuturor aparențelor, Cesare Borgia a putut totuși să-și ucidă amfitrionul!

5. SPIONAJ ȘI CONTRASPIONAJ ECONOMIC

În revista americană „Harvard Business Review" a apărut în urmă cu cîtva timp rezultatul unei anchete întreprinse în rîndul marilor industriași din S.U.A. Dintre cei care și-au spus cuvîntul, foarte mulți au recunoscut că se informează despre concurență prin contacte personale cu întreprinderile adversare, 48 la sută au relatat că află ce-i interesează de la concurent mituindu-le funcționarii, 13 la sută, prin recurgerea la serviciile unui cabinet de spionaj specializat, iar unii au arătat deschis că și-au format servicii proprii de spionaj și contraspionaj industrial. Cea mai mare agenție de spionaj industrial din țările capitaliste pare să fie Agenția Pinkerton, care are un capital de 150 milioane de dolari, vreo 30 000 de angajați și aproape 100 de birouri în multe orașe ale lumii.

Revista Tempo relata în numărul său din 26 octombrie 1968 cuvintele spuse de Harold Wilson în Camera Comunelor din Anglia: „Deficitul balanței brevetelor a fost în ultimul timp agravat de activitatea spionilor industriali. La Bonn, fondurile destinate agenților chemați să apere dezvoltarea tehnologică a țării au fost sporite cu 25 la sută".

De altfel, spionajul industrial nu este, așa cum s-ar părea, o invenție chiar contemporană. Cazul inginerului Rudolf Diesel, inventatorul motorului care-i poartă numele, este și el semnificativ. La 29 septembrie 1913 el se îmbarcase în portul Anvers pe vaporul Dresden, invitat fiind de Amiralitatea britanică la o consfătuire. Diesel purta cu el o valiză conținînd documentele privitoare la planurile noului motor. Renumitul inventator a fost zărit pentru ultima dată în seara acelei zile pe puntea vasului, după care a dispărut pentru totdeauna și nimeni n-a putut elucida misterul. Au fost emise mai multe presupuneri, printre care și aceea că el a fost ucis și aruncat în valuri de agenți ai militarismului german, care pregăteau în secret războiul și nu doreau ca englezii

să intre în posesia planurilor motorului conceput de marele inventator.

Astăzi, firește, „arta" spionajului industrial a evoluat, dar din arsenalul său n-au dispărut furturile și asasinatele. Acum se recurge la ultimele cuceriri ale tehnicii moderne. Aparate de fotografiat minuscule, care pot fi ascunse în brățara ceasului ori într-un ac de cravată, microfoane, miniemițătoare plasate în locuri greu de presupus sînt frecvente în lupta continuă pentru aflarea secretelor de fabricație sau a intențiilor întreprinderilor concurente.

Cu toate acestea, informarea cu ajutorul unor funcționari din întreprinderile vizate constituie încă o modalitate dintre cele mai larg răspîndite. A fost relatat recent, de exemplu, cazul unei mari întreprinderi franceze — Electrotehnique Comp. Aici, tînăra secretară a directorului general a fost sedusă de aspectul atrăgător și manierele alese ale unui elegant tînăr cunoscut „întîmplător", dar care era plătit tocmai pentru acest lucru de una din firmele concurente. Foarte repede secretara s-a îndrăgostit de tînărul curtenitor, care părea că-i împărtășește sentimentele și, fără să-și dea seama, a devenit pur și simplu unealta docilă a prietenului ei. La început acesta i-a cerut „mici servicii", pentru ca în cele din urmă s-o facă de-a dreptul complice în activitatea sa de spion industrial în serviciul firmei concurente.

Întreprinderea unde lucra secretara pusese tocmai la punct producția, în două variante, a unui aparat electronic de aprindere pentru motoarele automobilelor ce promitea să-i aducă mari beneficii o dată cu lansarea lui pe piață. Un aparat asemănător era aproape în faza finală și în întreprinderea rivală, care organizase acțiunea de spionaj industrial tocmai pentru a cîștiga timp, pînă la definitivarea produsului său. Era vorba doar de cîteva săptămîni.

Electrotehnique Comp. începuse deja tratativele cu uzinele producătoare de automobile, în vederea încheierii contractelor. Pentru a încurca lucrurile, cei doi inventau felurite mijloace la îndemîna secretarei, cum ar fi întîrzierea expedierii corespondenței urgente, interceptarea convorbirilor telefonice ale directorului, și așa mai departe.

La un moment dat trebuiau trimise trei corespondențe la trei uzine diferite, care urmau să semneze contracte de achiziționare a noului produs: una din Italia, alta din Franța și—ultima din Anglia. Primei urma să i se trimită prospectul tehnic al aparatului electronic în varianta A; uzinei franceze, prospectul variantei B a aparatului (ceva mai avantajos, din unele puncte de vedere, față de varianta A); iar uzinei engleze, prospectele ambelor variante. Prospectele trebuiau să fie trimise uzinelor italiene și franceze în dublu exemplar, iar celei engleze, în cîte un singur exemplar. Fiecare prospect a fost introdus în cîte un plic separat, care a fost apoi sigilat. În total au fost deci șase plicuri. Apoi, potrivit celor stabilite, plicurile sigilate au fost introduse, două cîte două, în trei plicuri mari, pe care secretara urma să scrie adresele și să le expedieze urgent uzinelor de automobile destinatare.

Pentru a sabota interesele întreprinderii Electrotehnique Comp. atît prin producerea unei întîrzieri, cît și prin dezvăluirea diferențelor tehnice și de preț ale celor două variante de aparat, secretara n-a respectat indicațiile date. Pe fiecare din cele trei plicuri a scris, într-adevăr, adresa întreprinderilor respective, dar în așa fel încît conținutul fiecărui plic era destinat de fapt unei alte uzine din cele trei.

Este lesne de închipuit uimirea celor care au primit corespondența, pentru că una stabiliseră cu Electrotehnique Comp. și acum primiseră cu totul alte oferte, la care nu se așteptau!

În tot cazul, planul celor doi a reușit, întîrzierea s-a produs, au intervenit și suspiciunile legate de diferențele între cele două variante și cu asta întreprinderea rivală și-a atins scopul propus. A cîștigat timpul de care avea nevoie, reușind să pună aproape concomitent pe piață noul său aparat, pe deplin competitiv cu cel produs de Electrotehnique Comp. Cît despre secretară, ea și-a pierdut serviciul pentru neglijență, iar „iubitul" a părăsit-o fără scrupule, căutîndu-și probabil o nouă „prietenă" într-o altă întreprindere rivală. Misiunea fusese îndeplinită!

În legătură cu acest caz de spionaj industrial se poate pune o problemă de perspicacitate. Cunoscînd toată întîmplarea, dacă ați fi aflat că secretara a scris pe cele trei plicuri adresele în așa fel încît conținutul fiecăruia era pentru alt destinatar, ați fi putut ca, deschizînd un singur plic mare și scoțînd din el un singur plic din cele două sigilate, să modificați adresele de pe toate cele trei plicuri, astfel încît conținuturile lor să corespundă cu destinatarii?

6. CEREMONIA DINEULUI

La Curtea Franței „eticheta" ajunsese la apogeul ei prin cea de a doua jumătate a secolului XVIII.

Culcatul, sculatul, servirea mesei, audiențele, precum și o mulțime de nimicuri aveau reguli bine sta-

bilite și nimeni nu avea voie să se abată de la ele.

Întreg ceremonialul punea în mișcare o imensă armată de curteni și nu avem expresii îndestulătoare pentru desemnarea rangurilor și funcțiilor lor. Numai cu supravegherea bucătăriei regale se ocupau 96 de notabilități, dintre care 36 de stolnici, 16 controlori, 12 mareșali ai curții și un primmareșal. Personalul curții se ridica la 448 de persoane, fără a lua în considerare servitorii personalului și lacheii mai mărunți.

Dar să revenim la ceremonialul mesei de la curte. O relatare amănunțită a dejunului o întîlnim în romanul de epocă Madame d'Epie, scris spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Descriind un fapt petrecut într-o zi, autorul arată că, la masa pe care o lua, regele era servit de cinci perechi de nobili, familiile Costaque, Dentis, Gimmartin, Piasson și Triquetten. Prenumele acestor curteni ce aveau cinstea să-l servească pe rege erau Daniel, Theophil, Gustave, Carol, Pierre, respectiv Hellene, Marie, Anne, Simonne și Jeanne. Este prima dată cînd aflăm că astfel de servicii erau îndeplinite și de femei, pentru că celelalte surse informează că la masa regelui luau parte numai bărbați. Acest amănunt nu prezintă însă importanță în povestirea noastră.

Regele trona, firește, în capul mesei. Pe cele două laturi, îmbrăcați în ținută aleasă, stăteau în picioare, atenți pentru a-i ghici dorințele, nobilii amintiți, cîte cinci de fiecare parte. Pe stînga, începînd dinspre rege, se înșirau Carol, Simonne, Daniel, Anne și Gustave, iar pe dreapta, tot începînd de la rege, Hellene, Pierre, Marie, Jeanne și Theophile.

Interesant este că nici unul dintre nobilii bărbați nu sta pe aceeași parte a mesei cu soția sa și nici față în față cu ea. De remarcat că distanța dintre Carol și soția sa era aceeași ca cea dintre Daniel și soția acestuia.

Cîteva momente din timpul dejunului dau următoarele indicații: Gustave, împreună cu soția lui Theophile ofereau regelui pîinea; Carol, cu soția lui Daniel îi schimbau farfuria; Theophile, cu soția lui Carol combinau sosurile; Daniel împreună cu soția lui Gustave așezau pe farfurii brînzeturile. Doar Pierre avea aceeași îndeletnicire comună cu propria soție: orînduiau desertul. După amănuntele pe care le-ați aflat, puteți spune prenumele fiecărei perechi de nobili în parte?

7. „GANGSTERII"

Faimosul gangster american Al. Capone a murit la adînci bătrîneți în somptuoasa sa vilă după ce, de cîtiva ani bunișori, se lăsase de „afaceri". Dillinger, mai puțin „norocos", dar nu mai puțin mare gangster, a fost denunțat poliției de una din prietenele sale părăsite și a căzut ciuruit de gloanțe în lupta cu poliția, la ieșirea dintr-o sală de cinematograf.

Pînă la apariția actualelor rețele de tip mafiot, cei doi erau considerați cei mai mari gangsteri americani. Și asta pentru că soarta a făcut ca celebrii foști... viitori periculoși gangsteri Slay, Goggy și Cossu să nu poată ajunge cel puțin la „nivelul" predecesorilor lor. Într-un cuvînt, „strălucita" lor carieră a încetat înainte de a începe și, din această cauză, cîți

torul, care a aflat cu înfiorare despre isprăvile unui Capone sau Dillinger, n-a auzit, probabil, nimic despre cei trei. Iată de ce, în cîteva rînduri, vom încerca să reparăm această „greșeală" a istoriei gangsterești, relatîndu-vă teribila întîmplare de la începutul carierei lor.

Tineri fiind încă, cei trei, constituiți într-o indestructibilă bandă, ieșiseră la miezul nopții după pradă. S-au oprit la intrarea într-un gang și cu o „gură de lup" — confecționată după ultimul strigăt al tehnicii, dintr-un cui și o doagă de butoi — au spart caseta de bani a unui telefon public.

Propriu-zis, făptașii au fost numai doi; celălalt, socotind că n-ar trebui să se avînte de la început în asemenea operații de mare amploare, ci să pornească cu modestie, mai de jos, dăduse bir cu fugiții.

Și bine a făcut. Pentru că, abia se reîntîlniseră toți trei la cartierul general al bandei, aflat într-un coteț de păsări dintr-o curte părăsită, cînd un polițist, care îi urmărise pe cei doi spărgători, a și ajuns la fața locului, i-a înșfăcat și s-a oprit cu ei tocmai la intrarea acelei deloc plăcute instituții, deasupra căreia, pe o firmă luminată, scrie POLICE.

Aici băieții nu s-au lăsat prea mult rugați să vorbească. Atîta doar că, fiecare știind... cîtă bucurie ar face „colegilor" în cazul cînd el ar rămîne în libertate, nu se sfia să-și nege vinovăția, aruncînd vina pe ceilalți. Sergentul nu mai înțelegea nimic. Fiecare se jura că este nevinovat și că n-a participat la golirea telefonului. Uite așa, ițele mai mult se încurcau decît se descurcau.

Totuși, polițistul văzuse bine că numai doi luaseră parte la furt. Dar care erau cei doi? Nedeslușind lucrurile, poliția i-a reținut pe toți trei. A doua zi a fost chemat un anchetator cu mai multă experiență, care a ajuns la concluzia că unul dintre ei spune adevărul, iar ceilalți mint de îngheață apele. Supărîndu-se că fusese deranjat pentru asemenea fleacuri, anchetatorul a mers pînă acolo încît și-a dat demisia și nu s-a mai întors la serviciu nici pînă astăzi. În graba cu care a părăsit localul, el a uitat să indice care erau vinovații. Dar sergentul a găsit mai tîrziu pe birou următoarele însemnări ale anchetatorului: „Slay spune că Goggy minte. La rîndul său, Goggy zice că Cossu minte, iar acesta din urmă afirmă că, dimpotrivă, el este cel care spune adevărul și ceilalți au spus numai minciuni. Știu care sînt vinovații: cei doi mincinoși".

N-am fi relatat toată această întîmplare dacă am fi considerat că este o banalitate. Dar lucrurile au luat o asemenea întorsătură încît și astăzi cei trei așteaptă după gratii, cu toate că de atunci au trecut ani mulți. Au rămas acolo nu pentru că nu li s-ar fi dat drumul, ci de teamă că, odată ajunși în libertate, să nu făptuiască lucruri care să-i întreacă pe Al. Capone și Dillinger!

Totuși, la drept vorbind, unul din cei trei ar fi trebuit de la bun început să fie aruncat afară din închisoare, fiindcă nu participase la furt. Dar care era nevinovatul? N-ați vrea să dați o mînă de ajutor în dezlegarea misterului?

VALENTIN RĂDULESCU ■

RĂSPUNSURI LA PROBLEMELE DE PERSPICACITATE

1. VREȚI SĂ FACEȚI PE DETECTIVUL INTERPOLULUI?

Tortti este căsătorit cu sora șoferului, deci pe șofer nu-l cheamă Tortti. De asemenea, pe avocat nu-l cheamă Tortti, deoarece el nu are nici o rudă. Deci Tortti este numele proprietarului magazinului de jucării.

S-a precizat că Pontini a primit o sumă mai mică decît ceilalți doi. Adică mai mică decît cea primită de proprietarul magazinului de jucării și de avocat și ca atare Pontini este șoferul. Rămîne numele de Müller pentru avocat.

2. „NU-I ADEVĂRAT!"

Amîndoi savanții au spus neadevăruri. Să presupunem că cel înalt și brunet este mai tînăr, iar cel mai scund și blond, mai bătrîn. Dacă ar fi fost așa, atunci amîndoi ar fi făcut afirmații adevărate. Or, după cum s-a arătat, amicul care a ascultat conversația n-a greșit zicînd „Nu-i adevărat"! În acest caz înseamnă că savantul înalt și brunet este mai bătrîn și el a spus un neadevăr afirmînd că este mai tînăr. Implicit, cel scund și blond, afirmînd că este mai vîrstnic, a spus și el tot un neadevăr. În concluzie, afirmația „Nu-i adevărat!" s-a referit la cele spuse de ambii savanți.

În cazul cînd savantul înalt și brunet ar fi fost mai vîrstnic, de asemenea, ambii ar fi spus neadevăruri.

3. COINCIDENȚE BIZARE

Cele trei coincidențe care mai pot fi desprinse din text sînt următoarele: atît numele președintelui Lincoln, cît și numele președintelui Kennedy conțin cîte șapte litere; numele și prenumele ambilor succesori ai președinților, Andrew Johnson și Lyndon Johnson, conțin cîte 13 litere; numele și prenumele celor doi asasini, John Wilkes Booth și Lee Harvey Oswald, conțin, de asemenea, un număr egal de litere — 15.

4. BORGIA

Contrar tuturor aparențelor, Cesare Borgia a avut posibilitatea să-l ucidă pe amfitrion, și n-a lăsat-o să-i scape! (Probabil că „versat" fiind în asemenea treburi, el și-a putut face planul foarte repede, pornind de la cleștele pe care l-a zărit în dormitor, de la cheia al cărei vîrf ieșea puțin în afara broaștei și de la... mica crăpătură de deasupra ușii, prin care abia putea pătrunde o dîră de lumină.)

Firește, diabolicului Cesare Borgia i-a fost ușor să pună mîna pe pumnalul amfitrionului, atunci cînd acesta, scoțîndu-și cordonul, l-a așezat pe un scaun din bibliotecă. Tot atît de ușor i-a fost să i-l înfigă în spate.

După săvîrșirea crimei, el a înfipt în masă un ac, prin a cărui ureche a introdus un fir lung de mătase, legîndu-l trainic; apoi a trecut capătul firului prin urechea cheii ce fusese introdusă în broască, pe partea dinăuntru. Pășind peste pragul ușii și ținînd de capătul firului, criminalul s-a înălțat și a trecut firul pe deasupra ușii, pe care apoi a închis-o.

Cu ajutorul cleștelui, Borgia a răsucit cheia de vîrful ce ieșea din broască de partea cealaltă a ușii, după care a împins-o cu un bețișor în afară; astfel, cheia a rămas suspendată pe fir. Întinzînd ușor de fir, acesta a format o pantă între marginea de sus a ușii și acul înfipt în masă; din această cauză cheia a început să alunece în jos, oprindu-se lîngă ac. În sfîrșit, printr-o simplă smucitură, Borgia a scos acul înfipt în masă și a tras tot firul afară. Asta a fost totul.

S-a culcat apoi liniștit, iar dis-de-dimineață a plecat la drum, fiind sigur că nimeni nu va putea vreodată să-l acuze de omor.

Ei, dacă n-am fi fost noi, familia Borgia ar fi numărat cu o crimă mai puțin! Dar ce mai contează una în plus sau în minus...

5. SPIONAJ ȘI CONTRA-SPIONAJ ECONOMIC

Există posibilitatea ca, deschizînd un singur plic din cele șase sigilate, să se poată determina care erau în realitate destinatarii celor trei plicuri mari. Să presupunem că, rupînd plicul, scoatem din acesta prospectul variantei B. Atunci deducem că celălalt plic sigilat rămas nu poate cuprinde varianta A, întrucît atunci în plicul pe care secretara îl adresase uzinei engleze ar fi existat variantele A și B, ceea ce ar fi fost chiar așa cum se stabilise de întreprindere. Or, știm că pe nici unul din plicurile mari secretara n-a scris adresa corect. Deci, el are înăuntru varianta B.

În continuare, putem lua oricare din celelalte două plicuri mari. Să ne oprim, bunăoară, fără să-l deschid.

Plicul uzinei italiene ar fi trebuit să aibă înăuntru cele două plicuri sigilate, ambele cu prospectul variantei A. Poate conține acest plic prospectele aparatului în varianta B? Nu, fiindcă am văzut că ele sînt în plicul pe care l-am deschis. De asemenea, nu poate avea nici variantele A, pentru că atunci secretara n-ar mai fi făcut nici un fals cu acest plic. Nu ne rămîne decît să deducem că plicul mare cu adresa uzinei italiene conține variantele A și B iar ultimul plic are înăuntru, în dublu exemplar, varianta A.

6. CEREMONIA DINEULUI

Pentru a sta la aceeași distanță de soțiile lor (fără a le avea drept în față), Carol nu poate fi căsătorit decît cu Maria, iar Daniel cu Hellene.

Se precizează că Gustave, împreună cu soția lui Theophile ofereau regelui pîinea. Deoarece nici o soție nu stă pe aceeași parte a mesei cu soțul său, înseamnă că soția lui Theophile se numește sau Anne sau Simonne. Nu este posibil să fie Anne, deoarece, mai departe, se arată că Pierre orînduia desertul, împreună cu propria sa soție, ceea ce ar însemna că aceasta să fie Simonne. Or, Simonne stă chiar în fața sa. Așadar, deducem că soția lui Theophile se numește Simonne.

Gustave și Anne, ca și Pierre și Jeanne, stau de aceeași parte a mesei, așa că ei nu pot fi soți și soții. Înseamnă că soția lui Gustave este Jeanne, iar cea a lui Pierre este Anne.

7. GANGSTERII

Notițele anchetatorului dispărut sînt suficiente pentru a descoperi vinovații. În scopul ușurării deducției le vom repeta: „Slay (S.) spune că Goggy minte. La rîndul său, Goggy (G.) zice că Cossu minte. Iar Cossu (C.) afirmă că S. și G. mint".

Dacă analizăm cu atenție aceste afirmații observăm că doar una din ele nu duce la o contradicție. Dar să ne explicăm. Să presupunem, de pildă, că S. spune adevărul. Aceasta înseamnă că G. minte. Iar dacă G. minte cînd afirmă că C. minte, rezultă că C. spune adevărul. În acest caz ar însemna că doi dintre ei spun adevărul, ceea ce este imposibil. Deci renunțăm la supoziția că S. spune adevărul și avem astfel certitudinea că el este unul dintre mincinoși.

În continuare trecem la cea de-a treia însemnare potrivit căreia C. ar fi afirmat că S. și G. mint. Dacă considerăm că această afirmație este justă, rezultă că spusele lui S. despre G. sînt mincinoase, iar G. nu minte. Dar dacă G. spune adevărul, afirmînd că C. minte, atunci C. este mincinos. Prin urmare, ne izbim de următoarea contradicție: pornind de la premisa că C. spune adevărul, ajungem la concluzia că el minte! De aceea considerăm că premisa este greșită și, în consecință, C. este cel de-al doilea mincinos.

Numai afirmația lui G. nu duce la nici o contradicție, cu toate că ea are și o mică „cursă"?

Dacă presupunem că G. spune adevărul, rezultă că C. minte. De aici am putea deduce că S. și G. spun adevărul, ceea ce reprezintă o altă imposibilitate! În aceasta constă „mica cursă". În realitate s-ar putea ca numai unul să mintă și acesta este S. Afirmînd că ceilalți doi mint, C. spune un neadevăr, lucru care corespunde aprecierilor făcute despre el de G.

După cum se vede, singura alternativă care nu duce la contradicții este aceea că G. spune adevărul, fiind — potrivit afirmațiilor sale — nevinovat și, în consecință, S. și C. sînt făptașii.

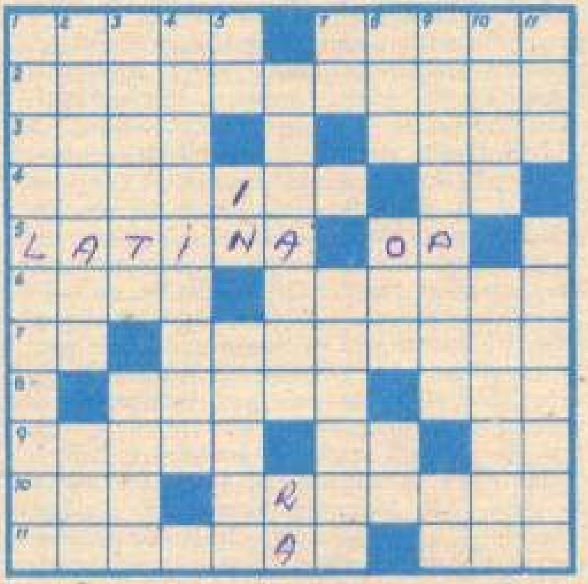

LA MUSTAȚĂ

ORIZONTAL: 1) Dintr-o încîlceală scoate un lucru bun — Scriere... cifrată. **2)** Stare de plîns. **3)** Chestie de inventare — Încoronat în luncă. **4)** O adevărată siureală — Borhot... pe drojdie! **5)** Fruntașă la limba română — Scop final! **6)** Specificul culturii orientale — Pictură murală aparținînd unui maestru anonim (pl.). **7)** În libret la operetă! — Suplinitor la ora de gramatică. **8)** Cadre didactice — Printre fiare sînt cele mai... slabe. **9)** Zero absolut — Noapte... albă — Făurar de frumusețe. **10)** Activitate de vîrf — Brăzdare de plug (sing.). **11)** Se perpelește pe uscat — Apă de la țîșnitoare.

VERTICAL: 1) Scot peri albi. **2)** Invitație... pentru ziua de apoi — Călător spre pol. **3)** Fac și ele cîte o mică învîrteală — Neluat în seamă. **4)** Revenirea cu picioarele pe pămînt a unuia cu capul în nori (pl.). **5)** Citați fără părinți! — Intrarea din față! — Exprimă regretele. **6)** Om de nădejde (sic!) — Săritură la dreapta! **7)** Un marș scurt — Un om la locul lui. **8)** Leagănul sportului arădean — Un număr de cercuri tangente — Miez de pită! **9)** Ce face omul cu mîna lui — Încadrați la slujbă! **10)** Expresie a suficienței — Se obține cu ajutorul unei pile. **11)** Trage ca un cîine — Raport de serviciu.

LIVIU POPESCU ■ — **Craiova**

URMA ALEGE

ORIZONTAL: 1) Își ia lumea în cap — Termen de despărțire amicală. **2)** Rece... în Antarctida! — Atributul unui cuvînt de încheiere într-o frază meșteșugită. **3)** Evrika pentru noi — Solicită liniște — Formă destinsă a unei încordări. **4)** Carte de bucate. **5)** Venit... neplanificat în felul său. **6)** Luptă pe viață și pe moarte — Dau bune dispoziții (sing.). **7)** Bătutul în lemn — Evoluție la inele (sing.). — Boabab! **8)** Colectiv codaș de anonimi — Însușire de drept. **9)** Trecere în neființă. **10)** Ciul... fără urechi! — A da toate asigurările.

VERTICAL: 1) Creator de marcă (pl.). **2)** Dată cînd se întrerupe lumina exact după ora douăsprezece. **3)** Dispozitiv electronic — Metraj redus (abr.). **4)** Părțile unui giroscop! — Împiedică uitarea — Umplutură de trigon! **5)** Un fel de a se pronunța — O bucată de scoarță veche. **6)** Caz de trimitere la odihnă — Culmea ironiei! **7)** Făcut din două părți! — Tip de grea încercare. **8)** Drumul spre înălțimi — Fețe de piele (sing.). **9)** Stare excepțională, cînd amestecul în treburile interne este exclus (masc.; pl.) — Anturajul reginei. **10)** Se abține mereu — Mînă de sare... de lămîie.

NICOLAE FILIMON ■
NICOLAE ALEXANDRU ■ — **București**

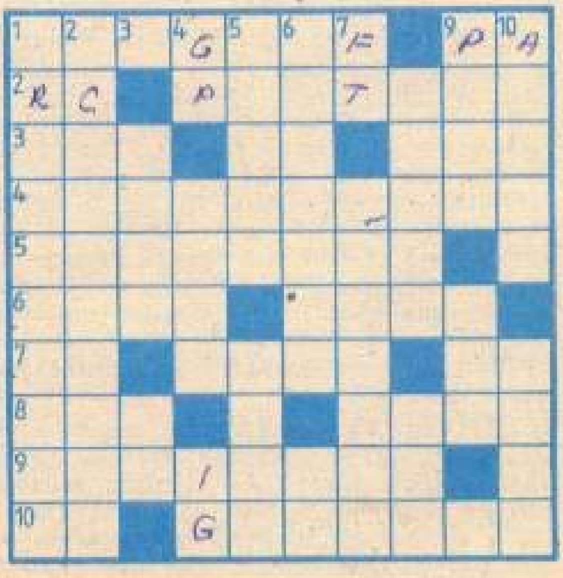

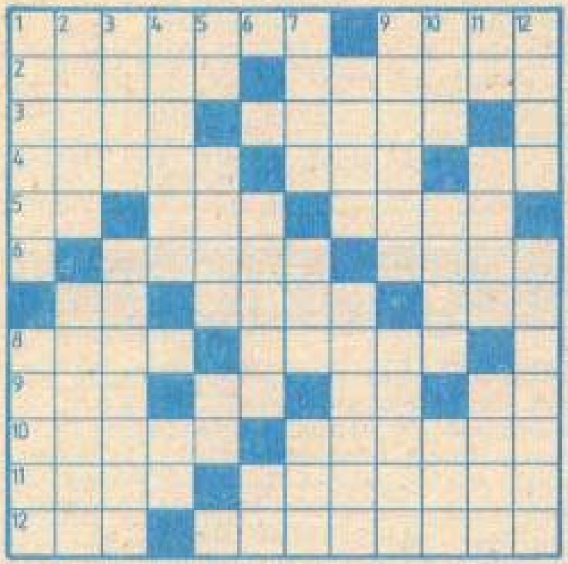

ÎN PĂDURE

ORIZONTAL: 1) Pictor francez (1839—1906), creatorul tablourilor „Pădurea de la Chantilly" și „Pădurea de la Fontainebleau" — Proiectil sferic de plumb pentru cartușele de vînătoare. **2)** Personajul feminin principal din romanul „Pădurea spînzuraților" de Liviu Rebreanu — Căsuțe amenajate în pădurile munților, care servesc pentru adăpostirea turiștilor și a vînătorilor. **3)** Scriitor român (Radu; n. 1943), autorul volumelor „Vîlva codrului" și „Pădurea nu doarme" — Se spune că din cauza lor nu se vede pădurea (sing.). **4)** Complet — Oraș din China antică — Corneliu Brad. **5)** Au intrat în competiție! — Pictor francez (1614—1685) — A conduce un automobil. **6)** Perioadă mare de timp, folosită pentru indicarea vechimii pădurilor și mai ales a codrilor — Rîu în Austria. **7)** Marcel Tufaru — Denumire populară pentru un tip negroid — Pădurice de șes. **8)** „... pădurarului", volum aparținînd poetului Victor Tulbure (neart.) — „...de pădure", unul din primele volume de versuri ale poetului indian R. Tagore. **9)** Cînd e mică este falsă — În pădure! — Servește — Sandu Gorun. **10)** Rîu în nordul Franței — Pădurile curate pe care le formează cerul, arbore din familia fagaceelor. **11)** Caracterizează un soi bun — Bradul, molidul sau pinul. **12)** Mamifer omnivor, care trăiește în pădurile de munte, vînarea lui fiind strict reglementată — Păduri tinere foarte dese.

VERTICAL: 1) „...pădurii", romanță de Edvard Grieg, pe versurile poetului Christian Winther (neart.) — Pădure seculară de mari proporții. **2)** Scriitor englez (1888—1965), autorul volumului „Pădurea sacră" — Cea mai bătrînă pădure din țara noastră, situată în județul Mureș, cu circa 370 de arbori în vîrstă de 650—750 de ani. **3)** Mic rîu în R.F. Germania — Compozitor austriac (1825—1899), creator al celebrului vals „Povestiri din pădurea vieneză". **4)** Care au loc o dată pe an (fem.) — Notă muzicală. **5)** Natriu — Scriitor român (Ștefan; n. 1924), autorul volumului „Drumul trece prin pădure" — În cădere! **6)** Cunoscută insulă grecească în Marea Ionică — Ceriu. **7)** „...pădurii", roman aparținînd scriitorului polonez Ștefan Zeromski (sing.; neart.) — Localitate în Afghanistan — Paner. **8)** Indian din Texas — Terenuri în interiorul unei păduri, lipsite de copaci și acoperite cu iarbă și flori. **9)** Arbore exotic de esență prețioasă, întîlnit în pădurile ecuatoriale și tropicale umede, veșnic verzi — Loc în pădure unde copacii sînt rari. **10)** Apă stătătoare — Arbori cu largi utilizări în industrie, care formează în țara noastră cele mai întinse păduri, fie curate, fie în amestec cu alte specii — Localitate în Yemen. **11)** Plantă textilă — „Cîntecele... de sub pădure", volum de versuri de Dragoș Vrînceanu (nom.) — Unitate de măsură egală cu un metru cub, întrebuințată la măsurarea lemnelor așezate în stive. **12)** Mamifer rumegător, răspîndit în codrii Carpaților, una dintre frumusețile patriei noastre, a cărui vînătoare este supusă unui regim special — Arbuști din familia cornaceelor, răspîndit în țara noastră în pădurile de cîmpie și dealuri.

Dicționar: UAN, LUC, SASS, GAI, DEULE, ZOTT, LAL, EFU.

GH. AL. KISSLING ■

IANCU PANTALON ■ — **Bîrlad**

CONEXIUNI

• Întîmplarea are un loc privilegiat între cauză și efect.

• O privire atît de ambiguă, încît lămurea totul.

• Există cuvinte rare pe care le folosesc toți oamenii.

• Ascultă sfatul meu: nu te încrede în sfatul nimănui.

• Prea sărac pentru a-și cumpăra haine ieftine și prea bogat pentru a le da de pomană pe cele purtate.

• Îi stătea bine în rochie de mireasă și de aceea se îmbrăca în mireasă ori de cîte ori avea ocazia.

• Și-a pus ceva în gînd și a uitat unde.

• Se bucura întotdeauna cînd era refuzat de edituri: opera sa postumă rămînea intactă.

LAURENȚIU ORĂȘANU ■

EXERCIȚIUL FIZIC ÎN SLUJBA SĂNĂTĂȚII

Gimnastica medicală este o terapie cu aplicații foarte mari și rezultate foarte bune în ceea ce privește refacerea sănătății, mărirea capacității de muncă fizică și intelectuală, precum și reducerea timpului incapacității temporare de muncă. Exercițiile recomandate se adresează tuturor oamenilor, tineri și maturi, mai ales femeilor, fiind selecționate exercițiile cu mare eficacitate și care se pot practica la domiciliu.

Programul de gimnastică recomandat fiecărei afecțiuni în parte se compune din 7 exerciții care se practică într-o cameră bine aerisită, pe un covor și folosind diferite obiecte din casă pentru desfășurarea lui în bune condiții. Programul durează 15—30 minute și se execută de 1—2 ori pe zi, dimineața și în timpul zilei. Fiecare exercițiu fizic are indicat un număr minim și unul maxim de repetări, rămînînd la latitudinea practicanților dozarea efortului fizic în funcție de gradul de pregătire fizică.

Exerciții recomandate pentru slăbire

Ex.1) Șezînd pe podea cu membrele inferioare întinse și depărtate sau pe bancă; aplecarea trunchiului înainte (flexia trunchiului) deplasînd roata cu mînere înainte, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte un minut fiecare (fig.1).

Fig. 1

Ex.2) Întreg șezînd; ridicarea membrelor inferioare întinse concomitent cu atingerea palmelor sub genunchi, revenire la poziția inițială. Se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă (fig.2).

Fig. 2

Ex.3) Culcat pe partea stîngă, brațul stîng întins în prelungirea corpului și mîna dreaptă sprijinită în fața pieptului; ducerea membrelor inferioare spre cap, alunecînd pe podea, apoi revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte 10—15 mișcări fiecare, intercalate cu scurte pauze de odihnă și apoi se repetă pe partea dreaptă.

Ex.4) Șezînd depărtat cu o minge medicinală sau o carte de 1—2 kg deasupra capului: rotații mari de trunchi spre stînga de 3—5 ori și la fel spre dreapta. Se vor face 2—5 reprize în fiecare parte, intercalate cu pauze de odihnă (fig.3).

Fig. 3

Ex.5) Culcat cu fața în jos, brațele întinse înainte; răsucirea bazinului spre stînga concomitent cu ducerea membrelor inferioare spre cap, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize spre stînga de cîte 10—15 ori fiecare și apoi la fel spre dreapta, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex.6) Culcat pe spate cu brațele lateral; ducerea membrelor inferioare întinse la verticală, revenire la poziția inițială. Exercițiul se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex.7) Pedalaj la bicicleta de cameră (ergometrică) timp de 5—10 minute, în ritm de 25 km pe oră. Exercițiul se poate înlocui cu mișcarea de pedalaj din poziția culcat pe spate, făcîndu-se 2—5 reprize de 1—3 minute (fig.4).

Fig. 4

Exerciții recomandate pentru menținerea siluetei

Ex.1) Stînd, se împrăștie pe jos 10—20 scobitori și apoi se ridică una cîte una prin aplecarea trunchiului de fiecare dată. Pot fi făcute 2—5 reprize.

Ex.2) Culcat pe partea stîngă cu mîinile în prelungirea corpului; se vor face 5—10 cercuri cu membrul inferior drept în fiecare sens și se repetă în 2—5 reprize, apoi se schimbă partea și se execută la fel cu membrul inferior stîng.

Ex.3) Stînd cu partea stîngă spre scara fixă sau o masă, cu piciorul stîng sprijinit pe masă și mîinile la ceafă; îndoirea trunchiului spre stînga de 10—15 ori, repetîndu-se în 2—5 reprize și apoi se schimbă partea pentru a se executa spre dreapta (fig.5).

Fig. 5

Ex. 4) Pe palme și pe genunchi (pe patru labe); îndoirea coatelor pînă umerii ajung aproape de podea concomitent cu ridicarea membrului inferior stîng întins înapoi, revenire la poziția inițială și se repetă cu dreptul. Exercițiul poate fi executat în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 5) Pe genunchi cu brațele întinse înainte sau palmele la ceafă; așezare pe șoldul stîng, revenire pe genunchi și așezare pe șoldul drept. Exercițiul se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori pe fiecare șold, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 6).

Fig. 6

Ex. 6) Stînd depărtat cu mîinile la ceafă sau brațele sus (cu sau fără minge); rotații lente de trunchi de 3—5 ori spre stînga și apoi spre dreapta. Se vor face 2—5 reprize intercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 7) Culcat cu fața în jos, mîinile sub umeri; ducerea șezutei la călcîie concomitent cu întinderea brațelor, revenire la poziția inițială. Exercițiul se poate repeta în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 7).

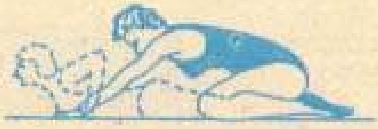

Fig. 7

Exerciții recomandate tinerelor mame — perioada lăuziei

Ex. 1). Stînd cu mîinile la ceafă; ducerea membrului inferior stîng întins înapoi și în sus, revenire la poziția inițială, apoi se execută la fel cu dreptul. Mișcarea poate fi repetată în 2—5 reprize de cîte 2—5 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze mai mari de odihnă și respirații ample (fig.8).

Fig. 8

Ex. 2) Șezînd pe scaun, spatele rezemat de spătar; aplecarea trunchiului concomitent cu apucarea gleznelor și întinderea genunchilor, revenire la poziția inițială. Mișcarea se execută în 2—5 reprize de cîte 3—5 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă după necesitate (fig. 9).

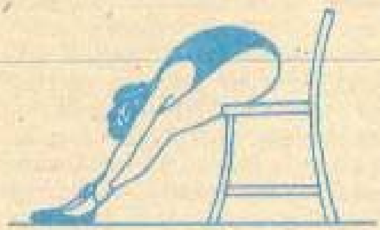

Fig. 9

Ex.3). Aceeași poziție; ducerea membrului inferior stîng întins sus, menținut 2—3 secunde, revenire la poziția inițială. Mișcarea se face de 3—5 ori și apoi se execută la fel cu dreptul. Se vor face 2—5 reprize intercalate cu pauze de odihnă (fig. 10).

Fig. 10

Ex. 4) Aceeași poziție; ducerea genunchilor la piept cu menținerea poziției 2—3 secunde, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte 3—5 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă mai mari (fig.11).

Ex. 5) Șezînd cu fața spre masă; așezarea piciorului stîng pe masă concomitent cu ducerea palmelor la ceafă și spatele în extensie, revenire la poziția inițială și se repetă cu dreptul. Se vor face 2—5 reprize de cîte 3—5 ori cu fiecare picior, in-

Fig. 11

tercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 6) Aceeași poziție: așezarea piciorului sting pe masă concomitent cu aplecarea trunchiului peste picior și apucarea gleznei cu mîinile, revenire la poziția inițială și apoi se execută cu dreptul la fel. Pot fi făcute 2—5 reprize de cîte 3—5 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze mari de odihnă.

Ex. 7) Pe palme și pe genunchi (patru labe); ducerea brațului sting înainte și în sus concomitent cu ducerea genunchiului sting la piept, revenire la poziția inițială și apoi se execută cu membrele din partea dreaptă. Se vor face 2—5 reprize de cîte 3—5 ori cu fiecare parte, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 12).

Fig. 12

Prof. MARIAN FIRIMIȚĂ ■
Desene de MIHAI ZGUBEA ■

MENS SANA...

ORIZONTAL: 1) Dotată cu aptitudini creatoare printr-o profundă cugetare. **2)** Opera de seamă a poetului roman Iuvenal, în care sînt înfierate moravurile corupte ale Romei și din care reținem maxima „Mens sana in corpore sano" (neart.) — La mintea omului. **3)** Zeița înțelepciunii în mitologia greacă, născută, potrivit legendei, din capul lui Zeus — Om învățat și înțelept. **4)** Nina Damian — Scoasă din minți. **5)** Fel de a percepe și interpreta lucrurile și fenomenele — A fi învățat. **6)** Cap de savant! — Probă de verificare a aptitudinilor psihice și fizice — Localitate în Olanda. **7)** Nota traducătorului (abr.) — Piesă de șah — Notă muzicală. **8)** O amintire... din viața noastră — Izvoarele Dunării! — Sculptor francez (1840—1917), autorul lucrării „Ginditorul". **9)** Istoric și ziarist român (1812—1893), figură proeminentă a revoluției de la 1848 în Transilvania, fondatorul revistei „Foaie pentru minte, inimă și literatură", apărută la Brașov între anii 1838 și 1865. **10)** Se pierde repede cu firea — Cap fără minte. **11)** Nu sînt cuminți — Feciorul lui Costache în „Amintirile din copilărie" ale lui Ion Creangă, „băiet mai mare și înaintat la învățătură pînă la genunchiul broaștei".

VERTICAL: 1) Poetă română (1916—1944), autoarea poemului „Ții minte-ntiia ploaie!" (Magda) — Sprinten la minte. **2)** Final la jocul minții — „Finul Pepelei cel isteț ca un proverb" din poezia „Epigonii" de Mihai Eminescu — Mereu înainte! **3)** Cu luare-aminte — Pictor și gravor olandez (1616—1680), autorul tablourilor „Un filozof gîndind" și „Portretul unui matematician". **4)** Pătruns cu mintea — Elemente precise pentru luarea unei hotărîri judicioase. **5)** Curelușă de meșină — E într-o doagă (pl.). **6)** Necopt la cap! — Din împrejurimile acestui cunoscut oraș din Moldova a fost cules basmul „Fata săracului cea isteață", prelucrat și publicat de Petre Ispirescu — A apărea. **7)** Cornel Dinulescu — Capul ei emite... lumină. **8)** Nu e în toate mințile (reg.) — Recenți. **9)** Au mintea ascuțită — Cufundați în gînduri. **10)** A avea de gînd să facă ceva — O zi rămasă în amintire — Două din zece! **11)** „...poetică", lucrare aparținînd poetului și criticului francez Nicolas Boileau-Despréaux (1636—1711), din care cităm fraza: „Un prost găsește întotdeauna pe unul mai prost care-l admiră" — Scriitor roman supranumit Retorul sau Tatăl, care, avînd o vastă cultură și o memorie uimitoare, a adunat după aproape 50 de ani părți din declarațiile pe care le audiase în tinerețe în școlile retorice.

Dicționar: EES, BOL, IRĂ, TUIEȘ.

IOAN V. CHIȚU ■ — Moreni

9. XI. 2003

UN ANONIM GENIAL: INVENTATORUL ROȚII

Detaliu dintr-un car de ceremonie din secolul al V-lea î.e.n., descoperit într-o necropolă din Comorta.

Astăzi este admis aproape unanim că fără inventarea roții civilizația contemporană, ca și cea a ultimelor patru milenii, ar fi fost de neconceput. Într-o încercare de ierarhizare a invențiilor omenirii — dificilă dar nu imposibilă — primul loc l-ar ocupa neapărat roata, importanța ei practică și istorică situînd-o chiar înaintea computerelor și a vehiculelor cosmice. Este cunoscută stupoarea conchistadorilor spanioli care, în contact cu civilizațiile precolumbiene — remarcabile prin organizare statală, prin surprinzătoare cunoștințe de medicină, de astronomie — au putut constata că băștinașii foloseau pentru transporturi sănii trase pe pămînt. Incașii, aztecii, mayașii n-au ajuns niciodată la inventarea roții și e de presupus că civilizațiile lor ar fi fost condamnate în continuare la o dezvoltare înceată și inegală.

Cînd, unde și de către cine a fost inventată roata (aceasta fiind într-adevăr o invenție, și nu o descoperire, deoarece ea este de negăsit printre patentele naturii)? Suverane rămîn în această privință relicvele arheologice, acestea indicînd pînă la ora actuală ca patrie a roții sud-vestul Asiei. La Susa, în străvechiul Elam (zonă din sud-estul Iranului), americanul Speiser dezgroapă cel mai vechi car, exhumația indicînd nivelul anilor 2500 — 3000 înaintea erei noastre. Un alt arheolog, englezul Woolley, descoperă în mormintele regale de la Ur tot un mijloc de tracțiune asemănător datînd din anul 2950 î.e.n. În sfîrșit, un al treilea vehicul pe roți, datorat artizanilor sumerieni (aproximativ 3000 î.e.n.) ne permite să ne facem o idee destul de apropiată despre aceste mijloace de locomoție ce au populat preistoria transporturilor pe Terra. Este vorba de un cărucior, alcătuit în întregime din lemn, cu roțile compacte tăiate din bușteni și cu un soi de șa așezată pe osie. Interesant de reținut că la același nivel al săpăturilor și în același perimetru geografic au fost găsite și sănii pentru tractarea pe uscat a greutăților, sau ceea ce demonstrează că înainte sau poate chiar în paralel cu transportul pe roți, băștinașii au utilizat mijloace identice cu cele folosite de aborigenii celor două Americi. E de presupus, astfel, că primul vehicul s-a născut în clipa în care cineva s-a gîndit să așeze o asemenea sanie peste unul sau două trunchiuri de copaci doborîți, observînd că transportul se ușurează mult prin capacitatea de rulare a acestora. A urmat apoi debitarea transversală a arborilor pînă la dimensiunile unor reduse fragmente cilindrice. Mo-

Detaliu dintr-un basorelief asirian reprezentîndu-l pe regele Asurbanipal (sec. VII î.e.n.).

mentul a însemnat în fapt nașterea roții, invenție capitală, iar genialul observator, pierdut în negurile protoistoriei, a fost și a rămas părintele tehnicii mondiale.

Ce forță de tracțiune au utilizat aceste primitive vehicule pe două și pe patru roți? Este de presupus că pentru început cărăușii au recurs la serviciile măgarului sălbatic. Calul, acest mare cadou al naturii, a fost descoperit nu de către civilizațiile Indiei sau ale Orientului Apropiat, cum poate ar fi de bănuit, ci de către triburile nomade din Asia Centrală, Siberia orientală și Manciuria. Primele cabaline domesticite, de talie mică și cu aspect hirsut, au avut totuși un rol considerabil în potențarea economiei agrare, în scurtarea drumurilor și în modernizarea campaniilor militare. Cu animale iuți, înhămate la carele de luptă, populația migratoare a hixoșilor a cucerit Egiptul și e de presupus că asemenea vehicule de atac au produs asupra oștilor faraonului o panică la fel de mare ca și cea provocată asupra germanilor, în primul război mondial, de către tancurile aliaților. Cu ajutorul acestor „blindate" trase de doi cai, avînd un echipaj alcătuit dintr-un cărăuș, doi arcași și doi purtători de scuturi, asirienii și-au extins hegemonia asupra întregului Orient Apropiat în primul mileniu î.e.n.

Arta ceramică a cunoscut și ea, prin mijlocirea roții, încă din secolul al IV-lea î.e.n., un veritabil *boom* economic, roata olarului fiind și ea, firește, opera unui meșter anonim, meritul revenind celui care a avut ideea de a regulariza forma vasului așezînd lutul pe o placă turnantă. Apoi, prin descoperirea și selecționarea materialului de lucru și perfecționarea cuptoarelor de ardere, s-au născut minunatele vase și obiecte ce împodobesc marile muzee

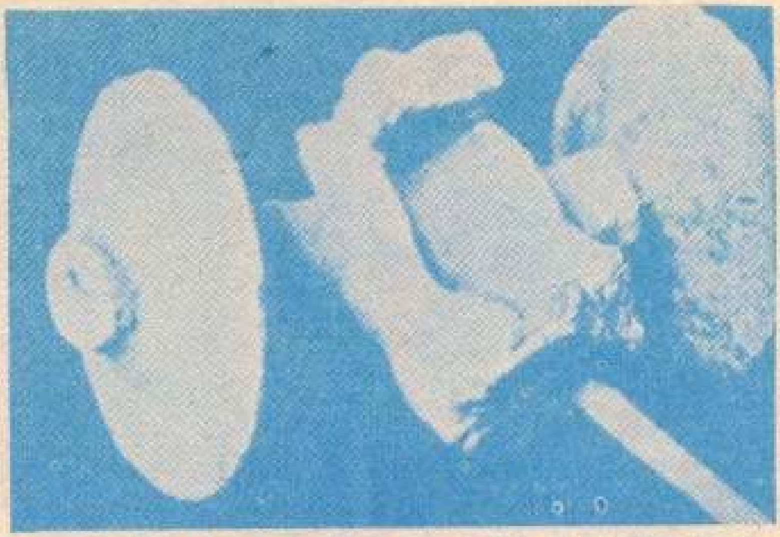

Acesta este cel mai vechi car scos la lumină de către arheologi. El a fost descoperit în Orientul Apropiat și aparține celui de-al IV-lea mileniu î.e.n.

ale lumii: faianța egipteană din email albastru, panourile din cărămizi multicolore ale Persiei, carafele de Susa, gobeleturile de India, vasele tripode din China de nord-est, obiectele artizanale ale civilizației minoice, iar mai tîrziu, odată cu utilizarea caolinului, celebrele porțelanuri chinezești de o puritate și de o finețe neîntrecute.

Revenind la mijloacele de transport, vom nota faptul că acestea au constituit multă vreme un lux rezervat doar claselor avute, carele de promenadă, de paradă sau de luptă, împodobite cu sculpturi și aplice costisitoare (unele chiar din aur și pietre scumpe) fiind rezervate aristocrației și familiei domnitoare, la fel cum, la începutul veacului nostru, primele automobile au făcut doar deliciul oamenilor cu stare. Arheologii care au avut norocul de a decoperta mormîntul regal de la Ur, loc de veci în care defunctul a fost îngropat împreună cu cele nouă neveste ale sale și cu întreaga sa gardă, au putut constata din nou că vehiculele pe roți se numără și ele printre obiectele de preț destinate de a însoți suveranul în viața de apoi, valoarea lor fiind enormă dacă ne gîndim că ele fac parte dintr-un imens tezaur alcătuit în rest din arme de aramă și de aur, din vase de argint și de aur, din bijuterii de aur, din lapislazuli și cornalină, din pumnale cu lama de aur, din ace, paftale și diademe făcute din metale prețioase și ornate cu pietre scumpe. Mormîntul lui Tutankamon oferă și el un exemplu semnificativ.

Nu încape nici o îndoială că dacă roata a avut un rol decisiv în dezvoltarea transporturilor și a industriei olăritului, ea a stat și la baza creării unor prime mașini-unelte, puse în mișcare prin forța brațelor sau cu ajutorul unor atelaje. Specialiștii sînt de acord că au existat asemenea „mașini", dar ele s-au pierdut. E de presupus că pentru deplasarea și înălțarea uriașelor blocuri de piatră s-au folosit scripeți, platforme rulante sau poate chiar unele sisteme mecanice mult mai complicate. Numai existența lor, apreciază inginerii de azi, ar putea explica înălțarea marilor construcții ale antichității, între care ziguratul din Babilon, farul din Alexandria, templul din Karnak, piramida lui Keops, colosul lui Memnon etc. Arheologia va

dovedi sau nu valabilitatea acestor prezumţii. Dar oricum, prin inventarea roţii, antichitatea a dăruit posterităţii principala cheie a înfăptuirilor de ordin tehnic. Acest lucru a devenit evident încă din perioada evului mediu timpuriu, o dată cu dezvoltarea gustului pentru inventică, pentru realizarea de maşini şi agregate mobile, puse în mişcare prin solicitudinea energiei hidraulice şi eoliene. Două din acestea s-au născut chiar în ţara noastră prin geniul artizanului anonim: primul vagonet pe şine executat în întregime din lemn de către meşteri din zona Abrudului şi celebra moară cu făcaie ce anticipează cu cîteva secole turbina Pelton.

De atunci şi pînă în prezent tot ce s-a înfăptuit în tehnică şi în inginerie tehnologică, de la simpla piuliţă şi pînă la componentele ce asigură mişcarea computerelor şi a navetei spaţiale, se subordonează în mod direct sau indirect principiului de rotaţie. Un aparat de recepţionat emisiunile de televiziune nu conţine nici o piesă rotativă, dar pentru a funcţiona are neapărat nevoie de electricitate, care electricitate poate fi produsă numai cu ajutorul unui generator, iar acesta e de neconceput fără un disc rulant. N-ar avea nici un rost să mai demonstrăm ceea ce apare cu evidenţă pentru oricine. Dar credem că nu este inutil să ne reamintim că fără inventarea roţii, atunci, cu 5000 de ani în urmă, civilizaţia ar fi făcut paşi de melc, dovedindu-se încă o dată că datorăm foarte mult celor care sînt primii — uneori cu imense sacrificii — în găsirea drumului către binele şi fericirea omenirii.

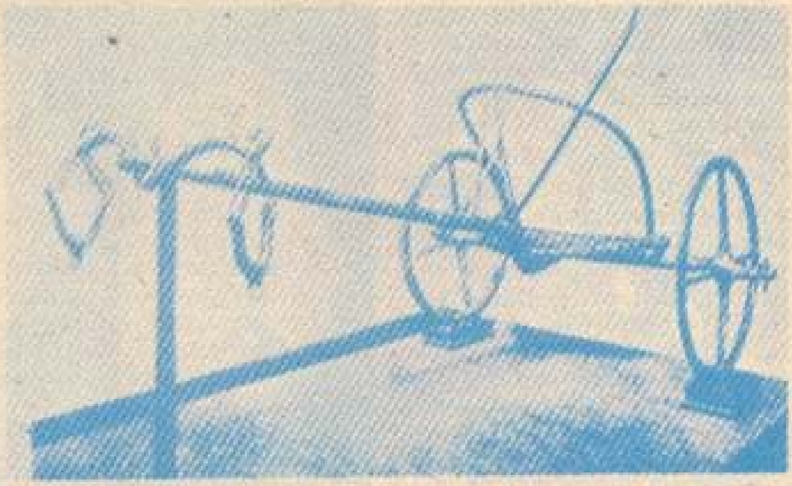

Un car cu două roţi găsit într-o necropolă din Teba.

LIVIU TIMBUS ■

DISIMULĂRI

ORIZONTAL: 1) Rezervă de stat pentru o atmosferă dramatică. **2)** Cursă fără obstacole — Pretext pentru păcăleli. **3)** Atribut pentru enigmele sfinxului. **4)** Se fac cu mari greutăţi — Trup mic de pitic! **5)** Intră în comună — Cade la picioarele femeilor — Scoase din sticlă! **6)** Începe numărătoarea — Ecranul marilor stele — Produs lactat... pentru casă. **7)** Pe scurt vere, pe scurt! — Există în fond! — Face totul lună. **8)** Element de susţinere în bazinul acoperit — Ţinută la secret. **9)** Femeia care nu se jenează să-ţi spună anii. **10)** E o reverenţă a orientalilor — Atenţionat în prima şi ultima fază! **11)** Balaurul cu şapte (zice-se) capete — Trage în aer.

VERTICAL: 1) Bijuterii la preţ redus — Cap de afiş! **2)** Face operaţii în cap — A face o adeziune. **3)** Înlesneşte plăţile — Împinge la apă. **4)** La stînga hărţilor — Înfricoşătoare gură de foc. **5)** Trecătoare în atenţia trecătorilor — Material pentru foi. **6)** Dresuri pentru mîndrele noastre — În grad mare la faraoni! **7)** Întins la soare pe litoral — Pont gazetăresc. **8)** Tot peste Milcov — Cap de aviator! — Despre el se vorbeşte în lipsă. **9)** Dau din cap cu înţeles — A se da deoparte! **10)** Nouă pentru noi — Fiară cu chip de om — Face schimbări de linie. **11)** Gel utilizat într-un anume fel — Prietenă de pe băncile şcolii.

Dicţionar: TĂT.

I. PĂTRAŞCU ■ — **Bucureşti**

Un plan al Londrei apărut în revista Punch din 1882. El reprezintă cartierul Whitechapel, zona în care au avut loc toate asasinatele.

JACK SPINTECĂTORUL

- NUME PENTRU CHIPUL HÎD AL UNEI SOCIETĂȚI ÎN DECLIN -

Ucigaș fioros, rămas în arhivele criminalității britanice ca autor al unei suite de omucideri de o bestialitate și cruzime fără margini, „Jack Spintecătorul" a devenit, paradoxal, o dată cu scurgerea anilor, un adevărat personaj de ficțiuni folclorice, de născoceli și anecdotici populare, dar mai ales erou al unor cărți și filme de factură polițistă, publicul contemporan cunoscîndu-l mai ales sub această înfățișare și avînd doar o idee vagă despre existența lui reală. Nici nu e de mirare. În 1889, la numai un an după sfîrșitul odioaselor crime, Jack Spintecătorul și-a redobîndit faima prin pana lui Sir Arthur Conan Doyle și prin faimosul său Sherlock Holmes. În 1937, cunoscutul regizor Marcel Carné realizează o peliculă burlescă, distribuindu-l în rolul ferocelui asasin londonez pe cunoscutul Jean-Louis Barrault. Într-o altă versiune cinematografică franceză, de data aceasta avîndu-l ca protagonist pe Claude Riche, criminalul apare în persoana unui distins aristocrat englez. Faptele imorale, și în mod special crimele și violența, au continuat de altfel să reprezinte pînă astăzi o adevărată mină de aur pentru editorii și producătorii de cărți și filme comerciale.

În țara de baștină a fiorosului ucigaș, faptele acestuia revin în actualitate prin filmele *Hands of the Ripper* cu Eric Porter, în 1971, prin piesele de teatru *Ripper* (1973) și *Jack the Ripper* (1974), precum și printr-un show de mare succes, *The Jack Ripper Show*, în 1973. Colin Wilson scrie un roman, „Colivia de sticlă", iar compozitorul austriac Alban Berg compune chiar o dramă muzicală intitulată „Lulu". Mai mult decît atît: crimele bătrînului Jack se pare că au exercitat o veritabilă fascinație asupra unor detracați din prima jumătate a veacului nostru, care, așa cum vom arăta de îndată, au izbutit chiar să întreacă prin număr de asasinate și sadism exemplul emulului lor.

S-a înțeles, credem, că Jack Spintecătorul a existat aievea chiar dacă poliția londoneză n-a izbutit nici să-l captureze, nici să-i identifice numele adevărat. Suita de omoruri (șase la număr după unii, mult mai multe în opinia altora) debutează în noaptea de 31 august 1888 și se sfîrșește brusc la 9 noiembrie în același an. Toate asasinatele au loc pe malul stîng al Tamisei, între orele 24 și 5 dimineața, în așa-numitul cartier Whitechapel, victimele fiind fără excepție femei de moravuri ușoare, nici prea tinere și nici prea frumoase. Expertizele criminalistice dovedesc că asasinul a folosit în toate cazurile aceeași tehnică de lucru, atacînd prin surprindere, pe la spate, utilizînd în acest scop un cuțit de mari dimensiuni. Spintecarea și oribila mutilare a victimelor aduc dovada indubitabilă că autorul este un fioros dezechilibrat mintal, dar un maniac paranoic cu suficientă putere, rațiune și sînge rece pentru a-și premedita cu bună știință sinistrele incursiuni nocturne, capabil de a sfida prin șiretenie și prezență de spirit detașamentele poliției, de a lovi și dispărea fără urme. Tratatele de medicină judiciară, cele de psihanaliză, de patologie mintală consemnează, de altfel, nu puține exemple de asasini sadici, camuflați sub aparențele și conduita civică a unor cetățeni „perfect normali". Ucigașul londonez are chiar cinismul de a se adresa în scris agenției de presă Central News Agency, autodenumindu-se *Jack the Ripper* (Jack Spintecătorul) și anunțîndu-și proiectele printr-o succintă confesiune, încredințată, evident, de îndată tiparului: „Sînt hotărît să mă ocup

de toate prostituatele și le voi spinteca atît timp cît nu voi fi înhățat".

Cele șase crime atribuite lui Jack Spintecătorul, la care se adaugă alte zeci de omoruri ajunse la urechile populației îngrozite prin mijlocirea zvonurilor și a fabulațiilor de stradă, dezlănțuie un adevărat val de teroare care se amplifică pe măsură ce zilele trec și forțele de ordine se arată incapabile de a zădărnici acțiunile criminalului fantomatic. Sînt mobilizate toate forțele disponibile, dar la o capitală cu patru milioane de locuitori poliția metropolitană nu poate concentra mai mult de șase mii de angajați, ceața londoneză dovedindu-se și ea un aliat de preț al ucigașului care izbutește să străbată fără dificultate barajele autorităților. Situația dezlănțuie o furibundă campanie de presă, ziarele țintesc direct persoana șefului poliției și pe cea a ministrului Henry Matthews, panica atingînd punctul culminant după noaptea dublului asasinat, cînd poliția descoperă trupurile neînsuflețite ale numitelor Elisabeth Stride și Catherine Eddowes. Groaza și stupoarea ajung pînă în cabinetul reginei Victoria care solicită rezolvarea grabnică a cazului, adresîndu-se în acest scop primului ministru, lordul Salisbury.

Dar în lipsa unui asasin identificat, serviciile de criminalistică, medicii legiști, psihiatrii, gazetarii n-au altceva mai bun de făcut decît să fabrice speculații și supoziții. Se acreditează astfel ideea că ucigașul ar fi un frustrat sexual refulat în manifestări patologice criminale, după alții, Jack Spintecătorul s-ar ascunde în persoana unui bărbat condamnat în copilărie la dureroase privațiuni familiale, urgisit și umilit de o mamă diabolică. Foarte mulți au fost de părere că omul din umbră ar fi un individ cu pregătire medicală, un doctor ratat sau cu fibra nervoasă atinsă de alcool sau boli venerice, deci un chirurg, pe care crizele de nebunie îl împing spre asemenea „intervenții chirurgicale" pe abdomen. Nu este exclusă nici posibilitatea existenței unei „spintecătoare", prostituată ce a găsit această cale pentru a-și lichida concurentele.

Interesant de remarcat, așa cum aveau să o recunoască ulterior chiar cercetătorii englezi, că asemenea prezumții nu puteau primi girul oficialităților în plină epocă victoriană. Marea Britanie, țara „echilibrului, a ordinii și a austerității moravurilor" nu putea naște un asemenea monstru, de aceea guvernanții s-au grăbit să pună în circulație ideea că temutul asasin a sosit de pe continent, din țări ce puteau naște asemenea rebuturi ale speciei umane. Numai că realitatea ascunsă în dosul strălucitoarei fațade victoriene era cu totul alta. Sfîrșitul de veac găsește Marea Britanie pradă unei severe crize economice ce zdruncină din temelii edificiul social. Lovit de concurența continentală, mai ales de cea a Germaniei, a Franței și a Italiei, imperiul maiestății sale cunoaște o gravă recesiune economică. Țara, și mai ales capitala, se umple de sute de mii de șomeri, în cartierele mărginașe se instalează mizeria, foametea, dezagregarea morală, iar împreună cu acestea, alcoolismul, prostituția și bolile venerice. Din masa zecilor de mii de dezmoșteniți ai soartei se alege, firește, drojdia societății, mediu fetid dar excelent pentru proliferarea așa-numiților *pickpockets*, a borfașilor, a escrocilor, a tîlharilor și a cohortelor de prostituate. Chiar și fără Jack the Ripper, Londra devine un centru al crimei și tranzacțiilor veroase, omorurile, violența și lumea interlopă prefațînd aici nașterea viitorului gangsterism american.

Dar deocamdată toate aceste gunoaie sînt aruncate în curtea emigranților. Nu întîmplător, la 30

Singurele documente în legătură cu asasinatele presupusului Jack the Ripper sînt fotografiile serviciului judiciar înfățișînd cele trei femei ucise în East End. Dar fotografiile au fost date publicității abia în 1975! Presa vremii s-a întrecut în schimb să imagineze asemenea scene cum este cea reprodusă mai sus.

septembrie, revista Penny Illustrated publică pe copertă un desen cu etaj, partea superioară înfățișînd o femeie asasinată, iar în subsol imaginea unei reuniuni socialiste, organizate de emigranți. Și, evident, diversiunea are darul de a crea falși inamici, punînd la stîlpul infamiei persoane nevinovate.

Într-adevăr, la ora respectivă, în Londra se aflau o mulțime de emigranți sosiți din Europa și din colonii, bărbați și femei constrînși la o viață grea, mizeră, insalubră. Dar nu aceștia formează majoritatea proletariatului pauper industrial și portuar. Pictorul Gustave Doré, stabilit mai multă vreme în insulele britanice, ne-a lăsat o suită de imagini cutremurătoare ce înfățișează traiul muncitorilor portuari din docurile Tamisei și sinistrele cartiere de locuințe, în care își măcinau existența mai bine de un sfert din lucrătorii metropolei. Este și momentul unor mari mișcări și demonstrații muncitorești, socialiste dar și acela al unor organizații anarhiste, defetiste, în care se insinuează profeții unor noi credințe, șarlatani și arierați. Cu toate acestea, cum spuneam, oficialitățile se grăbesc să fabrice supoziții convenabile.

Atenția este concentrată pentru început asupra emigranților în sînul cărora poliția depistează activitatea unor cercuri marxiste. În 1903 este arestat un frizer polonez, Severin Klosowski, acuzat de a-și fi ucis cele trei neveste succesive și comentatorii anunță, triumfători, că acesta și Jack Spintecătorul au fost una și aceeași persoană. Din rîndul asasinilor prezumtivi face parte în continuare Alexandru Pedahenco, asupra căruia se găsesc documente ale poliției secrete țariste și chiar... jurnalul intim al lui Rasputin! George Bernard Shaw, într-un articol sarcastic privind succesele ucigașului din Whitechapel, pune sub acuzație cazna autorităților de a găsi în persoana criminalului un reprezentant al mișcărilor politice de stînga.

Apoi atenția este dirijată asupra populației evreiești, omuciderile fiind legate de practicile misterioase ale cabalei. Se procedează chiar la arestarea unui oarecare John Pizer, evreu polonez și măcelar ritual (haham). Acuzația este reluată chiar după mai bine de o jumătate de secol, în cartea lui Robin Odell dedicată toamnei sîngeroase a anului 1888. „Dintre toți ucigașii posibili într-o Londră a anului 1888 — scrie autorul — numai un haham putea avea toate motivațiile, metodele și ocaziile pentru a ucide prostituatele din East End. Numai un asemenea om, inadaptat unei vieți normale,... cu dorințele morbide satisfăcute prin excitația sexuală a lucrului într-un abator... a putut să-și ghideze spre crimă teribila perversiune".

Asemenea speculații lipsite de obiect, bazate pe considerații rasiste, xenofobe, toate în apărarea integrității morale a cetățeanului britanic, aveau să fie ridiculizate chiar de către cercetătorii englezi. Mulți dintre aceștia s-au străduit în ultimele decenii să identifice criminalul în persoana unor distinși reprezentanți ai burgheziei și ai aristocrației londoneze. Astfel, în memoriile sale, Sir Mellvile Macnaghten, șef al poliției criminale în 1888, ajunge la ipoteza că asasinul ar fi fost un tînăr nebun pe care onorabila sa familie l-a internat într-un ospiciu, deoarece numai așa s-ar putea explica întreruperea subită a șirului de crime. Un alt autor, Tom Cullen, ajunge chiar să „descopere" ucigașul, acesta fiind un tînăr și strălucitor avocat al timpului, John Duitt, intrat în atenția Scotland Yardului pentru curiozitatea maladivă

Epoca victoriană s-a caracterizat, susțin unii cronicari, prin austeritatea moravurilor și echilibrul social. Dar, paradoxal, tocmai în această perioadă, violența și crimele au proliferat la Londra mai mult decît în orice parte a Europei. Gangsterismul secolului al XX-lea s-a născut în această Londră a sfîrșitului de veac. Situația a oferit un teren fertil și autorilor de romane polițiste, între care la loc de frunte se situează celebrul Arthur Conan Doyle cu nu mai puțin celebrul său Sherlock Holmes.

pe care o dovedește asupra cazului și ca urmare a numeroaselor sale ieșiri nocturne în zona din East End. În sfîrșit, este vizat chiar un membru al familiei regale, ducele de Clarence, comentatorii susținînd că acesta a fost surprins asupra faptului, dar că totul a fost mușamalizat cu deosebită precauție chiar de către poliție. Este amintit în acest sens un celebru adagiu datorat lui Disraeli, potrivit căruia Marea Britanie este un cămin pentru două națiuni. Una o reprezintă poporul, unde ignoranța și mizeria merg mînă în mîna cu delictele și cu imoralitatea, cealaltă alcătuită din marea burghezie financiară și protipendada guvernamentală, poleită într-o falsă imagine a castității, ordinii și cinstei desăvîrșite.

Această zarvă în jurul cazului și mai ales comentariile pestrițe și contradictorii au avut în schimb darul de a trezi și alimenta instinctele criminale ale unor indivizi atinși de paranoie. Cîțiva din aceștia au văzut în Jack Spintecătorul un adevărat model demn de urmat. Între cei mai celebrii, Peter Kürten, supranumit *vampirul din Düsseldorf*, născut în 1883, prins și executat în 1931 sub acuzația de a fi ucis cu lovituri de cuțit 8 femei; dar mai ales Bruno Lüdke, născut în 1909, ucigaș de la vîrsta de 18 ani, detracat sexual sterilizat de poliția nazistă, dar care, pînă în 1943, ajunge să ucidă, prin înjunghiere și strangulare, nu mai puțin de 86 de persoane! Amîndoi și-au mărturisit în fața anchetatorilor admirația lor totală pentru marele lor preceptor, Jack Spintecătorul.

Isprăvile acestuia formează și obiectul unui articol mai recent publicat chiar în acest an de către revista *L'Histoire*. Trecînd în revistă evenimentele sîngeroasei toamne a anului 1888, autorul, Roland Marx, consideră necesar să-și sfîrșească relatarea prin următoarele cuvinte: „La încheierea acestui articol, cititorul va încerca, fără îndoială, un sentiment de frustrare. Nu i s-a putut oferi cheia enigmei și este puțin probabil că ea va fi descoperită vreodată. Nu ne putem aștepta la noi documente. S-a vorbit despre confidențele schimbate între codeținuți, despre confesiunile unor oameni aflați pe patul morții, dar nici acestea nu au adus argumente valabile. Atunci de ce să vorbim din nou despre Jack? Să vorbim pentru că într-un secol în care au fost masacrate colectivități întregi, nu este poate inutil de a medita asupra refulărilor care împing anumiți indivizi pe drumul cruzimii și al ororii".

Într-adevăr, Jack Spintecătorul, întruchipare paroxistică a unor forme particulare de patologie umană; englez sau străin, lord sau cerșetor, ucigaș șiret sau criminal norocos — nu este deloc asul omuciderilor sadice; l-au întrecut alții, cum am arătat, l-au depășit mai ales autorii uriașelor genociduri, unii din aceștia ocupînd în continuare locuri de cinste în istoria militară și politică a secolului XX. Evenimentele din Whitechapel aveau în schimb să arunce un con de lumină peste gravele contradicții ce măcinau societatea britanică acum o sută de ani, viciată de injustiție, crimă, violență, camuflată sub fațada strălucitoare a mitului victorian. În același timp, suita de crime avea să pună în prim plan imaginea hidoasă și burlescă a celor ce au încercat să salveze aparențele, recurgînd la stratageme ieftine, la manevre și diversiuni perfide. Or, din acest punct de vedere, Jack Spintecătorul s-a dovedit un excelent cronicar al sfîrșitului de veac londonez.

LIVIU TIMBUS ■

UNA... ALTA (SENSURI)

— Una e să cînți la trombon și alta e să fii trombonist...
— Una e să bați la tobă și alta e să bați toba...
— Una e să asculți muzică de cameră și alta e să asculți muzică în cameră...
— Una e să cînți din ferăstrău și alta e să cînți la un ferăstrău...
— Una e să cînți la muzicuță și alta e să ai muzicuță...
— Una e să interpretezi o bucată muzicală și alta e „să execuți" o bucată muzicală...
— Una e să ai timbru muzical și alta e să ai timbru filatelic...
— Una e să cînți la cobză și alta e să fii cobzar...
— Una e să cînți la contrabas și alta e să fii contra... bas.
— Una e să cînți la vioară și alta e să cînți cu o vioară...
— Una e să cînți în duet și alta e să cînți cu un duet...
— Una e să fii prim solist și alta e să fii primul solist...
— Una e să cînți după ureche și alta e să cînți la ureche...
— Una e să dai spectacol și alta e să te dai în spectacol...

OTTO LEVAI ■

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ALMANAHUL FLACĂRA

UN JURNAL INEDIT

IANCU CERKEZ - „ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚA MEA"

Ion (Iancu) Cerkez a fost magistrat. A lucrat multă vreme la Curtea de Apel și la cea de Casație. S-a născut la 6 octombrie 1847 și a decedat la 5 noiembrie 1921. Studiile și le-a făcut la Sf. Sava din București, apoi la liceul „Louis le Grand" din Paris. „Am stat patru ani ca într-o închisoare, sub ochii severi ai profesorului, ai directorului de studii, ai supraveghetorului de curte și ai celui de sală de studii", scria el în 1909, cu o amintire încă foarte vie a acestei perioade din viața sa care i s-a părut teribil de aspră, cu nimic comparabilă cu ceilalți ani de învățătură. I. Cerkez a fost cel mai mare dintre copiii lui Pandele Cerkez (moșier, locotenent-colonel în 1848, retrogradat maior după revoluție) și al Elisei Lahovari. Fratele său, Grigore (1850—1927), elev și el la „Louis le Grand" și apoi student la Școala Centrală din Paris, a fost inginer și arhitect. El a construit vila Șutzu de la Constanța (în stil oriental), castelul de la Zamora de lîngă Bușteni, proprietatea lui Gr. Cantacuzino-Nababul, în maniera vechilor case boierești din Muntenia, și multe alte clădiri din București; profesor la Școala de poduri și șosele și la Școala de arhitectură din București, de mai multe ori senator și director general al Poștelor. Alt frate al lui I. Cerkez, Nicolae (1851—1927), a fost și el inginer constructor și arhitect (a construit Școala de meserii și Școala veterinară, a refăcut clădirea Ministerului de Finanțe ș.a.). În sfîrșit, cel mai mic dintre frații săi, Alexandru, a fost singurul care a urmat cariera tatălui, ajungînd general de cavalerie.

O familie de oameni dotați și întreprinzători. Dintre toți, singurul care s-a îndeletnicit, uneori, și cu scrisul a fost Iancu. A frecventat, din cînd în cînd, „Junimea" bucureșteană, cu celebrele ei reuniuni din casa lui Titu Maiorescu, bucurîndu-se de prețuirea amfitrionului. A publicat cîteva piese de teatru în „Convorbiri literare" și, sporadic, a oferit cîte un articol la ziare. „Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900" îl încadrează în rîndul adepților realismului, „respingînd manifestările naturaliste în teatru, precum și neoclasicismul, socotindu-l incapabil de a transmite emoții. Admirator al lui Shakespeare, a fost atras și de teatrul romantic francez, în mod deosebit de A. de Musset, din opera căruia a și tradus".

În afara celor cîtorva lucrări literare, I. Cerkez și-a încredințat gîndurile unui jurnal. Nu și-a făcut însemnările zilnic. N-a notat cu metodă, cum o făcea, în acel timp, T.Maiorescu, de pildă. N-a făcut-o nici cu detașarea și talentul lui C. Bacalbașa, din savurosul său „Bucureștii de altădată". Iancu Cerkez e un observator fin, cultivînd adesea detaliul vieții politice, culturale, mondene. Contactele sale cu această lume rămîn totuși sporadice, chiar dacă se înrudește cu ea (cu familia Lahovari, de pildă, și cu altele la fel de sus-puse). De aceea el nu scrie întotdeauna din interiorul acestei lumi, ci prin referiri indirecte. Portretele sale sau caracterizările de situații luate din „lumea înaltă" a timpului, inclusiv din cercurile Palatului regal, sînt însă pline de viață și de o surprinzătoare prospețime, relevînd un univers demn de cunoscut pentru conturarea epocii.

Iancu Cerkez a fost, așadar, un om care și-a simțit timpul. Jurnalul său este o mărturie. El surprinde o lume în plină mișcare, o lume contradictorie, în care opțiunile pentru nou, pentru modernizare devin tot mai evidente pe măsură ce se apropie de sfîrșitul veacului. Este tabloul atît de specific al societății românești în plină dezvoltare după cucerirea independenței în urma războiului din 1877 — 1878 și care privește cu tot mai multă îndrăzneală și încredere spre viitorul ce avea să-i aducă unitatea națională. Scrisul lui Iancu Cerkez prezintă interes pentru istorie prin detaliile pe care le aduce, prin imaginea vie a unor vremuri ce s-au dus. E un scris care are și virtuți literare. Descrierile de călătorie în țară și în străinătate, întîmplările din viața sa și a alor săi, gîndurile sale asupra unor lecturi dau la iveală un om de gust, cu pasiune de observator și dorință de a surprinde lumea.

Pînă azi jurnalul lui I. Cerkez n-a văzut lumina tiparului. Nici măcar un singur fragment. A fost păstrat cu dragoste și devoțiune de un om de suflet și deosebită distincție intelectuală — doctorul în medicină Constantin Bălăceanu-Stolnici. Domnia-sa ni l-a încredințat și ținem să-i aducem călduroasa noastră mulțumire.

Cele cîteva fragmente pe care le reproducem în continuare vor fi suficiente, sperăm, pentru a da o justificare afirmațiilor de mai sus. În preluarea lor am respectat întru totul textul original, cu excepția micilor intervenții impuse de normele ortografice în vigoare. Precizăm, de asemenea, că titlurile fragmentelor respective ne aparțin.

MARIAN ȘTEFAN
ION BULEI

I. CU SURUGIII SPRE BUCUREȘTI, PE LA 1860

De la Curtea de Argeș urcăm un deal, coborîm o vale, mai dăm de un deal sau două și ajungem la Tigveni, în valea Topologului. Aci ne așezăm pe o iarbă verde, din jos de moară, la o dumbravă deasupra malului rîulețului; scoatem merindele, obicinuiții pui fripți, răcim sticla cu vin în apa limpede și rece și facem un prînz care s-ar putea numi împărătesc și care mă înapoiază cu vreo 30 de ani, cînd în același loc opreau părinții sau bunică-mea în călătoriile lor la București. Pe atunci, un asemenea voiagiu era un eveniment însemnat. Cu vreo 3 zile înainte se făceau pregătirile și se umpleau geamantanele; mai cu seamă se îngrijea de ale mîncării, căci nu era niciodată sigur că voiajul se va putea face în două zile, iar pe la căpitanii de poștă, pe unde găzduiau călătorii, se găseau mai mulți purici decît provizii. Parcă mi-aduc încă aminte de odaia de mosafiri de pe la poștiile Bascov sau Topolog, cu tavanul în cap, cu ferestrue mică, cu două așternuturi late, cu vreo masă de lemn îmbrăcată în percal și ornată uneori de vreun buchet de flori sau cu poame, făcut din fituri, pus sub sticlă. Mai departe, o șură sau șatră lungă de gard, strîmbă și petrecută de vînt, sub care se adăposteau roate desperecheate și cărucioare de poștă pe brînci.

Cale de jumătate de oră, înainte de a ajunge la poștă sau la oraș, începeau surugiii să dea gură și să trosnească pe d-asupra capului din bicele lor lungi, în formă de șarpe, cu coadă scurtă de lemn, lustruită de frecarea mîinilor; aceasta ca să dea de știre să se pregătească caii. Începea mai întîi poștașul de la roată, prelungind vocala *o* sau *ă* la infinit pe diferite modulații și terminînd cu cîțiva hăi! hăi! și cîteva salve asurzitoare de plesnituri. Cel de-al doilea răspundea ca un echo depărtat, căci șirul cailor era lung. În mijlocul chiotelor și pocnetelor, caii luau galopul, în două sau trei picioare, cum puteau; caleașca se clătina pe arcuri, dominată de feciorul de pe capră, cu carabină în mînă, și cu alaiul acesta intrai în curtea poștei. Acolo îți ieșea înainte căpitanul, de obicei în papuci și cu scurteica pe umeri, îți cerea *podorojna* și viza și da ordin să se aducă caii de la *ceair*. *Ceaușul* prezida la înhămare. Cînd, după multe scărpinări în cap și apostrofări, toate ștreangurile erau în fine descurcate și înnodate, cînd, bine — rău, șirul celor opt cai mai șchiopi, mai orbi, mai spetiți era constituit, se punea *sfanțul* în mîna ceaușului, surugiii treceau hățurile de funie după gît și piciorul în scară, și dînd un hi! puternic, convoiul pornea. Alteori nu pornea, căpitanul îți spunea că nu sînt cai sau că sînt opriți pentru cutare trebuință administrativă; atunci te certai ore întregi sau intrai în tratative ca să obții cel puțin o parte din șirul la care aveai drept după podorojnă.

Apele se treceau prin apă, și cînd le venea ideea să crească, așteptarea era cel mai bun lucru. Ștreangurile de la cai se rupeau mai la fiecare hop sau podișcă, atunci surugiii, pînă să descalece și să înnoade, petrecea tot repertoriul celor mai nelegiuite înjurături.

Se cunoaște anecdota cu prea sfîntul episcop care de groaza înjurăturilor a făcut învoială cu dînșii și le-a dat o sumă de galbeni numai să nu înjure. Toate au mers bine pînă la un hop; acolo, văzînd că nu e chip de a urni careta archierească, s-au apropiat cu căciulile în mînă. Poftim, preasfinte, banii înapoi, și lasă-ne să înjurăm dacă vrei să te scoatem din noroi. Ciudat acest tip dispărut al surugiului. Cămașă și opinci avea, nu avea, dar bete multe cu mărgele la brîu și inele în deget, căci erau mai toți flăcăi tineri și aveau numeroase slăbiciuni pe la diferitele stații. Rar cîte unul era mai bătrîn, încărunțit pe drumurile olacului.

De frica hopurilor, roțile se întăreau cu *sbanțuri* de călători prudenți, iar arcurile se căptușeau cu sfori. Nu vorbesc de vremile de iarnă sau de noroaie, cînd abia făceai o poștie pe zi și de multe ori umblai cu luminarea înaintea cailor ca să nemerești urma drumului pe la Zăvoiul Orbului [...]

II. BUCUREȘTI LA 1890

[...] Bucureștiul actual [...] E într-o stare de completă transformare, înfățișînd cele mai numeroase contrasturi. A fost loc mult. Perimetrul ar putea să conțină o populație înzecită. De la Bariera Cotrocenilor pînă la Bariera Moșilor, nici o poștă. Fiecare s-a întins cît a vrut, a zidit cum i-a plăcut. Nici o regulă, nici o ordine. Nicăieri linie dreaptă, nicăieri estetica, perspectiva observate. Nici o idee de artă, de gust, de arhitectură. Afară de casele boierești, care erau mai înalte, încolo tot cocioabe risipite, arătînd ochilor în loc de fațade regulate și bine întreținute, ruine pline de umezeală și murdăriile curților, grajdurilor, cotețelor, a altor construcții de scînduri mucezite. De aceea, și astăzi prin suburbii nu-i nici o stradă dreaptă și regulată — cincizeci de cotituri, mulțime de locuri virane, îngrădite cu scînduri și neîngrădite. Cîte cinci-șase case la mari distanțe, pierdute printre copaci, formează o stradă.

Această stare însă tinde din ce în ce să dispară și de vreo paisprezece ani mai cu seamă îmbunătățirile și schimbările sînt imense. Au început să vie de prin școlile

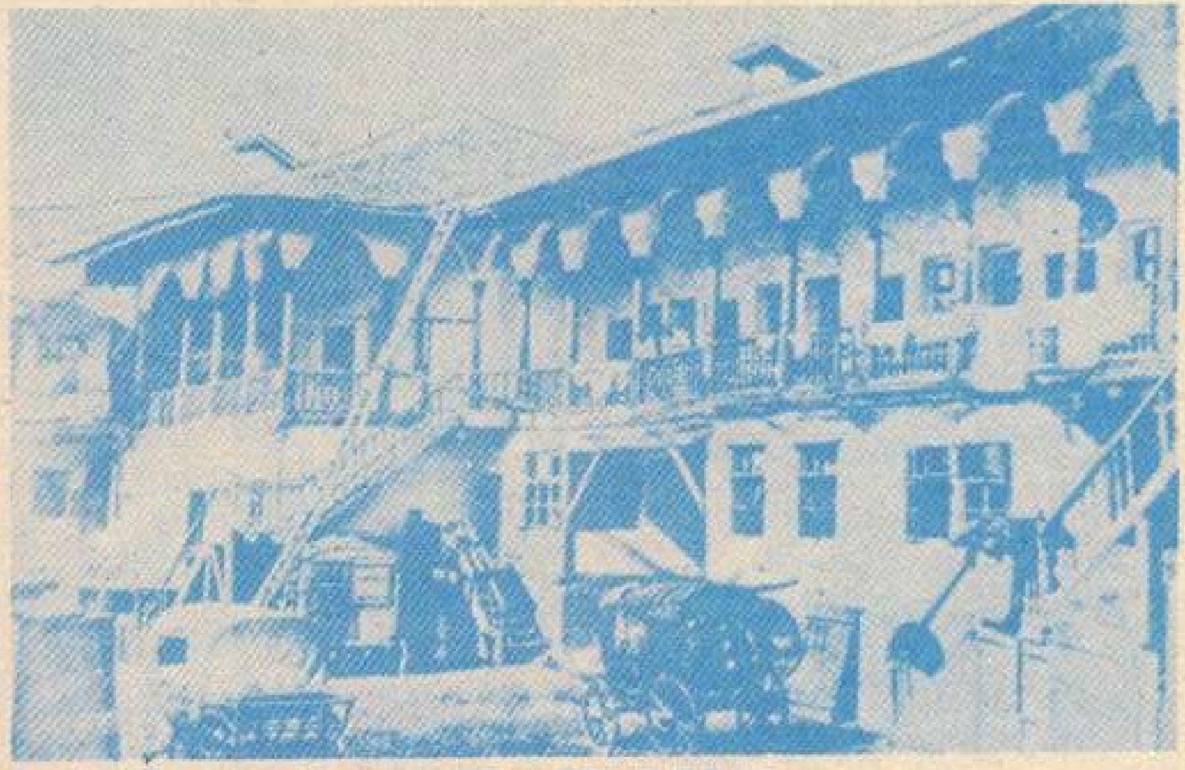

Hanul lui Manuc în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

străine tineri arhitecți români și străini (francezi, vreo doi-trei), cu cunoștințe bune și cu gust. Cei mai cu vază actuali sînt Gottereau, Blanc, Mincu, frații mei, Grigore și Nicu (care au zidit Ministerul de Finanțe și au diriguit lucrările Băncii Naționale după planurile lui Cassiu Bernard), Galleron, Montureanu, Beneș și alții. De la ei a început să se zidească temelii fără umezeală, să se dea o altă compoziție varului și tencuielii, să se formeze fabrici sistematice de cărămizi bune (cele de mai nainte se făceau de țigani). Au venit mulțime de lucrători italieni, de cînd cu zidirea bisericii catolice Sfîntul Iosif. Unii zidari, alții săpători de piatră, alții lucrători în stuc și pardoseli cu mozaic, ceea ce nu se cunoștea mai înainte. S-au deschis cariere de ciment și piatră în Prahova și Muscel. Crearea castelului regal de la Sinaia a dat gustul lucrărilor în stejar sculptat, a tavanurilor cu *monluri*, a vitraliilor colorate. De altă parte, numeroasele instituții de credit care s-au format în intervalul acesta, precum Banca Națională, Creditul urban, Societatea de construcții etc., ieftinind și înlesnind capitalurile, s-a dat un mare avînt construcțiilor. Se zidește pe capete în toate părțile, locurile se strîmtează și se scumpesc. Gustul însă al clădirilor joase persistă; mai fiecare casă privește în dosul celeilalte. Se împuținează însă din ce în ce acele case de stil nici într-un fel, nemțesc-ovreesc, care din corpul principal porneau un șir de camere, bucătării, dependențe, dînd toate pe un coridor de lemn cu geamlîc de cel mai urît aspect. Dispar asemenea cu încetul acele sălbatice și barbare curți de biserici, pline cu cruci de piatră, strîmbe și grosolan cioplite, rămase de pe cînd se îngropa pe la biserici.

Strada principală e *Podul Mogoșoaiei*, numit, de la defilarea trupelor după războiul de la 1877–1878, *Calea Victoriei*. Pornește de la capătul străzii Carol (mai înainte strada Franceză) și merge, făcînd, din nenorocire, mai multe cotituri, pînă la șoseaua zisă Kisselef. Aici e mișcarea principală, prăvăliile cele mai frumoase și elegante, aici se încurcă birjarii muscali și-și dau rendez-vous toți pierde-vară. E și cea mai bine întreținută, cu guri de apă, cu trotuare de lespezi, cu pavagiu de granit din Belgia. Partea cea mai civilizată și europeană e de la Grădina Episcopiei la Bulevard. Aici se țin șir, de o parte și de alta, casele cu cîte două-trei și patru etagiuri, cu sticle mari de sus pînă jos la etalagiurile prăvăliilor, strălucind seara la lumina gazului. Construcțiile principale sînt spre chaussée: Casa de depuneri, zidită mi se pare de Gottereau; alături, o urîtă curte de biserică, în fața un imens loc viran, piața Constandin Vodă. Apoi, tot pe stînga, Hotel de France. În față, pătratul cu două rînduri al Caselor bisericii Zlătari, cam dărăpănate și urît vopsite cu galben, librăriile Socec, alături o curte deschisă cu Prefectura Poliției, Legațiunea rusească, terminată cu două aripi de clădiri construite acum de curînd. Pe cealaltă parte a stradei, Palatul Dacia, casele Vasilache Paapa, Pa-

latul Nifon. Pe urmă, iar pe stînga: Hotel de Bulevard, biserica dărăpănată și curtea plină de bălării de la Sărindar. În față, casele Greceanu, casele Popovici etc. Apoi Hotel Broft, nou; în față, faimosul hotel și cofetăria Capșa, tot în față, casele Lahovari, între două porți de piatră, fost palat al lui Grig. Ghika Vodă.

Casele boerului Oteteleșeanu, un singur rez-de-chaussée spre curte; în spate însă are o grădină magnifică. Apoi, Piața Teatrului, cu Teatrul și, în față, hotelul nou Continental. Casele Török, unele dintre cele dintîi cu trei etagiuri, care au început să înfrumusețeze orașul. Iar una dintre cele dintîi care a fost cu 4 etagiuri a fost casa Bosch, în fața Pieței Teatrului; în casele Török despre Teatru e cunoscuta cofetărie Fialcovski; acolo se adună la vorbă toți gură cască obișnuiți ai Pieței Teatrului. Tot pe stînga, Pasagiul Român; aci e vechiul magazin al lui Müller, pieptănarul, cu bronzuri, lămpi etc. În față este cusătoreasa franceză M-me Paul, și de ceastă parte, în casele bisericii Kretzulescu, d-na Jobin, cu cămășărie și cravate franțuzești și d-na Briol, mai nainte singura care îmbrăca după modele de la Paris pe elegantele bucureștene. Apoi vine Palatul Regal, care s-a completat cu corpul din fundul Pieței sau Curții regale, unde sînt saloanele de recepție și cu celelalte aripi unde e corpul de gardă. Printre clădirile regulate care se continuă — în fața de palat, e una mai urîtă, cu o curte cam neîngrijită, Casa Creţzeanu. Mai departe ceva de palat, pe dreapta, vin piața și scuarul Episcopiei (acolo fusese metochul Episcopiei de Rîmnic) cu Ateneul în fund.

Șirul caselor, mai mult sau mai puțin regulate, urmează pînă dincolo de Palatul Știrbei și de Ministerul Finanțelor. Apoi începe un cartier de case particulare, cu curți, iar la capătul Podului vin circiumile, simigeriile, brutăriile, înconjurate de o lume de ungureni rîndași și vizitii.

Șoseaua, care continuă spre nord, dincolo de barieră, Podul Mogoșoaiei, e locul de plimbare și de întîlnire în trăsură. De la rondul întîi, unde este un *jet d'eau*, o aleie de tei străbate o grădină cu frumoși arbori, trece de-a lungul cîtorva vile: Vila Gănescu, Vila Jarca, Vila fostă Danielopolo, iar pe dreapta vilele prințului Mitică Ghika, Vila Kogălniceanu (fostă a unei baronese Uskul) cu un parc magnific, vila cofetarului Capșa (fostă a unui boier Argyropolu). De aci pînă la rondul *al doilea* nu mai e nici o construcție însemnată; o lăptărie și un șes întins; teii însă urmează pînă la Băneasa. S-a început a se face plantații de masivuri și de la rondul al doilea înainte, pînă pe la Școala de agricultură și pînă pe la lăptăria de vis-à-vis, instalată într-o fostă vilă a răposatului Costache Brăileiu.

Turnul Colței în secolul al XIX-lea.

Pînă la rondul al doilea, Șoseaua, de astă vară, e luminată cu lumină electrică.

În apropiere de Șosea, pe dreapta, lîngă un eleșteu e o grădină, numită Herestrău, cunoscută din timpul boierilor și unde și acum se fac, pe nopțile de vară, partide fine, cum zic francezii.

O a doua cale laterală, tot pe dreapta Șoselei, are două vile cu grădini — una, vila prințesei Elisa Filipescu și cîteva case care tind a se înmulți.

Bulevardurile actuale sînt încă puțin populate. Bulevardul Academiei n-are decît vreo două-trei clădiri: Palatul Universității și, în față, o grădină rău îngrijită, cu trei statui: a lui Eliade, a lui Michaiu Viteazu și a lui Lazăr.

Bulevardul Elisabeta sau al băilor Ephoriei, care coboară spre Cotroceni, iarăși, după la Palatul Monitorului Oficial înainte, mai nu e zidit. Acum se termină, în față, noul Liceu Lazăr.

Iar noul Bulevard care merge la Obor, trasat, pavat și deschis de cîteva luni prin stăruința primarului Pake, e încă gol de clădiri însemnate.

Cheiurile Dîmboviței, formate la canalizare, sînt de asemenea încă pustii. Toate aceste sînt cuartieruri în formațiune.

Pe cheiul de lîngă Doamna Bălașa, ieri, duminică, 6 octombrie a.c. 1890, s-a pus de rege piatra fundamentală a noului Palat al Justiției.

Un cuartier populat este piața Sfîntului Gheorghe, cu stradele care radiază spre Moși, spre Văcărești, Sfînta Vineri, spre Strada Franceză.

Strada Lipscani, numai prăvălii și contuaruri de schimb. În această stradă se află

noua clădire a Băncii Naționale, pînă acum singura casă clădită toată în piatră (de Rusciuk), a doua va fi a fratelui meu Grigore pe Podul Mogoșoaia.

Cîteva strade cu case frumoase de proprietari: strada Călărașilor, strada Domniței, strada Mercur, strada Calomfirescu.

În Piața mare și în cea mică s-au construit de mai mulți ani hale frumoase. S-a construit și o hală pentru pește, pe lîngă Dîmbovița, și o hală la Sf. Vineri, pentru vechituri. Asemenea, de mai mulți ani se află construit un abator pentru tăierea vitelor.

Dealul Mitropoliei, care l-am cunoscut gol și urît, s-a plantat de către răposatul mitropolit Calinic.

Mai multe licee și școli frumoase și igienice s-au construit în anii aceștia; între altele, Școala de poduri și șosele, lîngă Gara de Nord, Școala Veterinară, pe chei (de frate-meu Nicu), Liceul Lazăr, pe bulevard.

Spitale noi și curate: Maternitatea, Spitalul de copii, Spitalul militar, Colțea.

Printre publicul trecător același contrast și aceiași stare de tranziție. Pe lîngă domnul cu pălărie naltă, gătit dupe ultima modă de la Paris și Londra, trece precupețul sau moșierașul cu căciula de oaie neagră în cap, mintean scurt cu guler drept, sau *flanel*, pantaloni largi, creți sus, iar în picioare pantofi grosolani cu nalte tocuri ascuțite. Sau umblă rîndașul ungurean, cu izmene de pînză albă, cămașă scoasă pe d-asupra, cizme mari, mintean sau flanel albastru; sau dă năvală vreun oltear sălbatec, vînzător de poame, de paseri, de miere, sarghinobați, cu căciulă de oaie pe urechi, cu brîu peste anteriul lung de dimie albă și cu picioarele goale, pline de tot noroiul sau praful mahalalelor excentrice.

Îndată ce începe primăvara, îi vezi purtînd la cele două capete ale unui băț pus pe umăr cîte un miel jupuit, care le umple șorțul și sumanul de sînge, străbătînd suburbiile și strigînd: „*Mielu, mielu!*" Alții, pe un asemenea băț sau cumpănă, duc atîrnate coșuri rotunde și plate, cu legume: „*Ceapa, usturoiu, pătrunjel verde, ceapă! Fasolica nouă! Fasolea zucără!*" sau poame: „*Cireașa!*" sau: „*Persica!*" sau pește: „*Cega! Cega!*" etc. sau: „*Căr... căr... cărbuni!*" etc.

Dimineața, vara mai cu seamă, strigă pe uliți ca o bandă de nebuni. Pe lîngă modulațiile oltenilor se mai amestecă, din cînd în cînd, și ale țiganilor spoitori turcești: „*D'alam tingiri-spoim!*", care vin prin curți și spoiesc cu cositor tingirile; sau ale ovreilor: „*Geamuuuri!*" sau: „*Haine vechi!*"

Pe lîngă aceste note variate se mai aud, vara, ale lăptăreselor, care vînd „*Lapte covăsit, lapte!*" sau ale țigăncilor „*Urzicele! Urzicele!*" sau „*Ghiocei!, Ghiocei!, Micșunele frumușele!*"

Mai sînt și alți sălbateci care strică aspectul orașului, sînt ciobanii *teleormăneni* sau

Bucureşti. *Dîmbovița în anul 1857.*

vlăsceni. Vin vara cu turmele împrejurul Bucureștiului și vînd niște lapte închegat de oaie numit caș. Îmbrăcați numai într-o cămașă înegrită de soare, o căciulă mare de oaie și un șalvar larg de dimie neagră, poartă pe băț, în niște traiste de pînză de formă conică, acele coșuri din care pică pe trotuar zerul. Pe alături trec damele îmbrăcate după ultimile mode din Occident; iar ei, fără să le pese strigă: *„Ai cășuleanu!"*

Mai sînt bragagiii sîrbi, care vînd *„bragă dulce"* sau iarna, noaptea, *„salep fierbin...tee!"* resturi din timpul turcilor, sau *covrigi*, dar e de sperat că și aceste resturi de barbarie se vor depărta din ce în ce mai mult pe la margini și că după vreo 20 ani vor dispare sau se vor mai modifica.

Același contrast în mijloacele de locomoțiune. Pe lîngă tramvaiuri, pe lîngă cupeul de Viena sau Paris, cu vizitiu ras și în livreaua cea mai corectă, trece și sacaua cu apă: un butoiaș pe două roate abia cioplite, trase de un cal șchiop sau orb, sau căruța de lemn alb cu un cal, sau carul cu boi țărănești pe patru roate deopotrivă, uneori neferecate și care nu pot întoarce în loc.

Sfîntul Gheorghe și Sf. Dumitru sînt termenile tradiționale de mutare. Atunci parcă-e emigrație, vezi care cu boi, căruțe cu un cal sau brancarduri duse de țigani încărcate cu tot felul de boarfe; leagăne de copii, scaune desfundate, mese fără picioare, dulapuri sparte, albii țigănești, sobe de fier etc., etc. trecînd procesiune pe stradă.

Mai toate stradele sunt deja bordate cu trotoare frumoase de basalt de la Cotroceni (un fel de cărămidă pătrată tare ca piatra). Mai multe strade sînt pavate cu piatră cubică, strada Mercur e frumos și curat pardosită cu înguste cuburi de basalt artificial de la Cotroceni. Se fac, văd, însemnate aprovizionări de pavele de granit din Belgia și din Turcia, din Dobrogea, pentru întinderea pavării. Dar mai sunt încă multe pardosite și foarte rău cu bolovani de rîu, de către niște sîrbi pavari foarte încăpățînați și primitivi.

Cînd era primar Fleva, acum vreo 4—5 ani, el a introdus căruțele de curățat gunoaiele de prin curți, tot el a pavat bordurile lacului din grădina Cișmigiu. Pake a pavat fundul cu asfalt. E de sperat că după aceste îmbunătățiri, lacul nu va mai fi un focar de friguri. Grădina Cișmigiu (numită astfel, îmi spunea un bătrîn, pentru că pe acolo locuiau doi fîntînari care îngrijeau de fîntînile de la Mavrogheni) a fost creată de Știrbei, mi se pare, și desinată de un grădinar cu mult gust, Maier. Primarul actual pare a voi să înfrumusețeze și să mai mărească această grădină frumos situată chiar în oraș [...]

III. AN NOU 1896

1 ianuarie. Zi incoloră.

4 ianuarie. Trecînd iar pe Podul Mogoșoaia m-a mirat mulțimea drapelelor negre. Unul la balconul Clubului agricol, altul la Clubul

Patinaj în Cișmigiu.

regal, altul la Clubul tinerimii, altul la Clubul constituțional, altul la Jockey-Club. Ce personagiu dispăruse? Murise unul dintre tipurile noastre: Bobeică, fost deputat moldovean din partidul carpist sau junimist. Cunoscut pentru spiritul și veselia sa. Toată viața sa a petrecut-o prin cluburi, la cărți. Îl auzeam spunînd, la Sinaia, că s-a așezat odată la masa de joc miercuri și s-a ridicat tocmai vineri. Printre mulțimea anecdotelor, ziarul *Epoca* citează următoarea:

— Bine, Bobeică, ar fi întrebat odată ministrul Carp, tu moșii n-ai, avere n-ai și totuși joci mereu la masa verde, voiajezi mereu și trăiești ca un om cu 100.000 lei venit. Cum se face asta?

— Dar d-ta cum guvernezi fără partid? răspunse Bobeică.

Altă dată, în Cameră, sub Brătianu, la o propunere a biroului, ministrul Chițu, amator de spirtoase, răspunde că guvernul aderă.

— *Maderă*, îndreaptă veselul Bobeică.

12 ianuarie. Doi nobili români îndrăzneți, dl. Dimitrie Ghica de la Comănești în Moldova și fiul său [spațiu gol în manuscris, n.n.] au plecat pe la sfîrșitul lui septembrie trecut, pentru a face o lungă călătorie de explorație în țara Somaliilor din Africa. S-au ambarcat la Triest pe vaporul Lloydului Imperatria. Sînt cei dintîi români care au vizitat acele părți [...]

13 ianuarie. Ministrul de interne, Fleva, și-a dat demisia la Cameră. Colectivității și colegilor din minister nu le plăceau apucăturile lui independente. Au profitat de ocazia că fusese avocatul unui negustor bănuit de o contrabandă de spirt și-au pus pe ridicolul Iepurescu de la Vlașca să-i adreseze o interpelare. De aici scandaluri în Cameră. [...]

IV. OAMENI CARE AU FOST

1897. 15 februarie, sîmbătă. Azi dimineață a încetat din viață, la vila sa de la Chaussée, prințul Dimitrie Ghica, prezidentul Senatului, fiul lui Grigore vodă Ghica și nepot al lui Alecu Vodă Ghica. Personaj considerabil și unul din prea rarii rămași ai generației trecute, care a luptat pentru regenerarea patriei. El e în parte creatorul Sinaiei. Cam vanitos, îi plăcea să i se zică „Măria Ta", dar foarte afabil și popular. Înalt, voinic, prestanță frumoasă, adevărat grand seigneur și foarte decorativ. În tinerețe servește la Curtea Rusiei ca aghiotant sub țarul Nicolae, făcuse pe acolo mulțime de romanțuri, avusese mai multe dueluri. Îl auzeam spunînd la Sinaia că deseori pleca noaptea în aventuri galante cu țareviciul, mai tîrziu Alexandru II. Cheltuise mult în tinerețe. Cu toate astea îi rămăsese o stare frumoasă. A ocupat cele mai înalte funcțiuni în stat. De mai multe ori ministru, de vreo două ori prezident de consiliu. A fost creatorul sau inițiatorul la o mulțime de instituțiuni de credit sau de binefacere. El, mi se pare, împreună cu repos[atul] Vasile Boerescu, a fost fondatorul celei dintîi societăți de asigurare națională, Dacia. A contribuit la crearea Creditului financiar rural. Era prezident al consiliilor de administrație ale tuturor acestor societăți și a numeroase altele, precum societatea de binefacere Elisabeta Doamna a funcționarilor publici etc. În fine, prezident al Eforiei Spitalelor Civile, fundațiune a familiilor Ghica și Cantacuzino. Exact să-și îndeplinească numeroasele sarcini, era totdeauna gata să contribuie cu punga. Era foarte iubit de rege. Om de țară. Nu-i plăcea să-și cheltuiască banii în străinătate. Adora Sinaia, creată de rege și de dînsul. Toate verile le petrecea acolo, unde construise o vilă admirabilă ca poziție.

Toată ziua era în aleele parcului, prietenos cu toată lumea, vorbind cu toți, salutînd toate tinerele. Din atîtea succese de Don Juan și aventuri galante se alesese în căsnicie cu fata unui maistru francez de danț, Duport, poate primul la noi în țară, care învățase pe părinții noștri pasurile valsului și ale contredanțului. „Și mai știu și niște pasuri ce m-a învățat Duport/ Și le-aș face și mai bine, dar mă doare un picior" — zicea Costache Facca în piesa *Franțuzitele* [...]

4 martie, marți. Ieri noapte a murit subit, la Paris, vărul nostru Alex. Nic. Lahovari, în vîrstă de cincizeci și șase de ani. După căderea guvernului conservator, în octombrie 1895, se stabilise pentru vreo doi ani în Franța, ca să complecteze educația copiilor. Sta [pe] Rue La Boetie 130. Vara trecută, după o cură la Contraexéville, s-a simțit atins în sănătate. Întors pentru cîtva timp în București, în toamna anului acesta, și căutîndu-se pentru dilatație de stomac, îi mergea mult mai bine. Ținuse un frumos discurs la întrunirea de la Dacia relativ la detronarea mitropolitului, asistase la sosirea împăratului, plecase, însoțit la gară, de o numeroasă și simpatică manifestație. La Paris îi mergea bine; acum vreo două săptămîni plecase la Nissa pentru cîteva zile, ca de acolo să vie în țară. Îl așteptau toți să sosească. La Nisa însă nu s-a simțit bine și s-a întors la Paris. Azi a venit unchiu [lui] meu Iorgu Lahovari depeșă de la Simca că a murit subit.

Cu el se stinge una din cele mai nobile și mai vii inteligențe din această țară. Un orator dintre cei mai însemnați de la noi. Un spirit din cele instruite și cultivate, pe lîngă o înălțare și o claritate de vederi rare, o imaginație bogată de poet și o simțire dreaptă și delicată. Sub o bruschetă și o morgă aparentă, o inimă excelentă, de copil, inca-

pabilă de invidie, de pismă sau răutate. O memorie prodigioasă, încărcată cu tot sucul unor studii clasice complecte făcute în școlile Franței. La orice moment își aducea aminte vreo citație, vre-un vers, vreo trăsură de spirit, vre-un cuplet spiritual și cu bun simț.

Pe lîngă aceasta, un caracter franc, leal, statornic, care niciodată n-a cunoscut tranzacțiile de conștiință sau schimbările la față. Conservator a intrat în viața politică, conservator statornic, convins a rămas pînă la sfîrșit. Intrigile, jongleriile politice, flatarea demagogiei îi erau cu totul străine. Va rămîne una din cele mai frumoase figuri ale istoriei noastre contemporane.

Ca înfățișare era nalt, brun, fața plină și rumenă, respira sănătate; favoriți scurți, înfățișarea absorbită în cugetarea lăuntrică. O mînă și un picior fine și aristocratice. Făcuse studii strălucite la Liceul Louis le Grand în Paris și la Facultatea de Drept; fusese de mai multe ori laureat la concursuri. În țară, înainte de a merge la Paris, studiase în pensionul lui Monty, mi se pare, care fusese adus de vodă Bibescu, ca să organizeze un liceu în București.

• Întors în țară pe la 1865, a debutat în carierele publice prin a fi procuror la Ilfov, apoi prezident, în urmă a demisionat. La începutul domniei regelui Carol, a fost director la Ministerul afacerilor străine, sub prințul Iorgu Știrbey. În fine, la 1870, la vîrsta de 29 ani, a intrat pentru prima dată în minister, la Justiție, sub președinția lui Manolache Costache.

Singeros [tip sanguin, n.r.] și supărăcios, nu suferea contradicțiile care-i păreau absurde, neraționale. Se făcea foc pentru moment. Un minut însă, în urmă, uita necazul și relua convorbirea pe tonul glumei, al ironiei, al trăsăturilor de spirit sau al vederilor juste și solide. Luptase mult pe terenul politic pentru cinste și bun simț, cunoscuse deaproape lucrurile și oamenii și văzînd atîtea minciunării și șarlatanării triumfătoare, rămăsese în conversație cu o nuanță sceptică și deziluzionată.

Era fericit cînd putînd să mai uite pentru un timp preocupările politice, se afla în vreun cerc restrîns de rude sau amici veseli și glumeți. Îi plăcea des să meargă la frații mei Gogu și Nicu, care-l amuzau cu glumele și tachinăriile lor.

Adora țara și era un entuziast admirator al frumuseților naturii. Nu era mai fericit decît cînd putea să plece în excursie la vreo moșie, să respire aerul de cîmp, să vază vreun colț de verdeață sau copacii înfloriți primăvara. Revedea întotdeauna cu deosebită mulțumire Baloteștii, moșia părintească de lîngă București. Odată l-am întîlnit fericit la moșia Brătoșanca a unchiului meu Iorgu, în aprilie, cînd toate aleele erau înflorite. Acum vreo patru ani am mai avut asemenea parte să mă aflu împreună cu dînsul într-o mică petrecere la Joița, moșia cumnată-mii Lili, de acolo la mănăstire la Samurcășești și seara întoarcere în break pe lună. Ce zi plăcută! Și cui i-ar fi putut trece atunci prin vis că un om ca muntele avea să dispară după așa scurt timp?

Nu se sătura de frumusețile naturale ale locurilor noastre muntoase, precum Sinaia, unde petrecea des verile și Vîlcea, leagănul familiei, unde regăsise casa și grădina bunicii noastre, azi posedate de cel mai adînc devotat și protejat al său Herescu și unde, cînd mergea era tratat parcă ar fi fost tot încă dînsul proprietarul.

După stăruința lui s-a votat și construit podul de acolo, de piatră, peste Olt, șoseaua de joncțiune la Turnu Roșu, care rămăsese neterminată din timpul lui Știrbei; asemenea, șoseaua la frontiera Muscelului și a Gorjului pe la Lainici. Ca să vază aceste lucrări a făcut o călătorie triumfală în Vîlcea și Gorj, împreună cu dl. P. Carp, în vara anului '94.

Cu adînca lui cultură clasică era, asemenea, un mare și sigur apreciator al frumuseților literare. Mi-aduc aminte ce frumos citea poeziile cu vocea lui de medium gravă și sonoră și cît de frumoase mi-au părut într-o seară la noi, recitate de dînsul, versurile lui Eminescu.

Altă dată, m-a chemat mai multe zile de-a rîndul la el acasă, dimineața, să-mi citească strofele traducerii poeziei lui V. Hugo *Intristarea lui Olympio*, care a apărut în *Convorbiri literare*. Lucrarea asta îl amuzase și-l preocupase lucru mare. Părea un colegian fericit că a reușit o temă sau versiune și uitase toate chestiunile politice.

Cu via lui deșteptăciune și pornire sarcastică nu-i scăpa din ce citea sau auzea nimic de spirit sau cu haz sau comic și ceea ce pătrundea în memoria lui nu se mai ștergea. Îți cita cu aceeași facilitate pasage din autorii latini, ca și cuplete din operetele lui Offenbach ca, de ex., fraza lui Roi Robèche către un curtezan, care nu se încovoia: „Comme les autres, Seigneur Alvarez".

Sau raționamentul lui Cărciumărescu Eliad relativ la numirile în funcțiuni: „Dacă e vorba să pun un hoț, de ce să nu pun hoțul meu!"

Sau îndrepta și făcea de rîs pe un profesor senator de la Iași care cita strîmb un vers din Horațiu într-o ședință a Parlamentului, sau cînd, de ex., îi spunea Sofia că am fost la Veneția, numaidecît își aducea aminte din Alecsandri:

„Mînă vesel, lopătare,
De la Lido la San Marc;
Ia de-a lung canalul mare
Ce se-ndoaie ca un arc..."
Și cîte, și cîte.

Prea rar scria cîte ceva prin gazetele conservatoare, dar cînd scria, se cunoștea marca. De el e articolul din *Timpul* asupra morții lui Brătianu. Acum pe urmă a scris admira-

Imagine din București, de la jumătatea secolului al XIX-lea.

bilul articol *Tristia*, care acum, după cele întîmplate, pare ca testamentul său politic. Cînd era încă student, pe la 1861—62, a scris, mi-aduc aminte, în jurnalul lui Marsillac, un articol *Le Z et son avocat*.

Corespondența lui cu frații, rară, dar scrisă toată în limba franceză, e de o mare perfecție și eleganță de limbă și plină de glume spirituale. E vorba să se reunească în volum discursurile sale politice. Iată un alt pasagiu dintr-o filipică îndreptată contra lui Fleva, în ședința de la Senat, din 29 și 30 ianuarie 1891, și iată ce imagini și accente a găsit patriotul ardent și cinstit contra apucăturilor adversarilor săi:

„Nu se moralizează în modul acesta opiniunea publică și nu dintr-un tîlhar se face un Caton și dintr-un Caton de azi pînă mîine, fără rușine și fără explicații. Ați demoralizat opiniunea publică, ați aruncat scepticismul în sufletul tinerimii, ați amețit toate capetele, astfel încît nimeni nu mai crede nici pe d-voastră, nici, poate, pe mine și nu mai știe cine spune adevărul și din această cauză, între calea legii și a onoarei și calea anarhiei și a neadevărului, care erau odată deosebite, s-a bătut așa de bine spațiul încît s-au amestecat una cu alta, formînd un maidan pustiu și veștejit, deasupra căruia plutește sufletul nehotărît al țării.

Nu mai este credință, nu mai este onoare, nu mai este adevăr, cînd este vorba de politică. Așa se face politica în țările constituționale, în țările cu educațiune, în țările care au viitor? Așa se făcea politică în republicile italiene, în evul de mijloc, cînd orice condotier venea în capul unor bravi și, biruitor într-o uliță întunecoasă, punea mîna pe guvern pînă cînd altul mai îndrăzneț sau mai criminal îl gonea la rîndul său".

Adversarii pe care i-a zguduit așa de tare în luptele politice au conștiința pierderii ce încearcă patria prin dispariția lui și azi toți se înclină înaintea unui asemenea talent, asemenea caracter și onestitate. Toate jurnalele, chiar socialiste, sînt unanime a-i aduce laude și regrete.

Bietul Alexandru, nu era popular, dar la cei ce l-au cunoscut aproape a inspirat afecțiuni și devotament profunde.

Copiez unele articole din gazete:

Din *Timpul*, scris de fostul ministru Take Ionescu:

„Soarta a fost nemiloasă cu noi. Tribunei române i-a răpit podoaba cea mai prețioasă: țării pe unul din cele mai puternice sprijine ale ei, nouă, conservatorilor, ne-a pustiit casa. În toiul bărbăției, în vremea în care omul de stat poate aduce cele mai mari slujbe [servicii n.r.], ne-a luat pe cel care, afară de gloriosul nostru șef, întrupa mai mult decît oricine conservatorismul român. Conștiința publică nu se înșeală; în această conștiință, nu s-ar fi priceput partid conservator fără Al. Lahovari dacă era în viață, s-ar fi priceput însă un partid conservator redus numai la dînsul. De aceea a putut el, odată, într-un ceas de amărăciune, să [2 foi rupte n.r.] E o pierdere ireparabilă. Nu numai Partidul Conservator, ci țara întreagă a pierdut pe unul din cei mai falnici fruntași ai săi, de la suveran și pînă la cel din urmă român, toți poartă doliul acestei neașteptate morți".

Timpul, de la 11 martie, publică, după marele ziar englez *Times*:

„D. Alex. Lahovari, care a murit azi noapte la Paris..., era cel mai mare orator parlamentar al României. El fusese ministru de Justiție, de Domenii și de Externe în diferitele guverne conservatoare, de la 1870 pînă la 1895... Moartea subită a d-lui Lahovari este o pierdere serioasă pentru țara sa. Ultimul său mare discurs și, poate, în același timp și cel mai bun, l-a ținut vara trecută și era privitor la chestia religioasă."

O COMOARĂ INESTIMABILĂ:

LUMINA OCHILOR

Sînt cu adevărat ochelarii de soare un mijloc de protecţie al ochilor? Cum influenţează televizorul şi neonul vederea noastră? Ce maladii oculare determină tabagismul? La toate aceste întrebări ne răspunde un expert în materie, medicul oftalmolog Aurel Rosin **de la Policlinica Universitară Titan din Bucureşti.**

OCHELARII DE SOARE

Foarte multe persoane poartă astăzi ochelari cu lentile colorate, cele mai multe o fac din cochetărie (în special femeile) sau pentru a-şi masca timiditatea. Ca indicaţie medicală, lentilele colorante, filtrante, sînt recomandate pentru ochii sănătoşi, ca mijloc de protecţie la locul de muncă în diferite ramuri industriale pentru protejarea retinei împotriva arsurilor provocate de razele ultraviolete sau infraroşii, de luminozitatea mare, ele sînt îndeobşte folosite de către conducătorii de autovehicule, schiori, alpinişti etc. Se recomandă de asemenea utilizarea acestor ochelari în unele boli oculare: miopii foarte progresive, leziuni degenerative sau inflamatorii ale fundului de ochi, cataracte în diferite stadii de evoluţie, inflamaţii palpebrale conjunctivale etc. În afara acestor cazuri, lentilele colorate devin inutile sau chiar nocive cînd sînt folosite permanent. Ochiul este constituit în aşa fel încît să poată reacţiona împotriva luminii puternice, pupila contractîndu-se mai mult sau mai puţin în funcţie de intensitatea razelor solare. Diminuarea razelor luminoase ce pătrund în globii oculari pot perturba echilibrul funcţional al ochiului, privînd neuronii retinei de stimulul lor care este lumina. De aceea, folosirea excesivă a lentilelor colorate pot avea consecinţe neplăcute pentru vedere prin: diminuarea vederii mai ales în condiţiile unui iluminat slab sau moderat; instalarea unei insuficienţe de convergenţă a globilor oculari (deci tulburări de acomodare şi uneori determinarea unui strabism); declanşarea unui glaucom acut sau subacut în cazul unui glaucom cronic prodomal cu unghi închis şi cu viciu de refracţie nediagnosticat; declanşarea de pseudofobii (imposibilitatea de a vedea fără ochelari coloraţi la lumina de zi), ceea ce creează o dezadaptare a ochiului; provocarea unei degenerescenţe a epiteliului pigmentar al retinei (mai ales macular central) adică pierderea progresivă a vederii centrale a formelor şi obiectelor, a distingerii culorilor.

Deci, prescrierea ochelarilor cu lentile colorate trebuie să fie un act exclusiv medical, făcut cu discernămînt. Aceste lentile sînt datoare să întrunească cîteva condiţii: să absoarbă excesul

de raze solare, cele scurte ultraviolete (invizibile cu ochiul liber), cele mijlocii, pe care le vedem și de care dorim să ne ferim și cele lungi, infraroșii, calorice. Pentru cei care vor purta totuși lentile colorate la munte sau la mare îi sfătuim să nu folosească toată vremea ochelarii de soare (mai ales după apusul astrului), să evite lentilele prea închise ce obligă ochiul la eforturi vizuale, forțînd pupila să se dilate și favorizînd prin aceasta trecerea razelor infraroșii care pot opaciza cristalinul. Se recomandă următoarele culori: fiozal (verde-gălbui), maro (umbral) care absoarbe albastrul, potrivite pentru altitudini, uropunktal (Zeiss), ultrasin (Busch). Din punct de vedere medical, albastrul și galbenul nu sînt deloc indicate.

Imagine pe retină...

NEONUL ȘI TELEVIZORUL

Multă lume a auzit, fără să indice o sursă autorizată, că televizorul și lumina fluorescentă pot avea o influență negativă asupra vederii. Cei ce se plîng de tulburări vizuale după urmărirea unui program pe micul ecran sau cei care locuiesc sau lucrează într-o încăpere luminată cu neon prezintă în fapt o conjunctivită, blefarită cronică insuficient sau deloc tratată. De asemenea mai poate fi în cauză o distanță necorespunzătoare față de televizor sau față de locul de muncă, distanța de acestea trebuind să fie de 30—40 cm.

Pentru a se stabili dacă acuitatea vizuală este deranjată sau nu de lumina fluorescentă sau de emisiunile televizate, s-a procedat la investigarea unui număr mai mare de persoane. Astfel s-a putut constata că, în întreprinderile unde funcționa lumina de neon, mai mult de trei pătrimi din cei ce acuzau tulburări de vedere, aveau defecțiuni optice ignorate de multă vreme, sau insuficient corectate. Efectele obositoare provocate de lipsa de uniformitate a luminii, a unor umbre, sau a pîlpîirilor specifice becurilor defecte sînt în fapt cauzele principale care provoacă oboseala ochiului. În ceea ce privește televizorul, cercetările au arătat că persoanele care se simt obosite după ce au privit mai multă vreme micul ecran, au o sensibilitate mai mare la radiațiile de la extremitățile spectrului luminos, în special pentru albastru sau pentru culorile care prezintă un cromotatism mai marcat. Controlîndu-se optometric și oftalmologic efectele prelungite ale televizorului (8—12 ore consecutiv) la unii subiecți normali, s-a constatat că aceștia nu prezintă nici o modificare semnificativă, amplitudinea acomodativă, vederea binoculară, reflexele pupilare dovedindu-se în limitele normalului. În concluzie: fasciculul de electroni care se găsește la originea spotului luminos nu conține raze nocive și nu produce leziuni oculare.

CONSECINȚELE FUMATULUI

Oftalmologii sînt astăzi de comun acord că tutunul determină tulburări funcționale și leziuni histologice, între care: nevrita optică tabagică, discromatopsii (tulburări privind percepera culorilor), ateroscleroză degenerescentă și infarct retinian, urmate adeseori de amblazite (vedere slabă) sau amauroză (orbire) tabagică. În fumul rezultat prin arderea tutunului se află aproximativ 2000 de substanțe toxice, unele determinînd în organismul uman numeroase tulburări și boli grave. Astfel, acestea pot provoca conducătorilor de autovehicule tulburări momentane de vedere, prin pătrunderea fumului în ochi, scăderea acuității vizuale, sau chiar discromatopsii (imposibilitatea distingerii culorilor). Afectarea nervului optic, nevrita optică, determină în final atrofierea nervului optic, maladia dovedindu-se mai frecventă acolo unde tabagismul se asociază alcoolului. Fumătorii mai pot prezenta o astenoză acomodativă (greutate la citit sau la efectuarea unor munci de la mică distanță), tutunul putînd deopotrivă să ducă la agravarea unor boli oculare instalate cum sînt glaucomul, nevrita, retinita etc.

LIVIU TIMBUS ■

PE TEME DE CIRCULAȚIE

MAREA BRITANIE

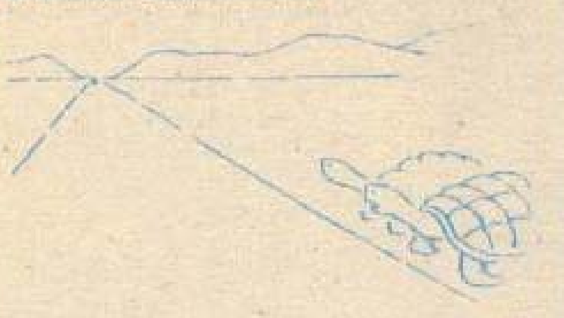

„Următorul vine mîine dimineață. Oare avem timp să trecem ?"

U.R.S.S.

La școala de șoferi.

DANEMARCA

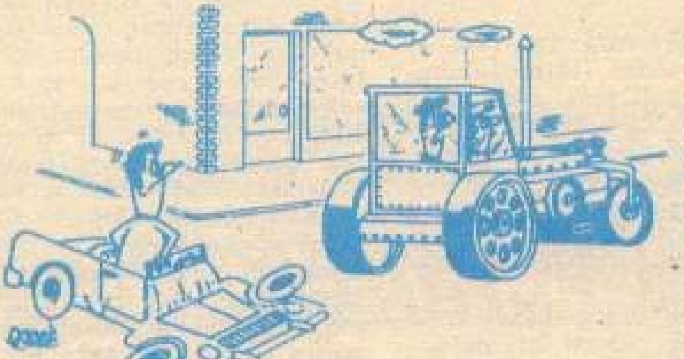

ITALIA

SIMILITUDINI

R.S.F. IUGOSLAVIA

MAREA BRITANIE

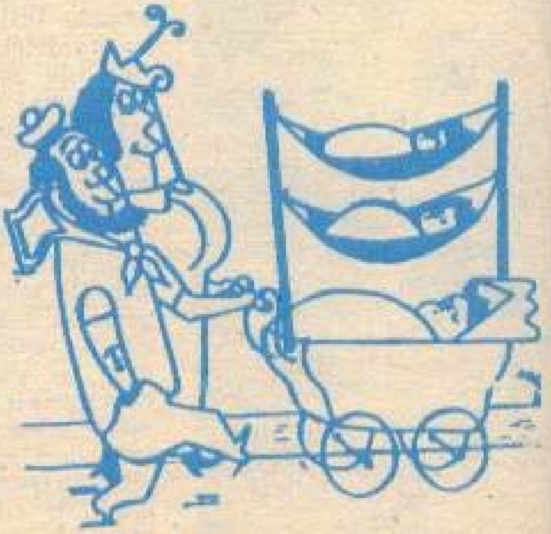

„Marinarii, tot marinari..."

AMIAZA LUI HASDEU

„Fiecare om e un Columb întrucît caută să dea omenirii un continent nou de idei..." spune Hasdeu și la opt decenii de la moartea sa aceste cuvinte își continuă mesajul pentru noile generații. S-ar putea spune că adevărata dimensiune a spiritului său abia astăzi capătă unanima prețuire, deși omului și savantului alcătuit din cele mai mari contraste, aparent ireconciliabile (dacă ar fi să amintim doar amestecul de metodă severă și imaginație aprinsă, de erudiție și stil în *Etymologicum...)* i se datorează în epocă lucrări care i-au dus faima pînă departe, fiind ales ca membru al unor academii de prestigiu. Metaforic vorbind s-ar putea afirma că opera lui Hasdeu se află abia acum „în plină amiază", fiind editată și cercetată nu doar ca o curiozitate a unui spirit enciclopedic și fantast. De fapt, pentru ilustrarea modului în care B.P. Hasdeu își concepe titanica întreprindere, Etymologicum Magnum Romaniae, ar fi suficient alegerea unui singur cuvînt din seria literei *A* (primul volum al lucrării). Incitați de metafora „receptării în plină amiază" a operei hasdeene ne-am oprit chiar la acest cuvînt, căutînd să distingem dincolo de erudiție ceva din coordonatele personalității lui Hasdeu.

Amiaza este cuprinsă în dicționar sub două forme: 1. AMIĂZI s. 2. AMIĂZI-ZI adv.

Prima formă aflată „în obiectivul" savantului este adverbul.

Hasdeu nu se mulțumește cu etimologia și ilustrarea cuvîntului în cîteva contexte semnificative. El dorește să „epuizeze" subiectul supus analizei și să-i dea conotațiile în contexte care să pună în valoare *nuanțele* pe care adverbul le capătă în limba vorbită de-a lungul timpului. Hasdeu are și preocupări „structuraliste": el desenează o schemă a raporturilor temporale dintre *cruce-amiazi* și cele două „supt-amiazi" (11 oare și 1 oară, în terminologia epocii). Spiritul ironic al savantului se dovedește infatigabil; el „izbucnește" în legătură cu locuțiunea adverbială care cunoaște o anumită nuanță la români (ilustrată prin cronicari). Savoarea textului hasdean merită un citat în acest sens: „Cînd nu este ceva foarte neobișnuit, atunci nu se mai adaugă m a r e, precum tot la Neculce, p. 237: «le-au tăiat capetele a tustrii z i o a amiazăzi la fîntîna de-naintea porții...», căci o simplă tăiare a cătorva capete era pe atunci ceva cu mult mai întîmplător decît o fată de rachieriță în careta domnească sau un postelnic călărind cu fața spre coada calului."

Substantivul *amiazi* se bucură de același „tratament exhaustiv", interesul „tratării științifice" bucurîndu-se de farmecul limbii vechi în textele din care se ilustrează contextele cuvîntului.

„Aliajul informațional" realizat de Hasdeu este unic, el purtîndu-și cititorul de la Coresi la Odobescu, de la basm la folosirea substantivului în limbajul curent al poporului („La ciobani, timpul de la 9 pănă la 11 se cheamă *amiaza oilor*, de la 11 pănă la 2 după 12, sub*amiază*...").

Nimeni nu a lăsat mai puternic decît Hasdeu impresia că materialul dicționarului se poate modela și aduna cu ușurință, că nu e nici o dificultate a strînge la un loc informațiile cele mai diferite (care în mod normal iau ani de studiu) și a le pigmenta cu citate din vorbirea populară curentă spre a realiza o țesătură convingătoare și trainică în care strălucesc diamantele limbii populare. Spiritul „alert" al savantului sare fulgerător de pe coordonate lingvistice pe cele istorice, de la texte cunoscute la cele la care au acces doar specialiștii, totul lăsînd impresia unei „fulgerătoare și firești demonstrații".

Opera de erudit și romantic, de „enciclopedist" și visător (uneori fără proiectele imaginare nu s-ar naște operele reale) cunoaște astăzi adevărata recunoaștere și prețuire, omul și mai ales opera lui Hasdeu aflîndu-se într-o „deplină și binemeritată amiază". Lumina spiritului său străbate pînă departe timpul, ca pildă și îndemn pentru generațiile ce urmează după el.

IOAN IACOB ■

FALIMENTUL SECTEI „PORTOCALIILOR“

El, un bigot fățarnic pe nume Bhagwan Shree Rajneesh, 53 de ani, liderul sectei „protocaliilor“, adică Sannyasin în limba indiană, sectă apărută cu ani în urmă la Poona, la doi pași de Bombay și apoi transferată, în 1981, într-un gigantic oraș-ranch din Oregon, cu nu multă vreme în urmă locul de acțiune al westernurilor lui John Wayne.

Ea, presupusa fidelă, 35 de ani, Ma Anand Sheela, adică Rază de Soare, mîna dreaptă a „Maestrului“, s-a eclipsat discret în R.F.Germania cu 55 milioane de dolari transferați cu ajutorul unui stat major de adoratori care au și urmat-o în „exilul“ european. Pentru fosta sa secretară, confidentă și amantă, guru Rajneesh nu este altceva decît un palavragiu vicios, un impostor capabil să culeagă banii proștilor supuși unei sofisticate operațiuni de spălare a creierului.

Să ne reamintim cîte ceva despre guru și secta sa. Pe la mijlocul anilor '70 ziarele vorbeau despre „Maestrul“ care, înconjurat de 68 de deziluzionați și de hippies atrași de fascinația misticismului oriental,a deschis paradisul reveriei, ashramul Poona. Aici, adepții se lepădau de orice bun pămîntesc, adică de avere pe care o vărsau în lichidități la casa sectei și se dedicau cu bucurie unor munci dure și neremunerate. Cîte 15 ore pe zi își plăteau traiul în sărăcie și, mai ales, posibilitatea de a asista la lecțiile pe care timp de 7 ani, zi de zi, „Absolutul Maestru“ le ținea în fiecare dimineață în Buddha-hall. Acoperit de bijuterii din cap pînă în picioare, mai ceva ca Madonna din Pompei, transportat pe cei 200 de metri cît era distanța între templu și casa sa cu un Rolls Royce, fostul profesor al universității Jabalpur, „iluminat“ încă de la vîrsta de 21 de ani, transmitea cîte ceva din înțelepciunea sa discipolilor care-l priveau cu adorație. Credo-ul său era bazat pe negarea existenței lui Dumnezeu și pe libertatea sexului. Două axiome care în anii respectivi au făcut deliciul multor ziare de scandal dar care au prins la firile mai slabe de înger. În cele 350 de cărți tipărite în tiraje de invidiat și în muntele de videocasete cu predici „Maestrul“ zice: „Aruncați cărțile, Biblia și Constituția, citiți doar anecdote, e mult mai bine“; „Munciți ca niște disperați, doar așa veți căpăta iluminarea“. „Pe pămînt sîntem prea mulți, sînt deci bine venite bolile și seceta, războaiele și cutremurele“. Dacă Malthus ar fi avut un fiu probabil că acesta n-ar fi avut concepții atît de odioase, iar Hitler ar fi fost capabil să înfieze un asemenea propovăduitor al propriei filozofii.

Ceea ce nu-l împiedica să poarte, din banii obținuți de la fideli, un ceas cu diamante de 2 milioane de dolari, să umble îmbrăcat în mătase brodată cu aur și să călătorească cu Rolls Royce modelul „Silver Spur“ din care avea în colecție 90 de bucăți!

Sfințuța Rază de Soare, acuzată de „Maestru“ că s-a comportat ca un Jago cu fustă, neagă toate acuzațiile și se prezintă ca o tînără pură, zglobie și neatinsă de învățăturile odioase ale sectei „portocaliilor.“ Rajneesh, spune ea, se temea că voi deveni mai influentă decît el în sectă și a încercat să mă omoare, de aceea am ales fuga înconjurată de 20 de fideli, „fiii mei“, cum le zice ea cu dulce glas. În fapt, fugarii sînt cei care constituiau fostul stat major al cetății din Oregon, responsabili cu finanțele, bucătăria și spitalul.

Ce făceau membrii sectei? După ce cu greutate erau primiți în rîndul celor care doreau să scape de greutățile vieții, erau îmbrăcați în niște saci portocalii, simbol al soarelui care răsare, drogați și duși în templul unde guru Rajneesh, cu o forță malefică, provoca scene de delir colectiv. În drumul lui inspirat de „forțe divine“ fidelii presărau petale de trandafiri, bineînțeles, galbeni. Cel ce dorea să scape de răul ce-l măcina pe dinăuntru trebuia să pipăie în neștire un șirag de mătănii cu 108 boabe și cu portretul Maestrului în miniatură, să-și descarce mintea de orice fel de gînduri, să se gîndească doar la eliberarea prin muncă brută și sexualitate dezlănțuită. Privilegiul maxim era acordat celor mai credincioși adepți — aceștia aveau voie să-și apropie fruntea de unul din degetele „divine“ de la picioarele „sfîntului“. Mare-i grădina! Obosit de atîtea și atîtea activități extenuante, Rajneesh decide să nu mai vorbească la reuniunile religioase, introduce stilul satsang, adică inimă la inimă, cînd guru nu vorbește ci doar emană senzații cu ochiul minții. E o apoteoză. Adepții freamătă de emoție și cad în transă, se scutură pradă unor bizare convulsii, fac spume... Și brusc, epoca de aur explodează. Guru își acordă o perioadă de binevenită reflecție într-o vilă din New Jersey, aceeași care a servit pentru turnarea filmului „Marele Gatsby“ cu Robert Redford. Maestrul hotărăște marele pas, crearea din nimic în inima Americii a cetății Sanysin, locul unde fidelii săi, după o contribuție financiară benevolă și" un

angajament de muncă dură se puteau simți pe deplin realizați. Și așa, Sfințuța Sheela, amanta sa din 1972, cumpără cu cîteva milioane bune un canion deșert cunoscut pînă în acel moment sub numele de „Big Muddy Ranch". După investiții colosale și bătălii legale cu puritanii locuitori ai regiunii care au pierdut în fața supremului argument al lui Rajneesh, banii, o nouă grădină a Edenului se înalță pe nisipuri și noroaie, un oraș întreg cu numele, se putea altfel, Rajneeshpuram, dotat cu aeroport, centru comercial, hotel de lux, sală de reuniuni pentru 2 500 de persoane, o „universitate a meditației absolute", un lac artificial etc. El transformă orașul, cu ajutorul unui stat major bine înarmat, într-un lagăr de concentrare nazist unde „musafirii" sînt exploatați la sînge și orice fugă este practic imposibilă. Sheela, îmbrăcată în pantaloni violeți — culoarea celor aleși — cu pistol la brîu și gardă personală patrula prin oraș ca o veritabilă stăpînă către care se îndreptau privirile pline de adorație ale fanatizaților membri ai sectei.

Ce se petrece? Falimentul este la ordinea zilei sau totul va fi o cacialma uriașă, ca de altfel toată povestea sfîntului escroc? Mulți spun că „Maestrul" și eminența sa violetă au stabilit această fugă cu dolari cu tot tocmai pentru că era necesar să închidă prăvălia și să le rămînă și lor ceva bani albi pentru zile negre. Cine știe? Poate că în urma unei asemenea evoluții a situației tinerii debusolați ai occidentului vor abandona expedientele care nu sînt de natură să le asigure nici viață veșnică, nici fericire ci doar o imbecilizare rapidă și muncă pe brînci.

IOAN ROȘCA ■

VASE

ORIZONTAL: 1) Vase de tablă sau de fier smălțuit, cu marginile ridicate, în care se coc la cuptor anumite mîncăruri și prăjituri — Menținerea vaselor la suprafață. **2)** Tăvi mari de porțelan sau de metal pe care se aduc mîncărurile la masă — Emil Goran. **3)** Vasile Onuțan — Pusă lîngă farfuria adîncă. **4)** Acid ribonucleic (abr. med.) — Vas de diferite forme și mărimi cu deschizătură largă, folosit mai ales pentru băut — Mere! **5)** Cană de pămînt — Lupte clasice la vechii greci. **6)** Nume dat înțelepților persani — Abreviație pentru „Navă de debarcare pentru infanterie". **7)** Vas de ceramică, ușor adîncit, întrebuințat la țară în loc de farfurie. **8)** Vas mic de pămînt în care se păstrează sarea — A aștepta (reg.). **9)** Vestitul căpitan de vas din romanul „Moby Dick" al lui Melville — Vas de lemn, de lut ars, de metal sau din piele, rotund și turtit, cu gîtul scurt și strîmt, în care se ține băutura (pl.). **10)** A se scrînti (fig.) — Barbu Novac — Băutură tare. **11)** A avansa — Vas de lut ars sau de metal, de obicei cu gura largă, folosit în gospodărie pentru pregătirea și păstrarea bucatelor.

VERTICAL: 1) Recipiente de diferite forme și mărimi, care servesc la păstrarea și transportul lichidelor — Alte recipiente cu gura largă. **2)** Contribuție adusă de cineva — Vas metalic în care odinioară se servea sau se gătea mîncarea (reg.). **3)** Vasile Lungu — Vas de băut. **4)** Din nou — Vase mari. **5)** Vas de sticlă, de metal sau de material plastic, din care se beau lichide — Conținutul unei căni! **6)** Lingură mare și adîncă, cu coadă lungă, utilizată pentru a scoate supa din castron și a o turna în farfurie. **7)** Stație I.T.B. pe Șoseaua Giurgiului — Pahar special pentru bere. **8)** Vas de pămînt sau din bronz, în care se păstrau în antichitate unele lichide — Vas pentru păstrarea sau transportul lichidelor. **9)** Placă de argilă arsă pentru învelit casa — Nu-i recomandat să se bage... unde nu-i fierbe oala. **10)** Vas special cu apă în care se păstrează florile. **11)** Vas de sticlă cu pereți dubli, argintați, între care s-a făcut vid, utilizat pentru păstrarea unui lichid la temperatură constantă — Mercaptan. **12)** Vas de metal cu care se transportă lapte sau alte lichide — Gura marmitei!

Dicționar: ARN, AGON, ȘOHI, LSI, AHAB, LUICA, TIOL.

GHEORGHE TOIĂ ■ — **București**

Lupta psihologică depășește eșichierul...

MECIUL-REVANȘĂ

În toamna anului 1985, nici nu se încheiase bine meciul pentru titlul mondial de șah, că s-au și înfiripat discuții despre un nou duel între Garri Kasparov și Anatoli Karpov. Ex-campionul lumii revendica un drept pe care îl avuseseră și alți campioni mondiali și de care beneficiase pentru ultima oară cu cîteva zeci de ani înainte Mihail Botvinnik. Nici Tigran Petrosian, nici Boris Spasski și, cu atît mai puțin, Bobby Fischer n-au mai avut dreptul la un meci-revanșă după pierderea titlului. Dar A. Karpov insista... Nu reușea să se împace cu gîndul că numelui său nu i se mai asociază noțiunea de campion mondial. La capătul a 74 de partide jucate cu Karpov (2 întîlniri anterioare confruntărilor din CM, 48 partide în meciul „maraton" încheiat nedecis prin intervenția președintelui FIDE și suspendarea reuniunii și 24 de partide jucate în meciul prin care G. Kasparov a devenit cel de-al 13-lea campion al lumii), tînărul mare maestru din Baku nu voia să audă de un nou meci. Era acum campionul lumii și nu voia să ofere nici o revanșă. Dorea să se bucure pe deplin de succesul său, obținut la o vîrstă atît de fragedă pentru o asemenea supremație, la 22 ani. Era și plictisit, pe drept cuvînt, să-l aibă din nou în față pentru cîteva sute de ore pe același adversar incomod. Invoca regulamentul de desfășurare a CM specificînd faptul că fostul campion nu poate revendica un drept pe care nu-l are! Dar Federația internațională și-a spus cuvîntul, sprijinind cererea lui Karpov: ex-campionul nu fusese pus în situația de a-și recîștiga titlul deoarece timp de un deceniu nu a avut adversari pe măsură...

Deja în luna februarie „revanșa" era programată de către FIDE. În întreaga istorie a șahului mondial nu se mai întîmplase un asemenea caz: campionul să dețină titlul mai puțin de un an și să-l repună imediat în joc. Garri Kasparov a comentat pe larg problemele noii confruntări. Nu voia deloc să se creadă că i-ar fi teamă de o nouă întîlnire cu Karpov. Era convins de victoria sa. Dar i se părea nejustă decizia FIDE. În final, Kasparov a cedat dorinței sale de a-l învinge încă o dată pe Karpov și de-a fi un adevărat campion. Tratativele pentru meci au început sub însemnul condițiilor impuse de Garri Kasparov. Întotdeauna campionii lumii și-au impus punctele de vedere... Prin urmare, termenul de începere a meciului a fost schimbat pentru luna iulie, la fel și locul de desfășurare: Kasparov n-a mai dorit să joace la Moscova... și meciul s-a împărțit în două: prima parte jucîndu-se la Londra, cea de-a doua la Leningrad. Arbitrul întîlnirii a fost desemnat de comun acord de către cei doi adversari: marele maestru internațional vest-german Lothar Schmid, cel care a arbitrat și faimosul meci de la

Reykjavik dintre Boris Spasski și Bobby Fischer.

CINE-I MAI BUN?

Aceasta părea să fie întrebarea la care cei doi „K" voiau să răspundă în perioada pregătitoare a meciului prin performanțele realizate. Dorind să confirme faptul că întotdeauna a fost un campion-jucător, Anatoli Karpov s-a prins în vîltoarea marilor competiții. După turneul open de la Viena n-a fost prea mulțumit de jocul său. Nu-și ierta cîteva inexactități care i-au răpit jumătăți de punct prețioase. La puțin timp, mai apoi, Karpov a participat la cel mai puternic turneu internațional din istoria șahului, avînd categoria a 16-a. A cîștigat turneul de la Bugojno cu un punct avans, suferind doar o singură înfrîngere în fața lui A. Sokolov. Clasamentul final conține nume valoroase ale șahului mondial: 1. Karpov 8,5p (din 14 posibile), 2-3. Ljubojevici și Sokolov 7,5 p, 4-6. Portisch, Spasski și Iusupov 7p, 7. Miles 6p, 8. Timman 5,5p. Karpov a jucat extraordinar de bine. Specialiștii apreciau la încheierea turneului de la Bugojno că „Tolia" și-a revenit la valoarea lui adevărată și că practică un șah matematic, de mare exactitate. Se și pronosticau noile sale șanse în redobîndirea titlului pierdut.

Garri Kasparov n-a mai jucat un turneu internațional de trei ani, cam de atunci cînd a început să urce treptele ierarhiei mondiale. N-a avut timp din cauza noului regulament al desfășurării CM o dată la trei ani. Pregătirile sale pentru meci au conținut numeroase ore de analiză a meciurilor trecute, ore de inspirație și de creație în domeniul repertoriului de deschideri pentru a putea lansa noi idei și mutări. Kasparov s-a implicat în acțiunea de popularizare a șahului în țara sa și în lume. Nu a putut rezista propunerii făcute de profesorul său, Mihail Botvinnik, de a-l ajuta în dezvoltarea orelor la „școala de șah — Botvinnik", al cărei cursant fusese și el. A perfectat un meci de verificare, adversarul său, marele maestru englez Anthony Miles, acceptînd cu bucurie un duel cu cel mai inventiv și mai agresiv campion. La Basel meciul a avut șase partide. Kasparov a jucat magistral și a punctat în cinci partide, remizînd una singură. A. Miles declara după meci că a avut bune șanse de victorie și de egalitate în cîteva partide, dar Kasparov i-a năruit visele prin vigoarea cu care a abordat lupta tactică. După meci, A. Miles a analizat îndelung multiplele variante și a constatat cît de profund gîndește campionul lumii. În final, parcă scuzîndu-se, i-a spus: „Sper că nu v-am înșelat așteptările, sir." La care Kasparov i-a răspuns: „Din contra, Toni, chiar le-ați întrecut, am cules o jumătate de punct mai mult decît am calculat!"

Campionul a fost invitat și provocat la întrecere în numeroase localități din Europa occidentală. A susținut simultane cu copii, juniori, cu echipe divizionare, cu „mașini de jucat șah" și mereu a ieșit învingător. Cu ocazia susținerii unui simultan cu cei mai talentați opt juniori din RFG, Kasparov a acceptat provocarea televiziunii vest-germane și s-a supus unui așa-zis „test de inteligență". Campionul lumii a răspuns la toate întrebările de „nota zece", dovedind o memorie cu totul ieșită din comun, o putere de calcul formidabilă și... mult, foarte mult umor...

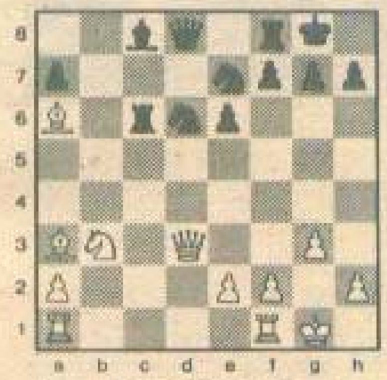

Diagrama nr. 1

ALB SAU NEGRU?

Cei doi adversari au sosit la Londra atunci cînd au crezut ei de cuviință. Au amînat interviurile pentru conferința de presă ce a urmat tragerii la sorți a culorilor în prima confruntare. Organizatorul principal al „episodului Londra" a fost marele maestru E. Keene. S-a pregătit totul în așa măsură, încît cei doi „K" să fie foarte mulțumiți. În două case izolate de zgomot s-au pregătit săli de antrenamente, biblioteci cu toate materialele necesare. Fiindcă Garri iubește badmintonul, în spatele casei se afla un teren special pe care, adesea, campionul își întreținea condiția fizica întrecîndu-se cu membri ai delegației sale. La fel făcea și Karpov pe „teritoriile sale", atîta doar că pe terenurile de tenis.

La „Park Lane Hotel" au avut loc primele evenimente. Într-o atmosferă sărbătorească s-a desfășurat ceremonia de deschidere. Au participat personalități marcante ale vieții politice, culturale și șahiste britanice, reprezentanți de frunte ai mișcării șahiste mondiale. Reuniunea a fost prezidată de doamna Margareth Thatcher, primul ministru britanic. Cei doi adversari erau evident marcați de importanța momentului. Campionul lumii purta un smoching alb, iar șalangerul un costum sobru. Mai agitat părea Karpov. Tragerea la sorți s-a efectuat într-un mod original. Karpov a descoperit cu satisfacție că va avea culorile albe în prima partidă. Kasparov era mulțumit că piesele albe îi vor aparține în... ultima partidă. Au urmat declarațiile făcute presei. Întrebat dacă „nu este obositor să te găsești totdeauna în fața aceluiași adversar?", Karpov a dat un răspuns diplomatic: „Aceasta va dura atît timp cît Kasparov și cu mine vom fi cei mai buni jucători ai lumii..." Campionul a ținut să precizeze: „Nu mă gîndesc decît la victorie, dar nu vă promit nimic..." Karpov a adăugat că dacă n-ar fi crezut în șansele sale, meciul

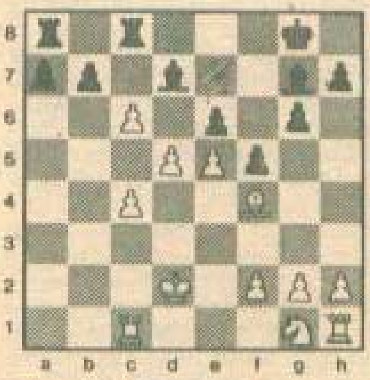

Diagrama nr. 2

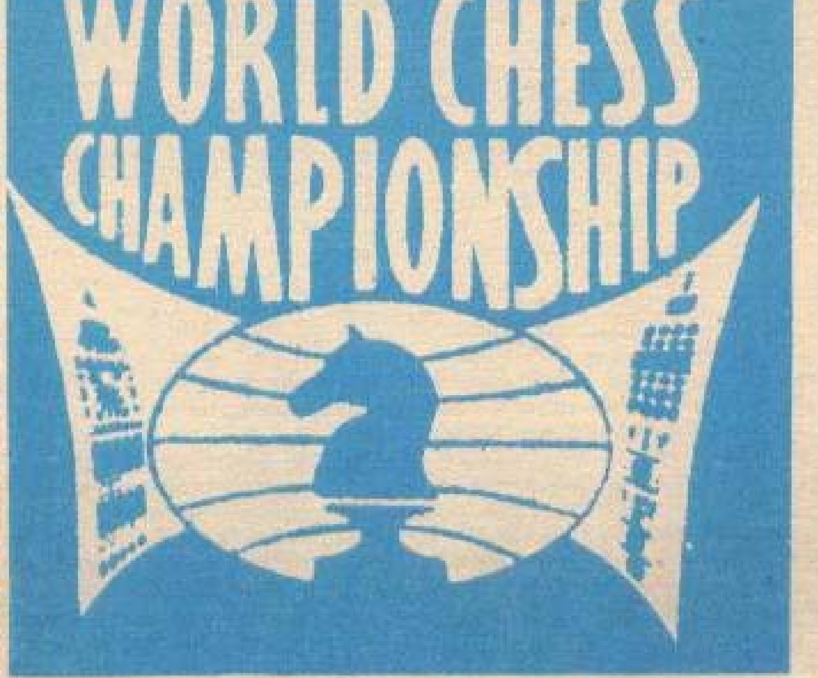

n-ar fi avut loc: „Altfel nu veneam la Londra!"

FOTOLIUL...

Pînă să înceapă meciul, fiecare din combatanți a „inspectat" sala de joc. Între trei și patru sute de spectatori puteau asista la întrecere. Scena era bine distanțată de public. Tabla de joc era de 50/50 cm și fusese fixată într-o minunată masă de lemn roșu. Sub masă, fără a deranja, fusese fixat un dispozitiv electronic ce avea să transmită instantaneu pe ecranele televizoarelor mutările marilor maeștri. Karpov a fost mulțumit. Kasparov a avut de protestat. Fotoliul nu-i convenea! Fotoliul, bată-l vina, intră în discuțiile specialiștilor. În Islanda, la meciul dintre Boris Spasski și Bobby Fischer, s-a folosit pentru prima oară scaunul rotativ. Fischer a venit la meci călătorind peste ocean însoțit de două fotolii special construite. Unul i l-a oferit adversarului său. A fost criticat de presă pentru cererea de-a înlocui fotoliul clasic, dar explicația sa a fost pe măsura dificultăților pe care i le făcea statura sa impozantă. Peste cîțiva ani problema fotoliului a fost reluată de Victor Korcinoi. S-a adresat în scris Congresului de la Manila cerînd schimbarea scaunului rotativ cu un fotoliu special, fix în care jucătorul să fie așezat cu ajutorul arbitrului... pentru a se evita conturbarea șahistului aflat la mutare prin mișcări repetate. Cererea sa nu a fost luată în considerare. Pentru a treia oară fotoliul a fost subiect de discuție. Kasparov l-a refuzat pe cel oferit la „Park Lane Hotel", explicînd că „este prea confortabil", „mi-e teamă să nu adorm..." Și-a ales un altul, după dorință!

„PLICTISITOARE CA O DUMINICĂ ENGLEZĂ..."

Așa a denumit marele maestru englez N. Short primul duel care a durat trei ore și jumătate. Kasparov avea piesele negre și purta un costum alb, Karpov avea chipul crispat și purta un costum gri. Kasparov a surprins jucînd Apărarea Grünfeld. După o oră și jumătate de la efectuarea primei mutări, se ajunsese de-abia la mutarea a 13-a și situația de pe tablă anunța egalitatea. Karpov avea o privire febrilă, deși păstra o atitudine rece, calmă practicînd un joc pozițional. Ziarele britanice tocmai îl denumiseră „un superman al inteligenței". La mutarea 21-a Karpov a propus remiză. Egalitatea s-a stabilit sub însemnul avantajului dinamic — e adevărat, minimal — al negrului.

„GRATUIT ÎN SALA DE JOC"

Federația britanică a decis ca începînd cu cea de-a doua partidă a meciului-revanșă elevii să poată intra fără a plăti fabulosul preț al biletului „în funcție de disponibilitatea de locuri". Kasparov a jucat cu albele pentru victorie. După 14 mutări avea avantaj minimal. Lupta în cele cinci ore de joc a fost încordată. Kasparov a gîndit mai mult, dar Karpov era pe cale să-l ajungă la timp. Avea probleme de rezolvat. Problemele tactice erau brodate pe un fond pozițional. Au urmat manevre de ambele părți, schimburi de piese și la întrerupere părerile erau împărțite: va cîștiga Kasparov, Karpov va remiza... La reluare N. Short declara că: „N-am înțeles nimic" din strategia campionului lumii, care „a refuzat de mai multe ori să joace mutarea care îi convenea cel mai mult". Remiza a fost consemnată la capătul a 52 mutări. Scor general 1:1.

OVAȚII LA SOSIRE...

Era într-o vineri. Doar două minute despărțea numerosul public de plăcerea de a urmări partida a treia. Kasparov și-a făcut apariția primul pe scenă. Publicul l-a primit cu ovații. Karpov a intrat în rolul de „căpitan al oștilor albe". Din nou Apărarea Grunfeld, deschidere rar întîlnită în meciurile candidaților. Albul păstra un ușor avantaj pozițional, cînd Karpov s-a decis să intre în final. La mutarea a 24-a, negrul avea avans de gîndire. După schimburi repetate, s-a ajuns în final de piese ușoare cu pioni egali pe ambele flancuri. Karpov a propus remiză. Kasparov a acceptat. Se jucase doar mutarea 35-a a albului. Publicul a fost nemulțumit: partida fusese prea scurtă, se vărsase „prea puțin sînge".

MESAJ ARBITRULUI

Partida a fost așteptată cu mult interes. Publicul era dor-

nic de spectacol, de luptă fără compromisuri. Cei doi adversari au sosit la masa de joc, și-au strîns mîinile și Apărarea Nimzowitsch s-a conturat. A fost ales sistemul Romanișin și lucrurile s-au încurcat rău. Emoțiile erau mari. Kasparov a folosit inițiativa în atac, Karpov și-a căutat mutări în manieră pozițională. După cinci ore de joc partida s-a întrerupt și secundanții celor două tabere au avut mult de lucru. Karpov a constatat că nu mai poate salva poziția și s-a decis să cedeze. Abandonul l-a comunicat arbitrului printr-un mesaj, evitînd astfel contactul cu Kasparov, pe care, în mod sportiv trebuia să-l felicite, dîndu-i mîna...

APĂRAREA NIMZOWITSCH

KASPAROV—KARPOV
(Partida a 4-a)

1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.Cf3 c5 5.g3 c:d4 (Printre partidele lui Karpov s-au întîlnit și continuările 5...Cc6 sau 5...Ce4.) **6.C:d4 00 7.Ng2 d5 8.Db3 N:c3 9.b:c3 Cc6!?** (Karpov a efectuat această mutare după 5 minute de gîndire. În această poziție era cunoscut planul, care începe cu sacrificiul temporar al unui pion 9...d:c4 10.Da3!, ales chiar de Karpov la olimpiada de la Lucerna cînd avea albele în fața lui Portisch, pe care l-a și învins.) **10.c:d5 Ca5 11.Dc2 C:d5 12.Dd3! Nd7?!** (15 minute i-au fost necesare lui Karpov pentru această mutare. Marele maestru internațional J. Nunn apreciază favorabil posibila continuare: 12...b6! 13.00 Nb7 14.Na3 Te8 15.c4 Cc7 cu ideea Na6, Cc4 ce oferă joc solid negrului.) **13.c4** (31 minute) **Ce7**(18) **14.00 Tc8**(26)

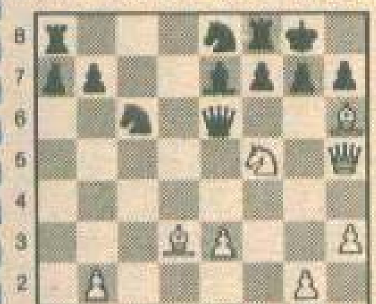

Diagrama nr. 3

15.Cb3! C:c4 16.N:b7 Tc7 (Albul a recuperat pionul sacrificat și trece acum la valorificarea avantajului deținerii perechii de nebuni.) **17.Na6!!** (Kasparov nu cedează o clipă inițiativa!) **17...Ce5 18.De3!**(14) **Cc4!?**(24) (Se testează intențiile albului sau nici Karpov nu vrea să cedeze tempoul? Kasparov nu acceptă varianta repetării poziției și nici provocarea 19.N:c4 T:c4 20.D:a7 deoarece negrul are compensație suficientă prin posibilul atac pe diagonala h1—a8.) **19.De4**(14) **Cd6 20.Dd3 Tc6 21.Na3! Nc8** (Vezi diagrama nr. 1. Neplăcut i s-a părut lui Karpov la 20... Db6 21.Cd4!) **22.N:c8 Cd:c8** (Negrul se apără în tranșee...) **23.Tfd1 D:d3 24.T:d3 Te8 25.Tad1 f6 26.Cd4!** (Albul are avantaj.) **Tb6 27.Nc5 Ta6 28.Cb5 Tc6 29.N:e7 C:e7** (Slab era 29...T:e7?? 30.Td8 Rf7 31.Tc8! T:c8 32.Cd6!) **30.Td7 Cg6**(11) **31.T:a7 Cf8 32.a4 Tb8 33.e3 h5 34.Rg2 e5 35.Td3 Rh7 36.Tc3 Tbc8 37.T:c6 T:c6** (După schimbarea perechii de turnuri concretizarea avantajului devine mai ușoară). **38.Cc7! Ce6 39.Cd5 Rh6 40.a5 e4** (Partida s-a întrerupt. Kasparov a dat mutarea în plic.) **41.a6** Karpov a cedat fără a mai relua jocul. Scor general 2,5:1,5 în favoarea campionului.

EGALAREA

Karpov nu a visat în răgazul dintre cele două partide decît la egalare. Nu mai credea că se va juca din nou Apărarea Grünfeld. Cu încăpățînare, Kasparov își susține din nou sistemul de joc și încearcă să schimbe recomandările teoriei moderne a deschiderilor dar nu reușește. Karpov e în mare formă, joacă extrem de bine și totul se termină în 32 mutări. Negrul cedează. Karpov egalează: 2,5:2,5.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV
(partida a 5-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 (Pentru a treia oară Kasparov alege căile de luptă ale Apărării Grünfeld și Karpov nu preferă nici de această dată recomandarea la modă 4.c:d5 C:d5 5.e4 C:c3 6.b:c3 ce duce la avantaj minimal pentru alb.) **4.Nf4 Ng7 5.e3 c5 6.d:c5 Da5 7.Tc1** (Mutare solidă cu bune recomandări în teoria modernă a deschiderilor. Greșit este în această poziție 7.c:d5?? C:d5! 8.D:d5 N:c3! 9.b:c3 D:c3 10.Re2 D:a1 11.Ne5 Db1! 12.N:h8 Ne6 13.Dd3 D:a2 și negrul obține atac. La egalitate invită varianta 7.Da4 D:a4 8.C:a4 Ce4 9.N:b8 Nd7 10.f3 N:a4.) **7...Ce4 8.c:d5 C:c3 9.Dd2 D:a2 10.b:c3** (Albul are avantaj de spațiu, pionii săi centrali împiedică dezvoltarea armonioasă a pieselor ușoare ale negrului.) **10...D:d2** (Kasparov schimbă damele neținînd seama de recomandarea teoretică 10...Da5! întîlnită într-una dintre partidele meciului candidaților la titlul mondial T. Petrosian—R. Fischer, Buenos Aires, 1971, cînd, după 11.Nc4 Cd7 12.Ce2 Ce5 13.Na2 Nf5? 14.N:e5! N:e5 15.Cd4 D:c5 16.C:f5 g:f5 17.00 Petrosian a avut avantaj foarte mare.) **11.R:d2 Cd7 12.Nb5 00 13.N:d7 N:d7 14.e4 f5 15.e5** (Albul mai are doar o singură datorie: dezvoltarea calului din g1.) **15...e6** (În practica turneelor s-a mai întîlnit 15...Tac8.) **16...c4 Tfc8 17.c6!** (Vezi diagrama nr. 2. Karpov sesizează faptul că nebunul din d7 și turnul din c8 se încurcă reciproc și croiește acțiuni periculoase.) **17...b:c6 18.d6!** (Acum cei doi nebuni ai negrului sînt total izolați de luptă.) **c5** (Nu era mai bine 18...g5!? 19.N:g5 N:e5 pentru că albul avea avantaj după 20.c5 Ng7 21.f4 h6 22.Nh4 e5 23.f:e5 N:e5 24.Ng3 f4 25.Cf3!! conform analizelor marelui maestru E. Vasiukov.) **19.h4 h6 20.Ch3** (12 minute) (Mult mai bine decît mutarea șablon 20.Cf3 deoarece albul intenționează plasarea calului

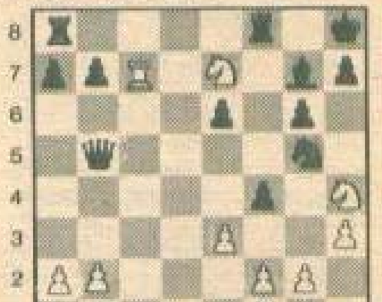

Diagrama nr. 4

în spatele pionilor săi centrali prin manevra Cg1-h3-f2-d3.) **20...a5 21.f3 a4**(11) **22.The1! a3 23.Cf2 a2** (Negrul caută contrașanse cu orice preț.) **24.Cd3 Ta3 25.Ta1**(10) **g5 26.h:g5 h:g5 27.N:g5** (Karpov a acceptat sacrificiul de pion avînd în vedere la 27...Tb8 ce complică jocul 28.Re2! cu avantaj clar. **27...Rf7 28.Nf4 Tb8 29.Tec1 Nc6 30.Tc3 Ta5 31.Tc2 Tba8 32.Cc1** și Kasparov se recunoaște învins.

APROAPE DE VICTORIE

Surpriză generală: 1.e4 reprezintă mutarea întîia a campionului. Karpov gîndește trei minute. Ce a pregătit? se întreabă cu neliniște și mută 1...e5. Se conturează Apărarea rusă. După 16 mutări albul are o poziție avantajoasă în ciuda pionului sacrificat. Karpov își izolează greșit dama pe flancul damei, Kasparov lansează un atac la rege. Evenimentele se precipită. Jocul se complică. Spectatorii se gîndesc că Garri este mai aproape ca oricînd de victorie și de realizarea unei partide strălucitoare, pe măsura premiului de frumusețe de 10 000 lire sterline oferit de Compania de asigurări de la Londra. Dar Karpov reduce atacul forțînd schimbul damelor, Kasparov își recuperează pionul sacrificat și partida se întrerupe. Conform pronosticului marelui maestru englez Speelman rezultatul nul apare pe fișa de concurs la capătul acestei palpitante partide.

PARTIDA A ȘAPTEA

Kasparov dovedește că are nervii foarte buni. Nu cedează stresului provocat de acuta criză de timp și nici poziției superioare a adversarului. Aflat în poziție foarte grea, Kasparov sacrifică o calitate pe doi pioni la mutarea a 35-a, complică jocul. Karpov intră în panica lipsei de timp de gîndire, comite greșeli și partida se întrerupe în poziție egală. Marele maestru olandez J. Timman aprecia că „s-au făcut mai multe greșeli decît în celelalte partide și nici unul dintre jucători n-a găsit strategia necesară".

GAMBITUL DAMEI

KASPAROV—KARPOV

(partida a 8-a)

1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Ne7 4.c:d5 e:d5 5.Nf4 (Cei doi „K" joacă această variantă fără să-și manifeste preferințele: cînd cu albul, cînd cu negrul. Cu culori inversate au apărat ideile gambitului și în partida a 20-a a meciului din toamna anului 1985.) **5... Cf6 6.e3 00 7.Nd3 c5 8.Cf3** (14 minute) **Cc6 9.00 Ng4 10.d:c5 N:c5 11.h3 N:f3!?**(8) (Iată o decizie neașteptată: prin schimbul la f3 negrul dă avantaj albului. Marii maeștri sovietici prezenți în sala de analiză a centrului de presă au criticat această mutare, apreciind nejustă renunțarea la perechea de nebuni.) **12.D:f3 d4!?** (Recomandarea teoretică tipică de eliberare.) **13.Ce4! Ne7?**(23) **14.Tad1!**(22) **Da5**(30) **15.Cg3!**(17) (Albul sacrifică în atac un pion făcînd efortul ocupării cîmpului f5. Părerile sînt împărțite în aprecierea valorii ultimei mutări a albului.) **15...d:e3 16.f:e3! D:a2!?** (Karpov acceptă invitația și capturează pionul a2 contînd pe o repliere rapidă pe flancul atacat al regelui.) **17.Cf5! De6** (Marele maestru E. Gufeld notează ca bun planul negrului, 17...D:b2? ducînd la catastrofă rapidă 18.Nh6 Ce8 19.De4!) **18.Nh6!! Ce8** (Mutare unică. La 18... Ce5 urma 19.D:b7 C:d3 20.C:e7 Rh8 21.N:g7 R:g7 22.Cf5 Rh8 23.T:d3 Tab8 24.Df3 cu mare avantaj la alb.) **19.Dh5!**(6) (Vezi diagrama nr.3) **g6** (O nouă mutare unică! Se amenința 20.N:g7 C:g7 21.C:e7 D:e7 22.D:h7 mat.) **20.Dg4 Ce5 21.Dg3** (Kasparov nu a ales, totuși, mutarea cea mai bună. Analizele au arătat că putea captura calitatea astfel: 21.C:e7 D:e7 22.N:f8 R:f8 și acum 23.Df4!! i-ar fi ușurat calea de concretizare a avantajului material. Revistele de specialitate sovietice apreciază corectă decizia lui Kasparov avînd în vedere marea criză de timp a ex-campionului lumii.) **21...Nf6! 22.Nb5**(10) **Cg7**(5) **23.N:g7 N:g7 24.Td6! Db3 25.C:g7 D:b5 26.Cf5 Tad8** (Albul are poziție superioară. Stegulețul ceasului negrului indică o criză alarmantă de timp. Mutările ulterioare ale lui Karpov sînt marcate de tensiunea „blitz"-ului final.) **27.Tf6 Td2? 28.Dg5 D:b2 29.Rh1!** (Mutare profilactică de apărare.) **Rh8??** (Nu așa! Karpov greșește decisiv. Analizele lui E. Gufeld considerau corect planul 29...Td7 30.Cd4 Te8! sau 30.Dh6 g:f5 31.T1:f5 Td1 32.Rh2 Dc1, cu contrajoc pentru negru, dar Kasparov ar fi putut cîștiga pe cale tactică astfel: 30.Ch6 Rg7 31.T6 f2 32.T:f6 T:f6 33.D:f6!! R:h6 34.Df4 g5 35.Df6 Rh5 36.g4 Rh4 37.Tg1!! h5 38.Dh8 cu mat la h5.) **30.Cd4! T:d4 31.D:e5** și arbitrul întîlnirii a constatat că negrul a depășit timpul de gîndire și, prin urmare, pierde partida. Este prima oară după mai bine de două decenii cînd în meciul pentru titlul suprem se pierde la timp o partidă. Victimă într-o situație similară a fost Mihail Botvinnik. Scor general după opt partide 4,5:3,5 în favoarea campionului.

DIN NOU „GRÜNFELD"!

„Noi nu sîntem superstițioși!" Așa își începe comentariul partidei fostul campion mondial, Mihail Tal, referindu-se la Kasparov, care, fie că a învins, fie că a pierdut, rămîne fidel propriilor convingeri. Nu degeaba se spune despre el că este un fanatic. Karpov a jucat fără pretenții deschiderea și egalitatea era evidentă. La mutarea a 20-a s-a propus remiză și fișele de concurs au fost semnate. Publicul nu s-a retras, deoarece imediat după partida a noua s-a organizat un interesant turneu de blitz (partide cu limită de timp de cinci minute) la care au luat parte și ziariști.

RAȚIUNI PSIHOLOGICE

Motivația psihologică este căutată în explicarea consumării inutile a trei minute numai pentru a efectua prima mutare. Primit cu aplauze de

Diagrama nr. 5

către public, Kasparov l-a neliniștit pe Karpov: 1.e4 sau 1.d4? Va urma joc deschis sau se vor duce tratative poziționale? S-a jucat 1.d4 și Karpov a ales „schema" Gambitului de damă, una dintre cele mai uzitate deschideri ale meciurilor pentru titlul mondial. Mutarea a 13-a a lui Karpov nu a fost cea mai exactă. Cînd s-a efectuat mutarea a 21-a a albului, secundantul lui Kasparov, marele maestru internațional I. Dorfman a intrat surîzînd în sala Centrului de presă afirmînd că-i place poziția albului. Dar avantajul lui Kasparov nu a progresat, el menținîndu-se minimal și la mutarea a 26-a. Kasparov a consumat mai mult timp de gîndire decît Karpov, dar nu a putut evita un final simetric de nebun contra cal. Nici o parte nu avea slăbiciuni. Poziția s-a întrerupt. Kasparov a scris mutarea secretă, a 45-a, iar apoi a propus remiză. Scor general 5,5:4,5.

PREMIUL DE FRUMUSEȚE

Un numeros public a asistat la cea de-a 11-a partidă a meciului. Karpov a „comis" la mutarea a 15-a „noutatea anului", după părerea marelui maestru J. Nunn. Noutatea teoretică nu l-a speriat pe campion. La mutarea a 24-a I. Dorfman aprecia avantajoasă poziția negrului. Era de așteptat victoria lui Kasparov. S-au făcut numeroase schimburi și a rezultat un final interesant, pe care Karpov nu l-a jucat la nivelul altor realizări ale sale. Marele maestru A. Miles era de părere că ex-campionul părea „intimidat" de Kasparov argumentînd: „Foarte des Karpov ajunge să găsească un avantaj în finalul partidei, chiar infim, dar care lui îi este suficient pentru a ajunge la victorie. Contra noului campion, aceasta se pare că nu mai merge..." Partida a fost foarte frumoasă și palpitantă. I s-a atribuit premiul de frumusețe fiind considerată strălucitoare. Cei doi jucători au împărțit suma de 10 000 lire sterline.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV

(partida a 11-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Nf4 Ng7 5.e3 c5 6.d:c5 Da5 7.Tc1 d:c4 8.N:c4 00 9.Cf3 D:c5 10.Nb3 Cc6 11.00 Da5 12.h3 Nf5 (Pînă aici s-a jucat totul ca în partida a 9-a. Karpov schimbă varianta 13.Cd4.) **13.De2 Ce4 14.Cd5!** (Se amenință atac asupra damei prin 15.Nc7.) **14...e5** (Obligatoriu.) **15.T:c6!?** (Noutate teoretică! Mutarea a fost executată foarte rapid de către Karpov, fiind evident că analizele de acasă îi dădeau mari speranțe în planul său. La mutarea naturală 15...b:c6 urma 16.Ce7 Rh8 17.C:c6 Db6 18.Cc:e5 Ne6 19.N:e6 D:e6 20.Dc2 cu joc foarte bun pentru alb.) **15...e:f4 16.Tc7!** (Mutare foarte dură.) **16...Ne6!** (Splendid! După 37 minute de gîndire Kasparov elimină pe rînd tentațiile 16...f:e3, 16...Cc5, 16...Tae8 sau 16...Cf6 și găsește cel mai bun plan, care ascunde și o poantă 17.T:b7? N:d5 18.Tb5 Cc3! 19.b:c3 N:f3 20.g:f3 D:c3! restabilind egalitatea.) **17.De1** (Albul propune schimbul damelor pe care negrul nu-l poate accepta fiindu-i defavorabil 17...D:e1? 18.T:e1 N:b2 19.e:f4 cu avantaj.) **17...Db5! 18.Ce7**(31) **Rh8 19.N:e6 f:e6 20.Db1 Cg5**(22) (Greșit era 20...Cc5? 21.C:g6 h:g6 22.D:g6 Cd7 23.a4! D:a4 24.Cg5 cu atac.) **21.Ch4**(28) (Vezi diagrama nr. 4) **21...C:h3!** (12) (Kasparov joacă la cîștig. Putea alege calea egalității prin 21...f:e3 22.Ce:g6 h:g6 23.C:g6 cu șah etern.) **22.Rh2 Dh5! 23.Ce:g6?! h:g6 24.D:g6** (4) (Și Karpov joacă la cîștig. Remiza survenea la 24.C:g6 Rg8 25.Ce7 etc.) **24...De5**(3) (Din nou mutare unică!) **25. Tf7!?** (41) (După prea multă gîndire Karpov nu vede o continuare mai simplă 25.T:b7! C:f2 26.Cf3 Df6 27.Dh5 Dh6 28.D:h6 N:h6 29.T:f2 f:e3 cu final aproximativ egal. Sau 25...f:e3 26.R:h3 T:f2 27.T:f2 e:f2 28.Df7 Dd4 cu șah etern.) **25...T:f7**(13) **26.D:f7 Cg5! 27.Cg6 Rh7 28.C:e5 C:f7 29.C:f7 Rg6 30.Cd6 f:e3 31.Cc4 e:f2 32.T:f2 f5 33.Ce3 a5 34.Rg3 a4 35.Tc2 Tf8 36.Rg4 Nd4 37.Te2 N:e3 38.T:e3 Tf2 39.b3 T:g2 40.Rf3 T:a2 41.b:a4** și cei doi adversari au convenit asupra remizei. Scor general 6:5 în favoarea lui Kasparov.

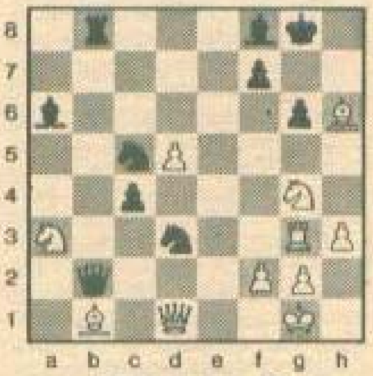

Diagrama nr. 6

PARTIDA A 12-A

Ultima confruntare a reuniunii de la Londra s-a desfășurat fără ca vreunul dintre marii maeștri sovietici să-și fi asumat vreun risc. Kasparov a condus „ostilitățile" și la mutarea a 34-a a propus remiză. Karpov a acceptat imediat și astfel „episodul Londra" s-a încheiat cu un punct avantaj pentru jucătorul din Baku, 6,5:5,5. După prima jumătate a meciului s-au făcut aprecieri asupra jocului prestat, asupra relațiilor dintre cei doi „K". Kasparov a făcut unele precizări ironice: „Scena este un loc public, unde noi nu putem lăsa să apară emoțiile noastre. E vorba doar de-a ne strînge mîinile, de-a deplasa pionii, de-a încheia partida, de-a ne strînge din nou mîinile și totul se termină..." adăugind printre altele că „oamenii pot crede că noi întreținem relații bune, astfel că eu nu pot denunța anumite aspecte rele din culise. Oamenii nu vor crede niciodată că este un război rece". Se pare că rivalitatea sportivă a depășit uneori eșichierul, dar „aceste probleme reflectă temperamentele noastre diferite, ceea ce este cu totul normal", a conchis campionul. Karpov a constatat cu sînge rece că „animozitățile nu sînt importante". Misterul privind relațiile dintre cei doi rivali a fost elucidat abia la sfîrșitul meciului...

„EPISODUL LENINGRAD"

La 3 septembrie era așteptată partida a 13-a, dar ea n-a avut loc. Karpov s-a folosit de dreptul la „time-out", nefiind recuperat fizic și moral după transferul Londra-Leningrad. Karpov a precizat că repausul de șase zile a fost insuficient

și „contra regulamentului", care prevedea șapte zile întregi. Un ziar local anunța că Anatoli Karpov suferă de o ușoară răceală, „aceasta nu este gravă, dar riscă, totuși, să se reflecte în jocul ex-campionului lumii". Kasparov nu avea probleme de sănătate. Se pare că robustețea sa fizică l-a făcut să suporte mai ușor călătoria de trei zile de la Londra la Leningrad. Campionul trebuia, totuși, să găsească o soluție: secondantul său, G. Timoscenko, renunțase să-i mai acorde sprijin. Motivul? Surmenajul. Kasparov nu a menționat data plecării sale... Trebuia înlocuit cu un om de încredere...

Au fost cazați, fiecare, într-o vilă beneficiind de condiții speciale de liniște și confort. Kasparov a locuit în vila clubului „Spartak", iar Karpov într-o vilă proprietate a clubului său TSKA. Erau însoțiți pînă la sala de joc de către organizatori, pentru a se evita eventuala aglomerație a doritorilor de autografe. Totuși, uneori — e drept, foarte rar — Kasparov acorda autografe. Meciul a conturbat transportul în comun la Leningrad. O linie de tramvai trecea chiar prin fața clădirii unde se purta lupta și organizatorii au decis ca pe parcursul disputării partidelor tramvaiele să fie deviate.

Campionul mondial, Garri Kasparov.

PARTIDA A 13-A

A debutat la ora 17. La Londra se juca de la ora 16... Sala de conferințe a Hotelului Leningrad era plină. Au asistat aproape 800 de spectatori, și totuși mulți au rămas pe afară, urmărind partida pe imensa tablă de demonstrație aranjată special. Din nou s-a jucat Apărarea Grünfeld. A fost o criză de timp comună, pentru ultimele zece mutări fiecare avînd ceva mai puțin de cinci minute. Kasparov avea inițiativă. Egalitatea s-a consemnat la mutarea a 41-a.

PARTIDA A 14-A

Marele maestru M. Taimanov, fost candidat la titlul mondial, învins de Bobby Fischer cu scorul record de 6:0, denumea această partidă drept „cea mai frumoasă dintre toate cele disputate începînd cu debutul meciului-revanșă, mai frumoasă chiar decît cea de-a 11-a", conchizînd «ea l-a costat multă energie pe Kasparov și l-a făcut să piardă un „time-out"». Partida s-a întrerupt și, după părerile specialiștilor (Suetin) „Kasparov va putea ușor concretiza avantajul său." Este evident faptul că, din nou, Karpov a fost victima crizei de timp; el a anunțat telefonic pe arbitrul principal al meciului că cedează fără joc.

APĂRAREA SPANIOLĂ

KASPAROV—KARPOV
(partida a 14-a)

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.00 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 00 9.h3 Nb7 10.d4 Te8 11.Cbd2 Nf8 12.a4 h6 13.Nc2 e:d4 14.c:d4 Cb4 15.Nb1 c5 16.d5 Cd7 17.Ta3 c4 18.a:b5. (Noutate teoretică). **18...a:b5 19.Cd4 T:a3 20.b:a3 Cd3** (Karpov a efectuat instantaneu mutarea, dovadă că sacrificiul de pion fusese îndelung analizat acasă.) **21.N:d3 c:d3** (Negrul a scăpat de durerile de cap provocate de „nebunul spaniol") **22.Nb2!?** (Campionul lumii nu acceptă pionul d3. La 22.C:b5

Diagrama nr. 7

Diagrama nr. 8

Diagrama nr. 9

negrul crea probleme fie cu 22...Na6 fie cu 22...Da5.) **22...Da5 23.Cf5 Ce5** (Marele maestru britanic Keene considera periculos atacul albului la 23...g6 24.Cb3 Da4 25.D:d3 g:f5 26.Dg3 Rh7 27.Df3.) **24.N:e5**(30) **d:e5** (Marele maestru E. Gufeld atribuia șanse negrului prin continuarea 24...T:e5 25.Cf3 T:f5!? 26.e:f5 N:d5.) **25.Cb3 Db6**(24) (La 25...D:a3 26.D:d3 sau la 25...Dc3 26.Te3 negrul nu mai putea egaliza șansele.) **26.D:d3** (Albul are poziție superioară. Karpov trebuie să demonstreze că perechea de nebuni este mai tare decît cei doi cai ai adversarului. Dar nu se vede cum!) **26...Ta8 27.Tc1 g6 28.Ce3 N:a3 29.Ta1 Ta4?!** (Poate mai corect ar fi fost 29...Rg7 30.Dc3 Nd6 31.T:a8 N:a8 32.Cg4 Dc7 33.Dd2.) **30.Cg4 Nf8 31.Tc1** (Vezi diagrama nr. 5. Se amenința Cc3—c5.) **31...Dd6?** (Aflat în criză de timp, Karpov greșește, mutarea sa ducînd la continuări forțate spre pierderea partidei. Nici 31...Ng7 nici 31...Ta2 n-au fost pe gustul specialiștilor, poziția negrului fiind neplăcută.) **32.Cc5** (11) (Negrul nu mai are scăpare!) **32...Tc4 33.T:c4 b:c4 34.C:b7! c:d3 35.C:d6 N:d6 36.Rf1! Rg7 37.f3 f5 38.Cf2 d2 39.Re2 Nb4 40.Cd3 Nc3.** Aici partida s-a întrerupt. Karpov a cedat fără a mai relua jocul întrucît pierde pionul d2, albul avînd final cîștigat datorită pionului d5 liber și apărat, dar mai ales în plus.

TENTATIVĂ NEREUȘITĂ

Scorul general era 8:6 înaintea partidei a 15-a. S-a jucat din nou „Grünfeld". Karpov a introdus o noutate teoretică la mutarea a 12-a; campionul nu a reacționat. S-a gîndit mult de ambele părți, s-a simplificat poziția, s-a recurs la nebuni de culori diferite și Kasparov a părăsit zîmbind scena. Karpov ratase o nouă încercare de a reduce scorul și finalul nu e departe.

„UN VERITABIL K.O..."

Karpov trece printr-o pasă neagră. Kasparov a dominat prima parte a partidei, apoi a fost silit să cedeze o piesă, dar soarta i-a surîs și a administrat o lovitură decisivă.

Marele maestru D. Bronstein spunea: „Karpov a jucat la cîștig, dar el a demonstrat încă o dată că-i lipsește suflul în cea de-a cincea oră de joc. Atunci își pierde sîngele rece și cade în zeitnot" (criză de timp). Kasparov conduce decisiv cu 9,5:6,5 înaintea ultimelor opt partide.

RIPOSTA ȘALANGERULUI

Karpov nu pare afectat după înfrîngerea suferită. Joacă în manieră clasică și-l prinde pe picior greșit pe Kasparov. Îl sufocă prin dominare pe toată tabla și specialiștii se întreabă cu mare mirare „de ce Karpov a așteptat partida a 17-a pentru a juca astfel împotriva deschiderii Grünfeld?" Ce s-a întîmplat? Karpov e de nerecunoscut, iar campionul a jucat ca un copil. Se mai pot întîmpla minuni? Meciul nu este încă jucat. Scor general 9,5:7,5.

APĂRAREA SPANIOLĂ

KASPAROV—KARPOV

(partida a 16-a)

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.00 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 00 9.h3 Nb7 10.d4 Te8 11.Cbd2 Nf8 12.a4 h6 13.Nc2 e:d4 14.c:d4 Cb4 15.Nb1 c5 16.d5 Cd7 17.Ta3 c4 (Această poziție s-a întîlnit și în partida a 14-a.) **18.Cd4 Df6 19.C2f3 Cc5** (Negrul obligă pe alb să clarifice poziția pe flancul damei, cedînd pionul b5 pentru activizarea pieselor sale.) **20.a:b5 a:b5 21.C:b5 T:a3 22.C:a3 Na6 23.Te3 Tb8 24.e5** (Albul începe acțiuni ofensive în centrul tablei.) **24...d:e5 25.C:e5 Cbd3** (Aici Karpov a gîndit 62 minute! Se pare că era nemulțumit de planul său de estompare a „nebunului spaniol", care a fost prea lent și Kasparov a avut suficient timp pentru a pedepsi inexactitatea în calcul.) **26.Cg4! Db6 27.Tg3! g6 28.N:h6** (Kasparov s-a năpustit în atac cu toate forțele.) **28...D:b2** (Vezi diagrama nr. 6.) **29.Df3! Cd7 30.N:f8 R:f8 31.Rh2** (Profilactic.) **31...Tb3** (Albul lăsase fără sprijin piesa din a3, dar Karpov a evitat s-o captureze de teama de a nu ceda cîmpul f6. Totuși el nu poate renunța la ideea capturării calului și pleacă din apărarea ultimei linii cu turnul.) **32.N:d3 c:d3 33.Df4 D:a3** (Totuși cu dama! Albul

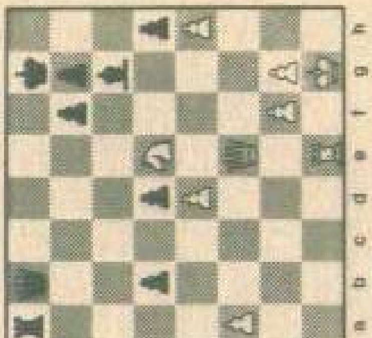

Diagrama nr. 10

are o piesă mai puțin și amenințările sale nu sînt încă decisive.) **34.Ch6 De7 35.T:g6! De5?? 36.Tg8 Re7** (Incredibil! Karpov se îndreaptă cu pași repezi spre pierderea damei. Karpov a avut mai mult timp de gîndire decît Kasparov, dar în ultima oră, cea de-a cincea a partidei, și-a pierdut stăpînirea de sine. La mutarea 32 a consumat 12 minute și, totuși, nu a evitat pierderea damei.) **37.d6! Re6 38.Te8 Rd5 39.T:e5 C:e5 40.d7 Tb8 41.C:f7!** și Karpov cedează.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV

(partida a 17-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Cf3 Ng7 5.Db3 d:c4 6.D:c4 00 7.e4 Ng4 (Kasparov alege o variantă foarte bine analizată în ultimul deceniu.) **8.Ne3 Cfd7 9.Td1 Cc6 10.Ne2 Cb6 11.Dc5 Dd6 12.e5 D:c5 13.d:c5 Cc8?!** (Dacă mutarea n-ar fi fost efectuată de Kasparov, campionul lumii, ea ar fi fost aspru criticată. Desigur, mai bine era 13...Cd7.) **14.h3 N:f3 15.N:f3 N:e5 16.N:c6! b:c6** (Albul are poziție superioară. Problemele negrului sînt irezolvabile: calul din c8 nu mai poate fi reintegrat în joc, pionii dubli de pe coloana c5 sînt slabi și împiedică activitatea de eliberare.) **17.Nd4 Nf4** (Negrul nu poate schimba singura sa piesă activă!) **18.00 a5 19.Tfe1! a4** (Ce altceva?) **20.Te4! Nh6 21.Ne5 a3 22.b3 Ca7 23.Td7!** (Vezi diagrama nr. 7. Pătrunderea turnului pe linia a șaptea este decisivă. Karpov joacă foarte exact nelăsînd nici o speranță adversarului său, care a jucat prea optimist 13...Cc8?!). **23...Nc1 24.T:c7** (A început „culesul"!) **24...Nb2 25.Ca4 Cb5 26.T:c6** (Pionii slabi ai negrului cad pe

rînd. Albul are avantaj decisiv. Kasparov nu are nici o cale de activizare a pieselor. Din nou stilul poziţional al lui Karpov se dovedeşte imbatabil. Negrul se sufocă din lipsă de mutări.) **26...Tfd8 27.Tb6!** (Karpov nu slăbeşte strînsoarea, menţine piesele grele.) **27...Td5 28.Ng3 Cc3 29.C:c3 N:c3 30.c6 Na5 31.Tb7** (Deşi este doar mutarea a 31-a negrul nu mai poate continua, poziţia sa este sub orice critică. Imposibil de explicat — matematic vorbind — jocul campionului lumii!) Kasparov abandonează lupta. **1:0.**

PREA DORNIC DE VICTORIE

Kasparov comite cea mai gravă greşeală psihologică din meci, el joacă numai pentru victorie, nu-l interesează remiza şi greşeşte, greşeşte. Este pentru întîia oară în meci cînd se punctează cu negrele şi se cîştigă două partide consecutiv. Specialiştii îl vedeau pe Karpov gata vindecat de „sindromul Kasparov"... A urmat un nou „time-out" cerut de Kasparov...

APĂRAREA NIMZOWITSCH

KASPAROV—KARPOV
(partida a 18-a)

1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.Cc3 Nb4 5.Ng5 Nb7 6.e3 h6 7.Nh4 N:c3 8.b:c3 (Varianta preferată a lui Kasparov, care i-a adus numeroase succese.) **8...d6 9.Cd2 g5 10.Ng3 De7 11.a4 a5 12.h4** (Kasparov atacă pe ambele flancuri!) **12...Tg8 13.h:g5 h:g5 14.Db3 Ca6** (Poziţia negrului nu are slăbiciuni, dar piesele sale nu cooperează perfect. Problema de bază a negrului rămîne adăpostirea regelui, care nu poate fi rocat din cauza pericolelor clare de-a cădea sub un atac năprasnic.) **15.Tb1 Rf8 16.Dd1 Nc6 17.Th2** (Nimeni nu va mai face rocada!) **Rg7 18.c5!** (Albul şi-a aşezat piesele pe cîmpurile cele mai bune. Acum deschide diagonala f1—a6 pentru nebunul sau nedezvoltat şi sacrifică un pion.) **18...b:c5 19.Nb5! Cb8** (O retragere forţată.) **20.d:c5 d5 21.Ne5 Rf8** (Regele negru e „rătăcitor prin lume".) **22.Th6 Ce8 23.Dh5 f6 24.Th7 Cg7 25.Df3 Rf7 26.Dh5 Rf8 27.Df3 Rf7** (O invitaţie spre remiză prin repetarea mutărilor. Kasparov nu o acceptă deşi gîndise prea mult. Iată o decizie nu prea înţeleaptă avînd în vedere situaţia din meci.) **28.Th6 Ce8 29.e4 g4** (Negrul poate respira mai uşor acum, a cîştigat un tempo important.) **30.Df4 N:b5 31.T:b5 Cd7 32.N:c7 C:c5! 33.De3 C:e4 34.C:e4 d:e4 35.N:a5 f5** (A rezultat o poziţie sălbatică. Albul controlează decisiv cîmpurile negre. Karpov se apără magistral şi, mereu, îşi îmbunătăţeşte poziţia. Kasparov nu mai are idei de atac. Vezi diagrama nr.8.) **36.Nb4 Dd7 37.Dd4 Ta7 38.Th7 Cg7 39.a5 Rg6!** (Regele negru a scăpat definitiv de sub atac şi soarta partidei se schimbă, albul va avea dificultăţi serioase cu securitatea propriului rege.) **40.D:d7 T:d7 41.Th4** (După schimbul damelor turnul alb de pe coloana h devine inutil, tot jocul se desfăşoară în centru. Izolarea turnului dă şanse decisive negrului.) **41...Tgd8!** (Aceasta este prima mutare efectuată după desigilarea mutării secrete a albului.) **42.c4 Td1! 43.Re2 Tc1 44.a6 Tc2 45.Re1 Ta2 46.Tb6 Td3!** (Analizele „statului major" al ex-campionului lumii sînt foarte exacte. Kasparov prelungeşte agonia regelui său, dar rezultatul final al partidei se conturează: victoria lui Karpov.) **47.c5 Ta1 48.Re2 Ta2 49.Re1 g3!** (Splendid! Negrul lărgeşte sfera de acţiune a turnurilor. Pionii liberi a6 şi c5 nu reprezintă un real pericol.) **50.f:g3 T:g3 51.Rf1 Tg:g2 52.Ne1 Tgc2! 53.c6 Ta1 54.Th3 f4 55.Tb4 Rf5 56.Tb5 e5 57.Ta5 Tb1 58.a7 e3, 0:1.** Albul cedează în faţa matului imparabil: 59...Tf2 60.Rg1 T:e1 mat.

Ex-campionul lumii, Anatoli Karpov

KARPOV FACE DECLARAŢII

„Sînt decis să mă bat pînă la capăt..." „N-au rămas de disputat decît şase partide şi scorul este de 9,5:8,5 pentru Kasparov. Cu alte cuvinte, situaţia mea este mai puţin confortabilă, dar ea este mai bună decît acum o săptămînă cînd conducea cu trei puncte şi, de aceea, astăzi, mai mult ca oricînd sînt decis să mă bat pînă la capăt..." Secundantul lui Kasparov, I. Dorfman, a făcut precizări: „Kasparov a jucat rău în partida a 18-a în care a lăsat să-i scape o victorie, apoi un rezultat nul. A dorit să cîştige cu orice preţ şi aceasta l-a costat scump. Dacă ar fi cîştigat această partidă victoria sa finală era deja asigurată, astfel interesul pentru meci e relansat, dar eu rămîn optimist."

Partida a 19-a s-a întrerupt după cinci ore de joc cu şanse mai bune pentru Karpov. Ex-campionul a afirmat că va cîştiga uşor. În sala de joc au răsunat pentru a treia oară consecutiv aplauze însoţite de: „Bravo, Karpov!"

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV

(partida a 19-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Cf3 Ng7 5.Db3 d:c4 6.D:c4 00 7.e4 Ca5 8.Ne2 c5 9.d5 e6 10.00 e:d5 11.e:d5 Nf5 12.Nf4 Te8 13.Tad1 Ce4 14.Cb5 Df6 15.Nd3 Cb4? (15...Ng4 oferea mai multe șanse negrului, după părerea unor mari maeștri din occident. Kasparov oferă o calitate, deși a calculat mutarea propusă, dar, nemulțumit de contrajocul pe care-l obținea, a optat pentru mutarea din partidă. Aparent 15...Ng4 duce la ciștig după 16.N:e4? D:f4 17.Nd3 D:c4 18.N:c4 N:f3 19.g:f3 N:b2. Complicațiile se ramifică la mutarea albului 16.Ne5! T:e5 17.C:e5 N:d1 18.Cd7 Dg5 19.T:d1 Cd2 20.Dc2 Cf3 21.Rh1 Cb4 23.De2 Cd4 24.C:d4 N:d4 și negrul are poziție excelentă. Albul putea continua cu 16.Ne5! T:e5 17.N:e4 Df4 18.C:e5 N:d1 19.Cd3 Dg5 20.f4 Dg4 21.h3 Dh5 22.Nf3 cu avantaj.) **16.Cc7! C:d3 17.C:e8 T:e8 18.D:d3 D:b2? 19.Tde1! Db4 20.Cd2 Da4 21.Dc4 D:c4 22.C:c4** (Negrul are greutăți mari din cauza legăturii calului pe coloana e.) **22...Nc3 23.Cd2 N:d2 24.N:d2 Nd7 25.Nf4 Nb5 26.f3! g5** (Aparent negrul ciștigă material, dar Kasparov nu putea juca 26...N:f1 27.R:f1 Cf6 28.T:e8 C:e8 29.Ne5! f6 30.d6! pentru că pierdea o piesă.) **27.N:g5 N:f1 28.R:f1 Cd6 29.Ne7! Cc8 30.N:c5 Td8 31.Te5! f6 32.Tf5 b6 33.Nd4 Ce7 34.N:f6 T:d5 35.Tg5 T:g5 36.N:g5** (Negrul este pierdut. Albul are un nebun foarte puternic și un pion in plus. Vezi diagrama nr.9.) **36...Cc6 37.Re2 Rf7 38.Rd3 Re6 39.Rc4 Ce5 40.Rd4 Cc6.** Partida s-a întrerupt. Kasparov a cedat fără a continua partida. Situația în meci s-a limpezit pe moment: egalitate. Cine va risca în continuare? Ex-campionul lumii, Mihail Tal, aprecia că „ultimele trei partide vor da decizia..." Convins de șansele sale, Karpov declara după încheierea cu remiză a partidei a 20-a: „un astfel de rezultat îmi convine", știind că mai are de două ori de jucat cu albele.

Lui Garri Kasparov i s-a oferit trofeul „Oscar" pentru performanțele anului 1985.

Încă un pas...

Karpov a părut crispat. A sosit cu întîrziere la partidă. Nu și-a asumat nici un risc. La întrerupere, Karpov avea un ușor avantaj pozițional. A fost o remiză în 46 mutări.

Nervii decid...

Partida a 22-a a demonstrat forța morală a campionului lumii, care a jucat egal cu gîndul la victorie. Karpov a fost nervos și nemulțumit de calea pe care a urmat-o. Avantajul albului se contura tot mai clar.

GAMBITUL DAMEI

KASPAROV—KARPOV

(partida a 22-a)

1.d4 Cf6 2.c3 e6 3.Cf3 d5 4.Cc3 Ne7 5.Ng5 h6 6.N:f6 N:f6 7.e3 00 8.Tc1 c6 9.Nd3 Cd7 10.00 d:c4 11.N:c4 e5 12.h3 e:d4 13.e:d4 Cb6 14.Nb3 Nf5 (Negrul a rezolvat problemele deschiderii, albul menține un ușor avantaj.) **15.Te1 a5 16.a3 Te8 17.T:e8 D:e8 18.Dd2 Cd7 19.Df4! Ng6** (Continuarea tentantă 19...Ne6 20.Te1 Cf8 21.d5! ducea la inițiativa puternică a albului.) **20.h4 Dd8 21.Ca4 h5** (Karpov este obsedat de-a preîntîmpina ofensiva albului.) **22.Te1 b5 23.Cc3 Db8 24.De3** (Se evită intrarea în final prin schimbul damelor, poziția lui Kasparov fiind superioară cu piese grele pe tablă.) **24...b4 25.Ce4 b:a3 26.C:f6 C:f6 27.b:a3 Cd5 28.N:d5 c:d5 29.Ce5!** (Vezi diagrama nr. 10. Poziția s-a simplificat prin numeroasele schimburi efectuate. Albul are avantaj. Realizarea lui nu este dificilă.) **29...Dd8 30.Df3 Ta6 31.Tc1 Rh7 32.Dh3! Tb6 33.Tc8! Dd6 34.Dg3 a4 35.Ta8 De6 36.T:a4 Df5** (Albul ciștigă un pion, singura șansă posibilă a negrului ar fi construirea unui eventual șah etern, dar...) **37. Ta7 Tb1 38.Rh2 Tc1 39.Tb7 Tc2 40.f3** (Taie orice contrajoc al negrului.) **40...Td2 41.Cd7** (Mutarea secretă.) **41...T:d4 42.Cf8! Rh6 43.Tb4 Tc4 44.T:c4 d:c4** (Schimburile sînt favorabile lui Kasparov, nebunul de alb al lui Karpov a devenit pe parcursul evoluției partidei o piesă care mai mult încurcă jocul, decît îl ajută).) **45.Dd6!** (Iată o mutare extrem de frumoasă ce ascunde pericole nebănuite la prima vedere) **45...c3 46.Dd4!** și negrul cedează. Se amenință șah și mat pe diagonala c1-h6, iar negrul nu poate evita dezastrul decît pierzînd mult material. Kasparov a preluat din nou conducerea în meci, înaintea ultimelor două partide.

Ovații pentru campion

Kasparov a abordat partida a 23-a de pe poziția jucătorului care joacă întotdeauna cu „remiza în buzunar". Karpov nu a putut trece de linia a cincea și s-a resemnat cu greu în fața situației de egalitate. La mutarea a 32-a Karpov a propus remiză. Meciul era jucat. Kasparov acumulase cele 12 puncte necesare pentru a-și păstra titlul de

campion mondial.

Ultima partidă

Deşi nu mai putea schimba soarta titlului suprem, această partidă putea influenţa doar ierarhia mondială Elo: Karpov ar fi trecut pe locul I în caz de meci nul. Karpov a încercat să cîştige şi n-a reuşit. Partida s-a încheiat remiză. Scor final: 12,5—11,5 în favoarea campionului mondial, Garri Kasparov, care îşi păstrează titlul.

Epilog

În primă instanţă Kasparov a asigurat pe delegatul FIDE că acuzaţiile aduse secundantului său, E. Vladimirov, potrivit cărora acesta ar fi furnizat informaţii în mod secret lui Karpov sînt false. Dar apoi l-a exclus din colectivul său de tehnicieni pe E. Vladimirov, cînd a constatat că acesta îşi depăşise atribuţiile prin faptul că avea transcrise toate analizele teoretice din Apărarea Grünfeld şi Nimzowitsch deşi, potrivit declaraţiilor campionului, „în echipa noastră este interzis să se recopieze analizele..."

MARGARETA MUREŞAN ■

ORI!

ORIZONTAL: 1) Au puncte de vedere diferite. **2)** Unde te mănîncă... sfinţii. **3)** Nucleul atomului! — Furcă de os — Un fleac fără conţinut! **4)** Trage cu cleştele — Unitate de volum — Trei fără un sfert! **5)** Aşa om mai rar (pl.) — Creaţie muzicală de salon. **6)** Aspru din fire — Pus sub semnul întrebării. **7)** Sortiment de apă minerală de masă — A scoate pui. **8)** Palindrom cu chiot (inf.) — Scripta manent — Conform obiceiului. **9)** Însemnat la mijloc! — Rezultat în deplasare — Centru meteoric! **10)** Formă de arc. **11)** Nişte nesimţiţi în felul lor.

VERTICAL: 1) O găsiţi la orice colţ de stradă (pl.). **2)** Apreciere echivocă. **3)** Cartea prin poştă (abr.) — Oameni de viitor — Spus pe la colţuri! **4)** Reprezentanţi ai prostului gust — Se aplică de regulă în caz de tamponare — Soluţii ignifuge. **5)** Norocul mult dorit — Specie mai rară de lin. **6)** Venit degeaba — Conjugat la timpul trecut. **7)** Tip de reproducere... ad litteram — Asta-i altă viaţă. **8)** Tip de atac tăios — Sub aripile cloştii — Deschis la fire. **9)** Stea în frunte — Pici mari (sing.) — Căţeii pămîntului (reg.). **10)** Raport cifrat. **11)** Ne fac pe plac.

Dicţionar: ALIN.

PAUL ROMAN ■ — **Cîmpina**

ŞOTRON

ORIZONTAL: 1) Vasul... fantomă — Sucită din fire. **2)** Artişti plastici, ale căror lucrări îşi găsesc sfîrşitul în foc — Dă şi el o bere. **3)** Stea... de mare. **4)** Joacă într-un picior... de se mişcă şi pietrele — Cochilie de melc! **5)** Toarnă la jgheab. **6)** Volum mare de poveşti, impresionînd pe cei mici (pl.) — Sprinteră în finală (!)... care înregistrează un timp bun. **7)** Trase la sorţi (sing.) — Tip de judecată nedreaptă. **8)** Om... de încredere — Un fel de veveriţă (pl.). **9)** Numere de revistă, prezentate publicului (în ansamblu!) — Arătătorul... mic. **10)** Arme descărcate... în aer! — Parcul cu păsări argintii (pl.).

VERTICAL: 1) Aria introductivă a unui ansamblu cameral — Legată în fiare. **2)** Imagini livreşti (sing.). **3)** Leac pentru scăderea temperaturii în felul său. **4)** Bandă prinsă în port — Jocuri de culori în alb-negru (sing.). **5)** Cuvînt... reprezentativ (!) — Cap în Jamaica! **6)** Rămasă... împietrită. **7)** Fie vorba... între noi — Tip de cărucior, cu greutăţi în deplasare. **8)** Transmite reportaje de pe teren — Umiditate atmosferică ridicată. **9)** Pui de lele! — Călător... extraterestru. **10)** Gardă inversă — Protagonistele unor raiduri aeriene, de mare anvergură.

CONSTANTIN ŞUŢA ■ — **Oradea**

BOȘTINARII

La despărțire moșul Roman Adam din Sebeșul de Jos mi-a dat, în loc de rămas bun, amîndouă mîinile sale, amprentele palmelor sale făcute din ceară galbenă. Așa ceva n-am mai văzut niciodată. Poate dacă aș vorbi cu meșterii sculptori, turnători în bronz, de la Atelierele fondului plastic aș reuși într-o bună zi să obțin după acele mănuși de ceară mîinile moșului Roman turnate în bronz. Niște mîini bătrîne pe care mi-ar plăcea să le alătur celebrelor mîini ale lui Rodin. Mîinile unui om care a trăit toată viața dintr-o meserie pe cale să se topească asemenea fagurilor puși la soare, asemenea luminării care a ars pînă la capăt. Merită să rămînă aceste mîini deasupra unei lungi istorii a unei meserii esențiale, multimilenare a poporului român și care ar fi păcat să se oprească acum și aici. Dar încă nu e prea tîrziu. Pentru aducere aminte niciodată nu e prea tîrziu. Iar acolo unde începe esențiala aducere aminte poate începe și o nouă pregătire pentru un invincibil viitor.

* * *

E un soare cum n-a mai fost demult în Sebeșul de Jos la capătul apusean al munților Făgăraș. Moș Roman Adam se uită către Fătu și Ionelu peste vîrfurile cărora se prăvale lumina ca o cascadă cerească și apoi își vede liniștit de treabă pe lîngă căruță. Are abia 73 de ani și de o viață întreagă face același lucru pe o vreme ca asta. Vorba cîntecului: „omu bun și vremea bună/rareori se adună" iar vremea bună înseamnă în codul milenarelor maniere elegante ale țăranului, vreme de muncă. Trebuie să dea zor cu pregătirile. Mai e de pus o potcoavă la cal, obada roții din spate trebuie cercetată dacă mai ține la drum lung, să nu uite de leuca din dreapta și, desigur, carîmburile. Săptămîna ce vine, îndată după culesul cucuruzului, pleacă în țară și rămîne iar lelea Ana singură, așa cum mai mult singură a fost o viață întreagă.

De la un timp vor începe să sosească sacii cu boștină. Lelea Ana se va uita la tichetele lor și așa va cunoaște în ce punct din țară se află omul ei, în ce direcție se îndreaptă și cam cît ar trebui să treacă pînă se va întoarce acasă. Dacă sacii sînt trimiși din Reșița, înseamnă că mai are de gînd să străbată cale lungă, dar dacă sînt puși din Oravița, ăsta e semnul ei că de aici încolo face ocolul către casă și începe să-l aștepte zi și noapte, cu acel suflet de zi și acea așteptare de noapte matriarhaică a femeii dintotdeauna care-și știe omul pe drum, oricît de departe ar fi, are semnul ei sigur că e pe drumul către casă. Și dacă trec trei săptămîni și nu mai răzbate nici un semn și nici stăpînul semnelor nu ajunge acasă, „începi să te perpelești, ia, așa începi să te perpelești ca peștele viu pe frigare".

Greu pătrunde o fată străină într-un neam de boștinari. Cînd se mărită fetele boștinarilor, părinții le dau zestrea în ceară. Nici tu perne înflorate, cergi și țoluri de lînă ca la nunțile oierilor, nici ștergari sau haine pentru tot restul vieții, care umplu de obicei lăzile de zestre ale fetelor de la țară, nimic altceva în căruța ce o duce pe mireasă la casa mirelui ei decît turte burduhoase de ceară. „Cîtă ceară a dat cuscru Ilie cînd și-a măritat fata?" Cel puțin 200 kg. Sub 200 n-a dat nici un boștinar zestre de cînd e lumea.

Ceara e aurul boştinarului, cecul lui pe-o viaţă, valuta lui forte convertibilă oricînd şi oriunde. Dacă se ivea cazul ca o fată de gugulan să intre într-un neam de boştinari, părinţii ei trebuiau să-şi vîndă boii, vitele, oile, pămîntul şi să cumpere ceară. Cel puţin 200 kg de ceară. Acum nu că fetele gugulanilor n-ar fi fost la fel de frumoase sau harnice sau părinţii lor n-ar fi avut ce să vîndă pentru o căruţă de ceară de zestre, nici vorbă! Din cu totul alte motive, rari erau gugulanii care reuşeau să intre într-un neam de boştinari sau o fată de boştinar să-şi ia un gugulan. Fata de boştinar ştia de mică meseriç. Dacă ieşea din neamul boştinarilor şi nu practica meseria pentru care era crescută din leagăn, era pentru părinţii şi neamurile ei o pierdere incalculabilă, un fel de investiţie pe termen lung, pe cel mai lung termen cu putinţă, rămasă neacoperită. Pe de altă parte, ieşind din rîndul neamului ei, rămînea pentru feciorii boştinarilor un mare gol, miresele lor erau oricum numărate, ei nu puteau să-şi aleagă mirese din alte sate din Mărginime sau să-şi aducă din ţară pentru că în toată ţara nu mai există poate decît un singur sat de oameni care să ştie ce-i boştinăritul. Iar femeia boştinarului nu e deloc o femeie obişnuită. Se întîmpla ca ea să se mărite, şi a treia zi după nuntă, omul ei să plece în ţară şi ea să rămînă singură. Dar nu numai despre această singurătate e vorba ci mai ales despre munca pe care ea trebuia s-o cunoască şi pentru care era pregătită de mică.

Aşa că lelea Ana şi-a luat după datină un boştinar, aşa cum a făcut şi mama ei şi muma şi strămoaşa ei, aşa cum boştinari se ştiau toţi ai lor, neam de neamul lor pînă-n a şaptea viţă şi sămînţă. Şi la cîteva zile de la nuntă a rămas şi ea singură. Şi a lucrat pămîntul, a crescut copiii, a primit sacii de boştină trimişi din ţară de soţul ei, a depozitat boştina cum numai o soţie de boştinar ştie, „altfel se strică marfa," a trimis sacii goliţi înapoi în ţară, a topit boştina la teascul lui Relea Adam şi a stors-o de ceară după o tehnică pe care iarăşi numai o soţie de boştinar o cunoaşte aşa cum tot numai ea ştie cum se obţine ceara solară, cît timp trebuie să stea fagurii în bătaia soarelui pînă se prelinge pe scoc ceara curată sută-n sută, ceara nefiartă, obţinută doar prin puterile albinei şi ale luminii soarelui din toiul verii. „Omul meu pleca primăvara fără să ştie unde am arat şi am semănat şi se întorcea toamna să mă întrebe ce-am cules şi cum a fost în anul acela rodul pămîntului".

* * *

Moşul Roman Adam se va urca aşadar în căruţa cu şiriga bine burduşită de fîn, plină de saci mari de cînepă şi va porni în ţară după boştină, ducînd cu el ceară pentru stuparii cei mari ai Banatului. Cînd e mană multă în flori, albinele fac multă miere, fagurii trebuie storşi cît de des şi atunci se strică iar albinele nu primesc fagurii dacă au cea mai mică imperfecţiune. Îi resping, nu depun miere în fagurii aceia. Ei trebuie imediat schimbaţi. Pe acei faguri stricaţi îi cumpără boştinarul. Şi aşa cum albinele adună de pe cîmpuri, dealuri şi păduri

COMBINAŢII LA PĂTRAT

ORIZONTAL: 1) Locuri rezervate pentru odihnă şi tratament — Dincolo de pod. **2)** Unităţi de ceasornicărie. **3)** Degradat cu timpul — Limite de repertoar! **4)** Ieşit bine la pietre (într-un caz aparte!). **5)** Luptători activi pentru pace în S.U.A. — Prima chemare a femeii. **6)** Trasă la faţă — Primii arbitri de parcurs la marş! **7)** Prinse în vîltoare! — Chemarea procurorului cînd e vorba de infracţiuni. **8)** Tehnică de război — Cuprinse într-un plan de anvergură. **9)** Produse de serie — Nelipsit în competiţiile de masă... la popice. **10)** Scobitori de lemn — Izvor de viaţă nouă.

VERTICAL: 1) Săritor la înălţime. **2)** A pregăti terenul — Neam de trac. **3)** Păstrată în taină — Formulă de încheiere la... teoria chibritului. **4)** A face ceva folositor — Articol masculin... în ultimă instanţă. **5)** Punere de acord pe... plan internaţional. **6)** Ultimul sosit din competiţie! — File de... preistorie. **7)** Dată... la multiplicat — Actualitatea la zi. **8)** Dinamica corpurilor solide — Merg la destinaţie. **9)** Talpă la picior! — Cere reparaţii. **10)** Mobile... incomode, parol! — Ultima replică!

COLEA HERESCU ■ — Bucureşti

preaplinul florilor, boştinarii au împrumutat ei înşişi cîteva din destinul albinei lărgind cîmpul de acţiune al stupului la dimensiunile unei ţări. Ei adună faguri nefolositori, boştina, din întreaga ţară. Satul Sebeşul de Jos din Mărginimea Sibiului e un stup de boştinari care, îndată ce ies primele albine primăvara din stup, ies şi ei din urdinişul satului lor şi roiesc către toate marginile ţării în căutarea boştinei.

Cînd moş Roman Adam era mai tînăr, existau în satul lui vreo două sute de boştinari. Fiecare dintre ei moştenea de la cei dinaintea lor, din moşi strămoşi, un colţ de ţară de unde trebuia să adune boştina. Aşadar cîndva, cu mult înainte, s-or fi adunat toţi boştinarii acelui sat şi ai acelui timp şi şi-au împărţit ţara în cîte familii de boştinari avea satul. Fiecare familie avea „ţara" ei şi era o lege şi un blestem ca nici unul să nu calce în „ţara" celuilalt şi să stringă boştina de acolo. Două lucruri extrem de importante pentru destinul acestei fabuloase meserii sînt clare pînă aici. În primul rînd, pentru a împărţi întregul teritoriu al unei ţări între familiile unui sat aceasta presupune o cunoaştere absolută a întregului teritoriu al ţării. Dar boştinarii băteau într-o anumită vreme nu numai drumurile noastre, ci şi ale continentului. Tatăl lui Adam umbla prin lume, prin părţile Iugoslaviei, „acolo era ţara lui", şi a făcut chiar un teasc de stors ceara la Vârşeţ. Cu siguranţă că pe vremurile cine ştie cît de adînci şi temeinice ale etniei noastre, albinăritul şi boştinăritul au fost o ocupaţie esenţială ca şi agricultura şi vînătoarea sau păstoritul. Dacii, după cum scriu documentele antichităţii, erau renumiţi crescători de animale, producători de grîne, miere şi ceară. La ce era nevoie de atîta ceară? Să ne gîndim doar că înainte de curentul electric şi înainte de folosirea petrolului, uleiului şi seului în opaiţe, iluminatul întregii istorii şi preistorii s-a făcut cu lumînări de ceară. Boştinarii puteau fi, prin călătoriile lor, un fel de ambasadori geografi ai noştri poate chiar în multe colţuri ale lumii. Satul Sebeşul de Jos are şi o colonie, pe undeva pe lîngă Timişoara, un sat întreg format din foştii boştinari ai Sebeşului. Putea satul acela nou întemeiat de oamenii de munte ai Sebeşului în plină cîmpie bănăţeană să se numească altfel decît „Albina"? Nimic mai frumos decît acest nume care omagiază izvorul de miere şi ceară al pămîntului şi în egală măsură meseria de bază a descălecătorilor din Mărginime.

În al doilea rînd, se face evidentă în această împărţire a ţării din punctul de vedere al boştinarilor, absoluta echitate a meseriei. Toţi boştinarii trebuiau să trăiască, trebuiau să aibă din ce trăi. Mai mult chiar decît o cunoaştere perfectă a geografiei întregului spaţiu pe care îl străbăteau, se poate bănui cu uşurinţă existenţa unei evidenţe a densităţii stuparilor pe unitatea de spaţiu care revenea fiecărui boştinar. Căci întinderea unei „ţări", mărimea ei, putea varia după cît de bogat în faguri era acel loc. Şi mai presus de toate acestea, tulburătoare de-a dreptul mi se pare simpla idee că atunci cînd murea un părinte, el lăsa cu limbă de moarte moştenire prin testamentul său, pe lîngă cele rînduite de buna-cuviinţă să rămînă fiilor, casa, grădina, pămîntul, uneltele de muncă, vacile, oile sau caii, acel părinte adăuga la zestrea moştenită de el însuşi din strămoşi şi un colţ de ţară românească. Pe umerii boştinarului apăsa, aşadar, răspunderea asupra unui teritoriu românesc anume pe care trebuia să-l administreze şi să-l grădinărească din punctul de vedere al fagurelui de albină şi să-l lase mai departe urmaşilor săi.

Dar fiii primeau de la părinţi moştenire nu numai simpla suprafaţă geografică a acelei „ţări" boştinare ci şi relaţiile de producţie pe care le moşteniseră la rîndul lor din bătrîni şi le cultivaseră o viaţă întreagă, ceea ce era la fel de important. Fiecare boştinar îşi avea stuparii săi, la fel cum stuparii nu îşi confundau niciodată boştinarii dacă s-ar fi întîmplat cumva vreodată careva străin să intre şi să fure din altă „ţară" decît cea moştenită prin tradiţie. Iar aceste relaţii sînt de-o frumuseţe şi de-o omenie cum numai poporul din această parte de lume a putut inventa sub soare. Uneori, de exemplu, stuparii aveau nevoie de multă ceară pe care nu o puteau plăti imediat decît după ce-şi vor fi vîndut şi ei din belşugul de miere al acelui an şi lucrul acesta se întîmpla mai ales primăvara sau toamna. Atunci boştinarii le dădeau ceara **pe încredere** şi stuparii le-o plăteau abia în toamna sau primăvara celuilalt an, cînd aveau şi ei rînd mai bun de plată. Şi acum are moş Roman marfă în trei locuri din ţară de unde urmează să-i vină banii. De-o viaţă întreagă a trimis ceară acolo de unde a primit scrisori şi a dat mereu pe încredere şi niciodată nu i s-a întîmplat să nu-şi primească, mai devreme sau mai tîrziu, banii. Drumurile boştinarilor prin ţară erau tot atîtea drumuri ale omeniei şi încrederii omului în om, indiferent dacă se cunoşteau sau nu, dacă s-au întîlnit o dată sau nu se vor mai întîlni niciodată căci dacă se întîmpla ca vreun datornic să moară de toamna pînă primăvara, datoria era plătită cu toată siguranţa de fiul său. Există aşadar într-o viziune românească a lumii pe lîngă drumul sării, al aurului, al cărbunelui, al petrolului şi al altor materii prime atît de înfrigurat căutate azi şi un drum al omeniei şi încrederii umane asupra căruia trebuie să veghem cu aceeaşi putere să nu se părăginească niciodată. Aşa că moş Roman Adam bate şi azi la cei 73 de ani ai săi drumurile ţării strigînd prin sate, la fel ca alţi boştinari, „hai la ceară pe datorie/ pînă la Sîntămărie!"

„Țara" lui moș Roman e tocmai prin părțile Severinului. Măierenii au Țara Dobrogei, alții se opresc la Bălțile Brăilei, Bobeș se întinde peste Țara Făgărașului și a Bîrsei, Gruia stăpînește Oltenia, Tănase are Focșanii, ai lui Frăsie au Țara Crișurilor de la Arad pînă la Carei (sînt trei frați), Luca Nicolae ținea Țara Hațegului și părțile Hunedoarei, Ritivoii sînt cei mai vechi boștinari, cu Romaneștii și Poienarii, și domnesc peste Țara Oașului, iar alții se resfiră peste Bucovina și Moldova toată. Și acum are moș Roman un cal și o șaretă la Mindea Ion din satul Soceni din Banat. Le-a lăsat acolo să nu le mai poarte atîta amar de drum peste munți. Căci dacă veți lua o simplă hartă geografică a României și veți încerca să urmăriți cu degetul cîți munți și cîte văi străbate moș Roman pornind de pe Olt, din dreptul trecătoarei Turnu Roșu și ținînd tot în umbra Carpaților de Miazăzi pe sub Cindrel și Șureanu, pe sub Retezat sau alteori intersectînd Apusenii pe sub munții Poiana Ruscăi și apoi îndreptîndu-se spre sîrbi prin Gătaia și ținînd-o în jos spre Oravița, trecînd peste rîurile Bîrzava, Nera și Caraș, pînă la Moldova Nouă pe Dunăre și apoi din Berzasca ocolind munții Almăjului pe la Orșova ca să se întoarcă pe sub munții Cernei către casă, ca să nu se perpelească Ana, soția lui, veți constata că multă cale de țară și mult Banat a străbătut omul acesta într-o viață de om încît „numai căruța asta ar putea spune dacă într-o bună zi ar începe să povestească".

*

Boștinarul e un fel de Ulise al nostru fără nume dar spre deosebire de eroul grec care a colindat mările, el e un navigator al munților și al văilor. Și dacă un instinct adînc îl face pe moș Roman s-o ia din loc cînd vine primăvara, un instinct la fel de adînc și inexplicabil ca acela care îi face pe țipari să traverseze o dată pe an oceanul planetar pentru a-și depune ouăle într-un singur loc de pe pămînt, la izvoarele Amazonului, și apoi să moară la capătul călătoriei ca o încununare a ei, dacă un instinct similar îl scoală din așternutul iernii pe boștinar și-l îndeamnă dinăuntrul sîngelui la drum lăsînd aratul și semănatul în seama femeii sale ca pe niște treburi prea mărunte față de prestigiul și prestanța călătoriei sale, nu ar putea fi toate acestea dovezi că boștinarul are conștiința unei prevalențe preistorice a meseriei sale față de care agricultura e o ocupație matriarhală? Sau nu e aici încă o dovadă nescrisă, așa cum sînt toate marile legi ale omeniei românești, că odată și odată am fost un popor atît de mare pe pămînt încît era nevoie de călătorie anuală, poate rituală, să ne cuprindem măreția unității și identității noastre?

Cele două sute de boștinari plecau din Sebeșul de Jos la drum, fiecare spre „țara" sa, călcînd granițele oficiale și instituindu-și plasa unei împărțiri administrative proprii, a unei administrații teritoriale făcute din unicul punct de vedere al mierii și fagurelui, al albinei. Pe ei nu-i interesau formele convenționale de relief, pe hărțile lor munții, apele, pădurile nu erau decît repere convenționale ale călătoriei, simple accidente. Geografia boștinarilor avea ca semne unice de relief munții de faguri, pădurile de roiuri de albine, pîraiele de miere, hărțile lor structurau țara românească în zigzaguri asemănătoare zborului albinei printre flori, pe cîmpuri și pe dealuri.

Plecau, așadar, primăvara la drum din Sebeșul de Jos, plecau poate toți deodată sau în grupuri mari (să ne imaginăm o clipă drumul satului plin într-un zori de zi cu două sute de căruțe), mergeau deci o bună bucată de drum împreună, apoi la fiecare răscruce, grupuri din ce în ce mai mici o apucau în altă direcție urîndu-și alături de drum bun, spor la faguri, noroc la boștină. Iar din acest punct de vedere, satul Sebeșul de Jos era un fel de capitală a fagurelui și a cerii. Boștinarii plecau primăvara în toate direcțiile, spre toate ținuturile locuite de români stupari sau de stupari români, în felul în care pleacă săgețile pe hărțile Tarom de pe aeroportul Băneasa spre toate județele României. Da, Sebeșul de Jos era un fel de aeroport național și, cine știe, poate chiar internațional, de pe care își luau zborul căruțele boștinarilor cu șirigile burdușite de fîn spre toate zările românești în care bîzîia o albină, în care roiuri de albine învredniceau cu mana strînsă de pe flori fagurii grei de miere. Iar cînd se întorceau boștinarii, toți deodată sau în grupuri (imaginați-vă acum căruțele lor vîrfuite cu saci mari de boștină și mirosul care se instaura voievodal pentru mult timp pe văile pe care le străbăteau), aduceau în suflet nu numai întîmplările și poveștile din „țările" lor ci mai ales o bucată de hartă trăită a marelui pămînt al Țării, iar iarna cînd se întețea toiul poveștilor în preajma sărbătorilor, cînd toți cei două sute de boștinari se adunau la un loc în jurul unui foc (trebuiau să se adune ei toți laolaltă, trebuia să aibă ei un fel de adunare generală a breslei, un fel de congres anual al experienței lor cînd *puneau țara la cale* — și iată o expresie inventată cu toată siguranța de boștinari!), fiecare scotea din sîn nu numai întîmplările călătoriei aceleia ci și bucata de „țară" sufletească pe care a trăit-o și astfel colț lîngă colț, județ lîngă județ, munte de munte, vale lîngă vale, unificau marea întindere a țării românești reconstituind din cioburi, acolo într-un sat micuț de sub uriașii munți ai Făgărașului, vasul întreg, vasul preaplin al patriei române. Cu mult

înainte ca țara să fie iar întreagă cum a fost pe vremea lui Burebista, boștinarii o unificau continuu cu drumurile lor ca niște superbe exerciții de unificare, călcînd hotarele strîmbe și punîndu-și propriile lor hotare de ceară și miere peste amarul unei îndelungi și nedrepte istorii, dobîndind astfel măcar într-unul din miile de sate românești, în Sebeșul de Jos, sub vîrfurile cele mai înalte ale Munților Carpați, imaginea întreagă, harta din nou întreagă a României.

Există astfel un sat în România dinăuntrul căruia țara n-a fost văzută niciodată hăcuită de granițe false, un sat în sinul căruia țara a supraviețuit întreagă de-a lungul zbuciumatei sale istorii de la Burebista încoace, o Românie în miniatură în care fiecare om al său era reprezentantul unui județ sau al unui colț mai mic de țară, o Românie sintetică, o Românie comprimată, ca să mă exprim așa, a cărei menire nu era alta decît să vegheze ca atunci cînd Țara va fi în primejdie, ea să poată fi din nou reconstituită așa cum dintr-o celulă vie a unui țesut, din uriașele stocuri de informație și energie genetică ale unei singure celule vii poate fi reconstituit întregul organism din care face parte acea celulă.

Cîtă vreme avem în dragii noștri Munți Carpați sate ca Sebeșul de Jos și călători de suflet ca și boștinarii, avem îndestulătoare merinde sufletească pentru o veșnicie!

ION ZUBAȘCU ■

CÎNTĂREȚI AI SCENEI LIRICE ROMÂNEȘTI

ORIZONTAL: 1) Celebru tenor român de renume mondial, interpret liric pe marile scene din Viena, Budapesta și Berlin, în rolurile de referință din „Boema", „Tosca", „Aida", „Carmen" și „Rigoletto" (Traian; 1895—1927). **2)** Bariton român de faimă internațională, membru fondator al Operei Române din București și solist îndrăgit la Scala din Milano (Jean; 1885—1938) — Simbolul staniului. **3)** Bas român, artist emerit la Opera Română, pe scena căreia a cîntat timp de cîteva decenii, ca interpret de frunte în rolurile operei wagneriene (Edgar; 1887—1967). **4)** Șir — Vine de la Teodor — Regiune (presc.). **5)** Personaj feminin din opera „Stejarul din Borzești" de Teodor Bratu — Partea de dinapoi a gîtului. **6)** Mi diez — Dimitrie Olteanu — Prezent la repetiție. **7)** Cu asemănare perfectă — Viorica Ursulescu — Căzi. **8)** „...doctor", operă comică de Pascal Bentoiu, după piesa cu același nume a lui Molière (neart.) — Trîndav. **9)** Calapod — Personaj masculin din opera „Oedip" de George Enescu — Sofia Cosma. **10)** Cuvînt de legătură — Cîntăreț român, artist al poporului, reprezentant de seamă al Operei Române din București (George...-Basu; 1882—1964). **11)** Uvertură de atac — Soprană română, cîntăreață de operă de notorietate internațională (Ana Rozsa; n. 1899).

VERTICAL: 1) Apreciat tenor român, militant de seamă pentru crearea unei opere naționale românești, cîntăreț la Scala din Milano și pe scenele unor teatre importante din Europa și America (Grigore; 1859—1915). **2)** Curte — Personaj masculin din opera „Pană Lesnea Rusalim" de Paul Constantinescu, după libretul lui Victor Eftimiu — „Cocoșul de...", operă de Nikolai Rimski-Korsakov. **3)** Bariton român contemporan, solist al Operei Române (David; n. 1927). **4)** Pauză în final! — Afirmație — Teofil Mihăilescu. **5)** „...de pelerinaj", ciclu de piese muzicale celebre pentru pian de Fr. Liszt — Nicolae Secăreanu — Ramura lui simbolizează pacea. **6)** Foarte întinsă — Mare actor român, interpretul rolului lui „Vlaicu-Vodă" din piesa omonimă a lui Al. Davila (George; 1896—1964). **7)** Afluent al Elbei — Dumitru Udrea — Termen sportiv indicînd egalitatea. **8)** Vînt mediteranean — „Ala și...", balet de Prokofiev. **9)** Orășel în Venezuela — Bine dispus. **10)** „...și Dochia", poem dramatic de Dimitrie Cuclin — Notă muzicală. **11)** Bariton, artist al poporului, fost solist la Opera Română din București (Petre ...-Goangă; 1902—1973). **12)** Alt bariton român contemporan, fost director al Operei Române (Octav; n. 1924).

Dicționar: TEO, EIS, ESTE, IUS, LOLI, CUA.

MIHAI POPESCU ■ — Tulcea